

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

25

JUBILEUMSNUMMER

UPPSALA 1952

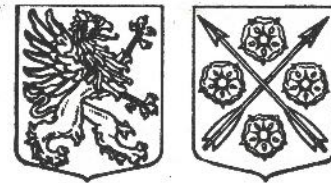
TIERPS TRYCKERI
AKTIEBOLAG
1952

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

25

JUBILEUMSNUMMER

UPPSALA 1952

INNEHÅLL.

	Sid.
Från vår till vår	3
Landsmännen	15
Nationens ämbetsmän	18
Utgående balanser	20
In memoriam	22
Trehundra år. Av Dick Helanler	30
Om den svenska nationsinrättningens tillkomst och karaktär samt om Södermanlands och Nerikes landskap och societeter 1648—1667. Av Jonas L:son Samzelius	33
Lucia och tärnan därunder på frammarsch. Av Marianne Gerland	48
Ur minnets fatabur	55
Några personliga hågkomster av Olof Hammarsten. Av Nils Lundqvist	55
En återknuten kontakt. Av Otto Centerwall	59
Hemmet för skördar och minnen. Av David Nylund	61
Adopterad landsman. Av Carl Skottsberg	67
Den nationella rörelsen bland studenterna under 1900-talets två första decennier. Tre minnen. Av Gunnar Thunander	70
Några akademiska fäder. Av Karl Bäckgren	73
Södermanland-Närke 1907—1917. Några minnen och reflexioner. Av Hugo Sommarström	77
Två sörmlänningar resa till Norge. Av Sven Bodforss	80
Från vikingatidens slut. Av Martin Sderman	86
Sällskapet V. f. N:s stipendier	89
Nationsmatriklarna före 1805	89
Veteranerna	91

Från vår till vår.

Det är just de där ljusa marskvällarna, som saboterar den goda viljans försök att kontakta studiebooken. Våren var även detta år av det speciella slag, då känslor, ungdomlig våryra och respektlöshet för stadens nitiska polismakt tager sig så påtagliga uttryck. Hornboskapens tappra repetitioner ägde rum med sådan frenesi och idoghet, att detta osökt föranledde nationens vindsinnevånare att tala om taktlöshet, ett begrepp som i och för sig ligger boskapen ytterligt fjärran. Sista april brukar ju förberedas och så var fallet även denna vår. Inte mindre än sexton av nationens musikälskande medlemmar gav sig musiken helt i våld, trakterande de numera starkt demolerade instrument som utgör en ständig källa till inspiration och ett markant uttrycksmedel för hittills oanade tolkningar av så kända musikstycken som exempelvis Studentsången. Verkningarna av dessa musikövningar tog sig stundom under sista april och 1 maj så påtagliga uttryck som en förstulen tår i ett färat hedersledamotansikte. Klubbmästaren, jur. stud. Ulf Peyron, och klubbmästarinnan, fil. stud. Ingegerd Petersén, skötte arrangemangen på ett utmärkt sätt och förste kuratorn, fil. stud. Lennart Nordlund, var en av de många, som gladdes däråt. Den stormiga supén på Gillet gick av stapeln med situationer, som krönikören, jur. stud. Bjarne Forss, på gåsmiddagen under höstterminen förmedlade till landsmännens glädje. Hornboskapen vallades senare på aftonen till Smålands Nation där Lennart Nordlund skändade smålänningarna med en för honom karaktäristisk finess. Som vanligt följde ett matt svarstal. Nationen slöt snart landsmännen inom sina gamla murar och uppallad på en stol visade fil. stud. Carl-Uno Sjöblom den värmländska flocken, var skåpet skulle stå.

Sista april slutar ju i allmänhet först den 3 maj och den middag, som brukar äga rum den 1 maj, besjälades av typisk glättighet. Fil. stud. Bengt Nirje läste krönikan, som då och då interfolierades av diverse välljudande toner från fil. stud. Rickard Ringmars omsorgfullt oljade strupe. Andre kurator Ulf Steneberg lät i lyriska vändningar landsmännen förstå de sörmländska björkarnas betydelse för hemkänslan och med ett nästan sydländskt patos talade han sig både trött och förlägen.

Efter middagen fick Polacksbacken naturligtvis sitt traditionsenliga besök.

På sista vårlandskapet inträffade inga särskilt remarkabla händelser; jur. stud. Torsten Larsén valdes till förste kurator, fil. kand. Anne-Charlotte Idmark till bibliotekarie (vilket val emellertid annullerades på grund av att vederbörande icke uppnått de stipulerande 21 åren) och fil. stud. Linnea Håve accepterade klubbmästarinnesysslän.

Kvar på terminens program stod så vårbalen, denna osedvanligt trevliga fest då på förmiddagen kandidaterna får visa upp dels sina nya vårbazers och dels sina mer eller mindre importerade damer, de senare tävlande om att ge sken av Dior eller Fath. Det hela »urartade» som vanligt till dans men innan dess hann klubbmästarparet Peyron—Petersén harangera varandra i lyriska ordvändningar.

Dagen efter vårbalen eller rättare vårbalsnatten hade klubbmästare Peyron planerat en båtfärd till Sigtuna. Lättare och tyngre förfriskningar stuvades ombord tillsammans med ett trettiotal landsmän, som, så snart sjöluften börjat verka, vaknade upp för att låta det spirituella sinnelaget taga sig uttryck i ett gott humör och munterheten var således stor. Snabb lunch i Sigtuna och sedan åter till borgen i Uppsala, där smärre muntrationer väntade. Så slutade officiellt vårterminen 1951.

Ryktet har dock förtalt, att den starka känsla nationsmedlemmarna hyser för sin nation, tvingade många av dem att stanna i staden ända till midsommar. Stygga och kanske tenterande kamrater vill dock ge sken av, att kontakten med boken under terminen inte varit vad den bort vara och att därför syftet med upsalavistelsen enbart vilade på reparativ grund.

Nåja, ingen sommar varar beständigt. Hösten började göra sig påmind på många sätt. Inte minst för förste kurator, vars uppgift det var att ta hand om alla de nya barnen, som ville upptagas i den akademiska kretsen. Inte mindre än ett sextiotal omväxlande lovande och vackra telningar stod snart stammande på kuratorsrummet för att söka inträde. Deras intagande blev dock ej definitivt förrän vid recentiorsgasqen. Innan dess hölls onsdagen den 26 september höstterminens första ordinarie landskap, varvid bl. a. skulle väljas ny andre kurator (Ulf Steneberg hade just tagit ut sin jur. kand. och stod i begrepp att lämna staden), ny bibliotekarie och ny klubbmästarinna, det sistnämnda emedan nyvalda Linnea Håve hade föredragit att fara till England.

*Två allovarstyngda herrar diskuterar 300-årsjubileet.
Inspektör, Dick Helander och förste kurator, Torsten Larsén.*

Som andre kurator hälsades fil. stud. Bo Nyman, fil. stud. Lennart Gustavsson omvaldes till bibliotekarie och jur. stud. Birgitta Lennfors axlade klubbmästarinnans efterlämnade mantel.

Recentiorsgasqen kunde sedan äga rum. På sedvanligt sätt inföll denna nationens första festlighet en av de sista dagarna i september. Stora, rysliga, spirituella och trevliga skändare var Lennart Gustavsson, Bo Nyman och Bjarne Forss.

Så började det egentliga nationsarbetet. Stora uppgifter låg och väntade. Redan tidigare under året hade förberedelserna till det kommande 300-årsjubileet och kamratmötet påbörjats och dessutom beräknade man att kunna fullfölja och avsluta den planerade stadgerevisionen. Ett varmt och hjärtligt tack bör i sistnämnda sammanhang riktas till »revisionssekreteraren», jur. stud. Eric Björkman, som med stort intresse och stor nit deltog i alla de nästan varje vecka återkommande sammanträdena. Värdefull hjälp lämnade även tingsnotarien Folke Wistrand, vars kunskaper och goda omdöme alltid kom väl till pass och f. d. kuratorerna, Lennart Nordlund och Ingvar Folkesson bör här också med tacksamhet nämnas.

En av höstens stora händelser är den traditionella gåsmiddagen, som detta år ägde rum den 10 november. Trevlig är denna fest alltid, men på vad beror manne trevnaden, kanske på den höga kulinariska standarden, kanske på att så många av nationens äldsta medlemmar och hedersledamöter skapar en så säregen atmosfär genom sin blotta närvaro, kanske på att frackarna och de långa klänningarna får vädras under denna den mörkaste tiden på året eller kanske riktigast på en samverkan av alla dessa faktorer. Kvällens hedersgäst var landshövding Karl Johan Olsson, som i sin egenskap av hedersledamot för första gången hälsades på nationen. Bjarne Forss läste en trevlig och mycket uppskattad krönika och i egenskap av balmästare och fördansare ledde Lennart Nordlund landsmännen igenom den stilfulla nationsfrancisens alla passager.

På eftermiddagen samma dag hade emellertid nationsfullmäktige haft ett sammanträde, vilket gick i den gemytliga stilen och i anledning av sin 65-årsdag hyllades då varmt nationens skattmästare sedan många år, förste bibliotekarien Jonas L:son Samzelius.

Utöver gåsmiddagen kom, som en ytterligare ljusglimt i novemberdiset, den utsökta middag det vördade inspektorsparet gav för några av nationens ämbetsmän och funktionärer.

Som ett led i förberedelserna till det instundande vårjubiléet började en liten kommitté, vars tappreste ledamöter var Carl-Uno Sjöblom och Olof Renck, att arbeta på att få fram en lista med namn och adresser på samtliga levande landsmän.

Man skrev så december månad. Arbetet med de nya stadgarna hade nått det stadium, då dessa ansågs mer eller mindre mogna för antagande och med stormsteg närmade sig den dag Förste kurator med bävan sett fram emot — dagen för sista höstlandskapet. Då landsmännen samlats, valde man jur. stud. Staffan Hæger till förste kurator, fil. kand. Anne-Charlotte Idmark (nu stadgad 21-åring) till bibliotekarie, fil. stud. Rickard Ringmar till klubbmästare och fil. stud. Ingegerd Kristensson till klubbmästarinna, men den stora frågan var givetvis stadgarna. De ändringar, som gjordes, kan väl knappast betecknas som särskilt genomgripande, så när som på införandet av en tredje kuratorspost. Motiveringen härtill var närmast den, att i takt med de ständigt stigande medlemssiffrorna kuratorernas arbetsbördor så väsentligt ökats, att studierna på ett olyckligt sätt blivit lidande. Många synpunkter för och emot dryftades under detta mammutlandskap, vilket ägde rum fredagen den 7 december och efter sex timmars debatterande

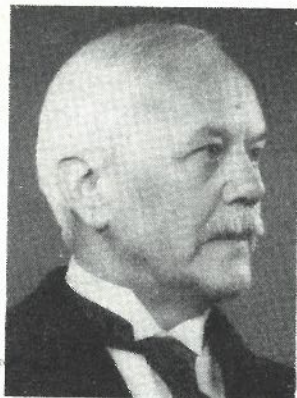

I avskedets bittra stund . . . Den legendariske Lennart Nordlund begrätes och besjungs av Anne-Charlotte Idmark.

ajournerades till måndagen den 10, för att då fortgå i ytterligare sex timmar.

Så kunde man då andas litet lättare och samla krafter till de instundande luciafestligheterna. På nationen har under senare år utbildats den praxis, att några landsmän, försedda med gamla och nya mer eller mindre aktuella låtar, går omkring till samtliga luciafirande nationer för att där låta välljudet flöda i vilda kaskader. Tyvärr kunde den briljante textförfattaren Lennart Nordlund detta år inte delta, utan kvartetten Richard Ringmar, Carl-Uno Sjöblom, Harald Rydberg och den strängaspelande förste kuratorn fick klara sig på egen hand. Förutom nationerna besöktes även stadens polismästare, som uttryckte sin stora förtjusning och samtidigt uttalade en förhoppning om, att under luciaveckan slippa se de vördade sörmland-närkingarna i något annat sammanhang . . .

Nationens kvinnliga förmågor med Anne-Charlotte Idmark och Birgitta Lennfors i spetsen hade blandat och skakat en förträfflig cocktail av spirituella elakheter, träffande skämt och diverse koreografiska snedsprång. I övrigt kan tilläggas, att luciagasgen, som satte punkt

Professor Hilding Celander.

och slut för höstterminen, var synnerligen lyckad, att den från Stockholm importerade orkestern spelade trevligt och medryckande och att årets Lucas, professor Sune Lindqvist, gjorde stormande succé.

Redan långt innan vårterminen officiellt börjat hade ett tjugotal landsmän med omväxlande läslust och dåligt samvete anlänt till staden och den 7 januari samlades man i musikrummet för att under nötknäppning, groggrickande och korvåtande ladda upp sig till det traditionella julgransbålet på bastiljekullen.

Den 22 januari nåddes nationen av det smärtsamma budskapet, att jur. stud. Lars Sandin i följd av hjärnhinneinflammation avlidit på Akademiska sjukhuset. I närvaro av ett åttiotal sörmland-närkingar och östgötar — den avlidne hade tidigare tillhört Östgöta Nation — förrättades jordfästningen påföljande söndag i Helga Trefaldighets kyrka med landsmannen Göran Inger som officiant. I den dubbla egenskapen av nationens representant och nära vän till den avlidne talade förste kurator vid bären och tecknade en bild av människan, kamraten och studenten Lars Sandin och framhöll hans förtjänster som klubbmästare och ledamot av nationsnämnden. Kistan kördes sedan i högtidlig procession ner till stationen eskorterad av sex kamrater med Södermanlands-Nerikes och Östgötas fanor i spetsen.

Efter jordfästningen samlades man på nationen, varvid Anne-Charlotte Idmark och Rickard Ringmar musicerade. Herr Inspektor gav med några väl valda ord den högtidliga akten en vacker och värdig

Regissör Ragnar Hyltén-Cavallius.

avslutning och tackade den avlidnes föräldrar för att de velat ha jordfästningen här i kamraternas och de närmaste vännernas krets.

Vårterminens första ordinarie landskap hölls onsdagen den 6 februari och man valde då till hedersledamöter professor Hilding Celander, förste regissören vid Kungliga Teatern Ragnar Hyltén-Cavallius, rektor Gunnar Sörbom och lasarettsläkaren Sven Frigell, samtliga f. d. landsmän vars insatser nationen på detta sätt ville hedra. Till ledamot av nationsnämnden efter Lars Sandin valdes fil. stud. Bengt Mohall. Man beslöt nu definitivt om omklädsel av den gyllene salongsmöbeln och landskapet godkände för andra gången det vid sista höstlandskapet bordlagda stadgeförslaget.

Den planerade slädfärden till Vårdsätra måste traditionsenligt inställas på grund av dåligt före.

En skottårsbal med mask och lång klänning gick av stapeln den 16 februari. Anslutningen var inte så stor, endast ett åttiotal landsmän, men balen blev desto trevligare och gemytligare. Bland mängden av undersköna, skickligt gjorda och skräckinjagande masker skulle en förstapristagare — Miss Mask — utses. Valet blev svårt men efter ett vilt slagsmål enades jurymedlemmarna om att låta priset delas mellan

Rektor Gunnar Sörbom.

Lasarettsläkare Soen Frigell

den svarta, paranta och beslöjade arabkvinnan Hjördis Malmros och den absolut odefinierbara uppenbarelsen Anne-Charlotte Idmark, vilka följaktligen tillsammans fick mottaga en flaska sherry.

Under februari månad tillskrevs ett tiotal av de största bokförlägen i landet med en förfrågan om huruvida de ville skänka ett antal böcker till nationen för att där recenserades och på så sätt ge de kulturhistoriskt intresserade studenterna tillfälle att inför ett intimt och varket forum framträda med självständiga värderingar av sin egen tids litteratur och kulturhistoria. I varje brev närslöts en lista med ett tio- eller tjugotal böcker från vederbörande förlag och anhållan gällde cirka fem böcker bland dessa. Böckerna skulle, sedan de recenserats, ingå i nationens övriga bokbestånd.

Förlagen visade en oerhörd generositet — ett förlag skänkte inte mindre än 14 böcker — och redan efter någon vecka kunde man på kuratorsrummets bokhylla finna en två meter lång rad med nästan sjuttio av fjolårets och vårens finaste och värdefullaste verk. Landsmännen var entusiastiska för saken och den 9 mars anordnades den första recensionsaftonen, vilken kombinerades med hembygdsafton. Hembygdsnämndens ordförande Rickard Ringmar hade nämligen skrivit till kyrkoherde Bo Löwenström i Laxå och bett honom komma till nationen för att hålla ett föredrag och då dagen passade, slog man ihop de båda arrangemangen.

Mensurhjälden, andre kurator Bo Nyman, omsvärmad, älskad och beundrad.

Ett femtiotal landsmän med inspektorsparet och bibliotekarie och fru Samzelius i spetsen slöt upp på nationen och kyrkoherde Löwenström inledde aftonen med ett humoristiskt och intressant föredrag om Tivedens brukspatroner och det vilda livet hos krögarna på Ramundeboda värdshus. Klubbmästarparet serverade sedan té och smörgåsar och tre böcker lottades ut på amerikanskt lotteri. De lyckliga vinnarna blev Sven Lundström, herr Inspektor och Bengt Nirje, medan stackars Folke Wistrand, som köpt halva lottpåsen, blev utan. Så följde recensioner av ett antal böcker och Anne-Charlotte Idmark sjöng några små förtjusande engelska 1500-talsvisor.

Listan med adresser över alla levande landsmän hade just färdigställt av värfestorganisatören Rolf Lindqvist och kollationerats av den kunnige doktor Sven Frigell och utskrivandet av kuverten pågick som bäst, under det man väntade på att mängden av kallelser och inbjudningskort skulle komma från tryckeriet. Ungefär 2.300 personer skulle sedan nås med olika slag av försändelser.

Till lördagen den 15 mars var årets marsgasq utannonserad. Tidpunkten visade sig emellertid litet olyckligt vald, den inföll mitt i en tentamensperiod, varför endast ett fåtal landsmän hade tecknat sig på

listan. Klubbmästaren fick då den geniala idén att den 25 mars — Marie bebådelsedag — anordna en kombinerad marsgasq, våffelmiddag och lelle-afton, det sistnämnda syftande därpå, att nationen önskade ge den till huvudstaden nyss avflyttade Lennart Nordlund ett ordentligt avskedstäck.

Kvällen inleddes med att förste kurator hälsade herr Inspektor, paret Nordlund och två tyska gäster välkomna. Andre kurator, Bo Nyman, höll sedan mellan soppan och våfflorna en liten förövning till vårens tal till hembygden och gjorde i stora svepande drag en jämförelse mellan italienarens konstnärliga diletterantism och bristande religiositet och modern kumlensisk skönhetsdyrkan och djupandlighet. Våfflorna med obegränsad mängd av vispgräde visade sig oerhört uppskattade och många hade på känn, att klubbmästaren här hade funnit någonting, som har stora förutsättningar att i framtiden bli tradition.

Så skulle då festföremålet hyllas. Ridån gick upp och på scenen stod — »Fyra kring en flygel». Lennart Skantz framträdde som makalöst skicklig pianist, Bjarne Forss hade funnit sin rätta stil och gjorde stor lycka som charmfull och spirituellt conférencier, Carl-Uno Sjöblom gav prov på musikalitet och stor skådespelarbegåvning och ett sångnummer utan Rickard Ringmar vore otänkbart. Föremålet självt gjorde slutligen ett bejublat framträdande med sin egenhändig författade »Freud och kärlekslivet» och mottog som bevis på vänners och kamraters uppskattning ett enormt påskägg med en flaska likör.

Kuverten hade hunnit bli färdiga, alla trycksaker hade kommit och sista dagen i mars kunde vaktmästaren åka ner till posten med sju stora kartonger fulla med försändelser.

Den 2 april anordnades recensionsafton nummer två. Det blev en liten intim sammankomst i musikrummet, där ett antal böcker recenserades och diskuterades. Man drack té och den skicklige recitatören Bengt Mohall läste ett par historietter av Hjalmar Söderberg.

Under hela vårterminen har emellertid vid sidan av ovanstående pågått ett intensivt arbete för en insamling med mål att skaffa pengar för utvidgande av nationslokalerna. En av de första dagarna i februari sammanträdde professor Helander, bibliotekarie Samzelius, hedersledamöterna direktör Mauritz Carlson och direktör Fritiof Söderbäck samt förste kurator i Stockholm för att diskutera hur en insamling borde läggas upp. Alla var fullt överens om, att tiderna med nuvarande skatter, osäkra konjunkturer och bankernas kreditstramningar inte

var de bästa att starta en insamling i men hoppades ändå att inom en tidrymd av tre till fem år kunna få ihop mellan 300.000 och 400.000 kronor — den summa som anses erforderlig. Det överenskomms, att nationen skulle till tänkbara donatorer sända ut en i ett upprop utmynnande historik över nationen, i vilken också skulle omtalas hur man tänkt sig utbyggnaden. För vederhäftighetens skull och för att lättare komma i kontakt med personer inom olika branscher och i olika delar av hembygden ansågs det lämligast, att uppropet undertecknades av en insamlingskommitté bestående av intresserade privatpersoner och framstående representanter för skilda orters näringsliv.

Nationen har sedan vid försöken att finna undertecknare mötts av stor välvilja och när uppropet någon gång under senare hälften av april föreligger i tryck återfinnes där drygt trettioålet namn.

Även i år fortsätter stipendiatutbytet med St. John's College i Cambridge. Den engelska stipendiaten, mr Ian Harker, anländer till Upsala den 14 april och beräknas stanna här i ungefär fem veckor och i början av juli åker nationens representant till England för motsvarande sejour. — För att inte diskriminera naturvetarna har man denna gång bestämt sig för att inte anse tentamina i engelska mer meriterande än tentamina i övriga ämnen.

Från välvilliga landsmän landet runt har nationen sedan förra Majhälsningen trycktes fått mottaga följande gåvor och donationer. Nationens hedersledamot, f. d. borgmästaren i Eskilstuna, Carl August von Friesendorff har testamenterat 10.000:—, något reglemente för denna donation är emellertid ännu inte utarbetat. Oppunda härads rumsfond har av bankdirektör C. Westberg, Katrineholm, fått mottaga 50:—. Allmänna stipendiefonden har av bankkamrer E. Schmidt mottagit kr. 50:—. Från Sällskapet V. f. N. har nationen erhållit en stipendiefond på 12.000:—. Fonden har bildats genom en insamling bland f. d. medlemmar av sällskapet samt genom en donation på 10.000:— från nyköpingsstudenten, kammarherre J. J. de Geer. Pengarna skall användas till inköp av ett stipendierum i nationens studentflygel »Arkadien». Eskilstunastudenten, advokat Gösta Grönberg, Stockholm, har ihågkommit nationen med en donation på 20.000:—. Reglemente för denna donation skall utarbetas under vårterminen. Bankkamrer och fru Sven Sandin, Stockholm, föräldrar till den avlidne landsmannen jur. stud. Lars Sandin, ha till nationens bibliotek överlämnat sin sons juridiska litteratur. Som ovan nämnts ha slutligen tio av landets största bokför-

lag haft vänlighet skänka sammanlagt ett sjuttioal böcker till vårterminens recensensaftnar. Böckerna ingå i nationens bibliotek.

Till alla dessa givare framför nationen sitt varma och hjärtliga tack.

Till alla landsmän, som inte ha tid eller möjlighet att närvara vid det stundande jubiléet, sänder nationen en extra hjärtlig och trösterik vårhälsning.

Upsala i april 1952.

Torsten Larsén.

Staffan Hæger.

Landsmännen.

1. Nyinskrivna.

	Född	Studentex. i	Fak.
Carl-Åke Edvardsson	7/1 29	Örebro	vt 49 Fh
Dethelm Böhme	23/9 26	Berlin	vt 46 M
Knut Ericsson	1/2 29	Upsala	vt 51 Fh
Rotislav Gorbatshev	18/1 31	Augsburg	vt 49 Fn
Eha Leis	14/5 26	Tallinn	vt 42 M
Adelheid Otema			
Rolf Hök	21/7 30	Nyköping	vt 50 Fn
Gustaf Leijonhufvud	1/1 28	Solbacka	vt 51 Fn
Anders Risberg	11/5 31	Nyköping	vt 51 J
Olof Blom	28/8 30	Nyköping	vt 50 Fh
Svante Nycander	2/1 33	Stockholm	vt 51 Fh
Birgit Paul	10/6 27	Stockholm	vt 49 Fh
Bo Åkermark	7/9 32	Eskilstuna	vt 51 J
Birgitta Solén	18/8 31	Solbacka	vt 51 Fh
Arne Nilsson	26/4 31	Strängnäs	vt 50 J
Ingrid Burnestam	8/12 29	Örebro	vt 51 J
Inga Brolin	28/10 31	Sigtuna	vt 51 J
Stina Johansson	25/9 31	Strängnäs	vt 51 Fh
Sven Masing	30/12 31	Strängnäs	vt 51 Fh
Carl-Christer Cederbaum	30/9 32	Nyköping	vt 51 J
Stina Behrman	28/8 32	Norrköping	vt 51 J
Åsa Broberg	19/6 31	Eskilstuna	vt 51 J
Monica Sjöqvist	15/11 32	Eskilstuna	vt 51 Fh
Kerstin Olding	15/7 32	Örebro	vt 51 Fh
Gösta Samuelson	6/11 30	Upsala	vt 50 M
Ingrid Lanke	27/12 32	Upsala	vt 50 J
Birger Sundström	1/0 30	Upsala	vt 50 Fh
Karl Gustaf Persson	7/3 29	Hälsingborg	vt 50 Fh
Margot Lundh	20/9 32	Eskilstuna	vt 51 Fh
Carl Gösta Nordenhem	22/10 19	Södertälje	vt 39 M
Ulla Fröding	13/10 31	Eskilstuna	vt 50 J
Carl-Otto von Sydow	9/3 27	Saltsjöbaden	vt 47 Fh

Marianne Nordin	22/6	31	Örebro	vt	51	Fh
Sven Johansson	31/8	30	Upsala	vt	51	Fh
Eva Lisa Lodin	12/9	30	Hälsingborg	vt	50	Fh
Anna-Lisa Udding	14/3	30	Strängnäs	vt	50	Fh
Ulla Ljunggren	26/3	33	Nyköping	vt	51	J
Christina Dencker	7/6	32	Katrineholm	vt	51	Fh
Anders Ligner	22/6	30	Örebro	vt	49	J
Carl Nylander	2/3	32	Sigtuna	vt	50	Fh
Gunilla Hyberg	15/2	33	Solbacka	vt	51	Fh
Bo Nordenborg	5/2	32	Örebro	vt	50	J
Lillemor Erikson	8/1	32	Nyköping	vt	51	Fh
Lars Lindberg	14/2	31	Örebro	vt	50	Fh
Lars-Torsten Olsson	14/5	32	Örebro	vt	51	Fh
Charles Ellsworth	23/7	20	Annapolis USA			Fh
Nils Århammar	7/8	31	Örebro	vt	50	Fh
Leif Steneberg	7/12	30	Nyköping	vt	50	Fh
Per Engqvist	19/2	31	Strängnäs	vt	50	Fh
Anders Bäcklund	7/6	31	Örebro	vt	50	J
Hans Wilhelm Jansson	21/11	29	Örebro	vt	48	Fh
Rolf Westman	21/6	27	Helsingfors	vt	45	Fh
Arvids Metnieks	6/11	19	Lettland	vt	39	Fh
Sven Johan Kjellerstedt	20/3	28	Solbacka	vt	50	J
Birgit Åbenius	13/5	28	Norrköping	vt	47	Fh
Jan Hultgren	25/2	30	Örebro	vt	50	J
Kerstin Söderberg	10/12	26	Örebro	vt	51	Fh
Tore Revander	13/9	06	Stockholm	vt	48	Fh
Ingvar Tengström	25/3	29	Skövde	vt	48	J
Gustav Asplund	1/5	35	Örebro	vt	51	Fh
Anders Ehnmark	2/6	31	Eskilstuna	vt	50	Fh
Juta Strauss	15/3	07	Tallinn	vt	26	Fh
Aarne Adolf Lohi	8/1	26	Finland	vt	45	M
Lennart Cervall	30/6	31	Södertälje	vt	51	Ft
Jan Eric Wahlberg	5/7	32	Stockholm	ht	51	Fh
Margareta Lundblad	1/8	23	Stockholm	vt	43	Fh
Eric Haglund	20/11	13	(Dispens)			Ft
Sigvard Andersson	24/7	28	Örebro	vt	48	Fh
Kerstin Carlstedt	26/9	29	Göteborg	vt	51	Fh
Elisabeth Hamrin	11/7	31	Nyköping	vt	51	M
Jürgen Bensch	20/6	31	Örebro	vt	51	M
Per-Erik Bergner	13/4	32	Stockholm	ht	51	Fh
Harry Bergquist	31/12	23	Upsala	vt	46	Fh
Mona Hammarberg	3/4	30	Stockholm	vt	49	Fh

Folke Olof Bohman	7/8	02	Malmö	vt	21	M
Winni Johansen	15/3	32	Köpenhamn	vt	50	Fh

2. Examinerade.

<i>Praktisk-teologiska prov:</i>	29/5	Gösta Ekspong	
10/5	Eigil Forsner	Lennart Pettersson	
10/12	Rolf Arvidsson	15/9	Hans Christiansson
	Sven Olof Carlman	Gun Nilsson	
	Birger Tidström	31/1	Edvard Malmkvist
			Ulf Peder Olrog
<i>Efterprövning i teologie licentiat-examen:</i>		<i>Efterprövning i filosofie ämbets-examen:</i>	
22/2	Eric Segelberg	1/4	Margareta Lindberg
<i>Teologie licentiatexamen:</i>		<i>Filosofie ämbetsexamen:</i>	
31/1	Eric Segelberg	29/5	Göran B. Johansson
2/4	Sven Helander	15/9	Gösta Björnberg
<i>Efterprövning i teologie kandidat-examen:</i>		15/12	Björn J:son Ljungdahl
15/12	Rolf Arvidsson		Märta Odeback
<i>Teologie kandidatexamen:</i>			Karin Wåhlén
10/4	Rolf Arvidsson	31/1	Guðrun Eriksson f. Ramstedt
29/5	Ulla-Britta Camén		Olov Reiner
	Sven Olof Carlman		Sonja Svensson
	Birger Tidström	1/4	David Wirmark
2/4	Per-Olov Persson		Roland Otterbjörk
<i>Teologisk filosofisk examen:</i>		<i>Filosofie kandidatexamen:</i>	
29/5	Karl-Axel Andersson	20/3	Anne-Charlotte Idmark
<i>Juris kandidatexamen:</i>			Barbro Jonsson
13/3	Edvard Ploman		Ellika Hæger f. Samzelius
7/5	Bertel Mårtensson	29/5	Sven Lindahl
29/5	Carl-Edvard Sturkell		Benkt Wennberg
15/8	Henry Montgomery	15/9	Karin Bergdahl
20/9	Ulf Steneberg		Angelica von Hofsten f. Odén
12/11	Johan Palmberg	15/12	Björn J:son Ljungdahl
26/11	Göran Hasselrot		Lennart Gustavsson
27/2	Inga-Britt Söderberg		Sven Hedlund
			Gunnar Westerlind
		31/1	Brita Nordlund f. Rapp
		1/4	Lars Aneer
			Hjördis Malmros

Medicine kandidatexamen:

18/5 Lars Adolfsson
Karin Nordström
22/11 Hans Granfeldt
13/12 Ingemar Delphin

Märta Nordqvist
Eric Segelberg
Bo Sköld
John Warner

*Till doktorer promoverades
den 31 maj:**Filosofie licentiatexamen:*

20/3 Bengt Rundblad

Med. lic. Allan Björkman
Fil. lic. Visvaldis Slankis

3. Avlidna.

	Stud.	Född
11/4 1951 Carl August von Friesendorff	1883 F. d. Borgmästare	18/1 1865
13/4 1951 Samuel Ekstrand	1902 F. d. Läroverksadj.	28/8 1883
21/4 1951 Gustaf Adolf Lewenhaupt	1908 Greve, revisor	21/9 1886
26/4 1951 Mats Oskar Högvist	1917 Folkskollärare	17/11 1897
5/7 1951 Albert Eldur Neidor	1942 Med. kand.	21/9 1921
28/7 1951 Hjalmar Swederus	1889 Prakt. läkare	28/8 1871
5/10 1951 Hugo Lindeberg	1880 Direktör	26/10 1861
26/11 1951 Josef Gabriel Nylin	1913 Folkskollärare	27/7 1893
2/12 1951 Einar Gideon Ordell	1903 Prakt. läkare	2/6 1884
15/1 1952 Anders Wilhelm Reuterswärd	1893 F. d. Kansliråd	27/10 1872
22/1 1952 Lars Axel Rune Sandin	1946 Jur. stud.	2/10 1925
25/1 1952 Per Yngström	1888 Advokat	17/7 1869
12/3 1952 Karl Bertil Löwdahl	1912 Homeopat	10/9 1893
30/3 1952 Karl Petrus Kullander	— F. d. Lotsdirektör	27/3 1880

Nationens ämbetsmän under läsåret 1951—1952.

Inspektör: Professor Dick Helander
Förste kurator: Jur. stud. Torsten Larsén (ht 51)
Jur. stud. Staffan Hæger
Andre kurator: Fil. stud. Bo Nyman
Bibliotekarie: Fil. kand. Anne-Charlotte Idmark
Skattmästare: Förste bibliotekarien Jonas L:son Samzelius
Klubbmästare: Jur. stud. Ulf Peyron (ht 51)
Fil. stud. Richard Ringmar

Klubbmästarinna:

Jur. stud. Birgitta Lennfors (ht 51)
Fil. stud. Ingegerd Kristensson

Teaterdirektör:

Fil. stud. Harald Rydberg (ht 51)
Fil. stud. Carl-Uno Sjöblom

Musikanförelse:

Fil. stud. Lennart Åquist

Sånganförelse:

Fil. stud. Richard Ringmar (ht 51)
Fil. stud. Leif Steneberg

Preparatförvaltare:

Med. och farm. kand. Per Gerzén

Idrottsledare:

Jur. stud. Sten-Gustaf Delin (ht 51)
Jur. stud. Anders Risberg

Krönikör:

Jur. stud. Bjarne Forss (ht 51)
Fil. stud. Sven Stenberg

Nationsnämnd:

Med. och farm. kand. Per Gerzén
Fil. stud. Lars Erik Amling

Förste kurator (ordf.):

Andre kurator (sekr.):

Klubbmästaren

Klubbmästarinnan

David Wirmark (ht 51)

Staffan Hæger (ht 51)

Lars Sandin (ht 51)

Birgitta Lindqvist

Lennart Gustavsson

Reidar Thilert

Stig Holmquist

Förvaltningsdirektionen:

Skattmästaren (ordf.)

Andre kurator (sekr.)

Lektor Matts Essén

Universitetsbokhandl. Nils Wallin

Flygläkare David Melcherrson

Docent Gösta Brogren

Docent Lars Hellberg

Sekreterare Bengt Axhamre (ht 51)

Jur. kand. Ger Jalander

Stipendie- och betygsnämnd:

Förste kurator (ordf.)

Andre kurator

Med. kand. Lennart Odeback (sekr.)

Fil. mag. Christina Julén

Fil. lic. Gösta Ekspong

Teol. kand. Sven Helander

Jur. kand. Folke Wistrand

Själhjälpsföreningen:

Fil. mag. Erik Rankka (ordf.)

Fil. kand. Gunnar Westerlind

Sällskapet V. f. N.:

Med. stud. Hans Johnell (ordf.)

Fil. kand. Per Melin (sekr.)

Lektor Matts Essén (skattm.)

Utgående balanser i nationens räkenskaper.

1. Skattmästarens huvudbok 31 aug. 1951.

Tillgångar: Kontant 189: 10; Obligationer och aktier 102.280:—; I fastigheterna placerade fondmedel 242.277: 90; I studielånefonden placerade fondmedel 48.000:—; Inteckningslån 20.525:—; Tillfälliga lån 806: 44; På bankräkning 1.724: 10; På sparbanksräkningar 75.567: 22; På postgiro 6.065: 18; S:t Larsg. 4 7.913: 22; S:t Larsg. 6 A 74.157: 55; S:t Larsg. 6 B 417.107: 13; Resterande hyror och värmeersättning 2.750: 95; Utestående förskott 185:—; Summa kronor 999.548: 79.

Skulder: I fastigheterna placerade fondmedel 242.277: 90; Lån i Stadshypotekskassan för S:t Larsg. 6 B 250.000:—; Lån i Sv. Handelsbanken för S:t Larsg. 6 B 400:—; Reserverade medel för S:t Larsg. 6 B 7.500:—; Förskottrade hyror 1.138: 80; Förskottrad prel. skatt för överstaderskan 21:—; Medel avsatta för vaktmästarens lönerreglering 700:—; Räntebalans 1.870: 45; Donationsrum i S:t Larsg. 6 B 62.858: 37; Nationsfonder 78.037: 34; Stipendiefonder 354.499: 16; Reserverade medel 245: 77. Summa kronor 999.548: 79.

2. Studielånefondens huvudbok 31 aug. 1951.

Tillgångar: På bankräkningar 469: 08; Fordringar av låntagare (Borgenslån 247.920:—; Statsgaranterade lån 7.180:—) 255.100:—; Summa kronor 255.569: 08.

Skulder: Lån hos kreditgivare 229.363: 15; Reserverade medel 26.205: 93. Summa kronor 255.569: 08.

3. Andre Kurators huvudbok 31 dec. 1951.

Tillgångar: Kontant 2.670: 64; Postgiro 625: 79; Bank 10.783: 63; Garantilån i Upsala Studenters kreditkassa 3.593: 55; Förskott till handlånekassan 5.000:—; Lager av äldre porträttkataloger 1:—; Av 1928 års kataloger 1:—; Av 1937 års kataloger 1:—; Av 1947 års katalo-

ger 1:—; Av äldre sångböcker 1:—; Av 1944 års sångböcker 261:—; Lager av »Förteckning över nu levande landsmän» 1:—; Inventarier under Andre Kurators vård 1:—; Inventarier under Idrottsförmannens och Teaterdirektörens vård 1:—; Lager av kuratorsklubbor 1:—; Utestående fordringar: 1) Terminsavgifter 2.619: 98; 2) Inskrivningsavgifter 30:—; 3) Plikter 328:—; 4) Telefonavgifter 50: 75; 5) Bidrag till fackel-fonden 2: 30; 6) Veteranernas kuratorsarvode 50:—; Summa kronor 26.024: 64.

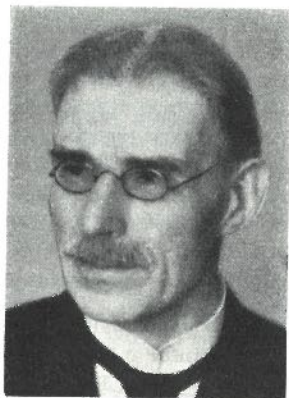
Skulder: Donationsfonder: Nationsmatrikelfonden 1.789: 02; Nationshistoriefonden 5.284: 65; Fanfonden 303: 32; Porträttfonden 735: 11; Pianofonden 3.632: 03; Fackeltågsfonden 1.000:—; Kassareserver: Nationskassan 1.000:—; Reservkassan 3.154: 26; Honorariekassan 1.189: 50; Bibliotekskassan 1.926: 09; Musikkassan 1.254: 64; Preparatkassan 1.640: 57; Sommarkursernas konto 554: 86; Beredskapsskyttekassan 59: 44; Internationella kassan 2.501: 15. Summa kr. 26.024: 64.

4. Självhjälpsföreningens huvudbok för 1951.

Tillgångar: Terminsavgifter 346:—; Ordinarie lån 13.820:—; Handlån 8.665: 51; Handlåneräntor 1.014: 90; Uplands Enskilda Bank 1.599: 24; Studielånefonden 35.200: 52; Räntefria borgenslån 19.240:—; Kassabehållning 391: 58; Postgiro 2.846: 06. Summa kronor 83.123: 81.

Skulder: Grundfonden 18.561: 97; Komminister Jonssons donation 45.321: 84; Räntefria borgenslån 19.240:—; Summa kr. 83.123: 81.

In memoriam.

C. Aug. von Friesendorff.

Carl August von Friesendorff ledde sina anor från Misterhults socken i Småland, där han föddes den 18 jan. 1865 såsom son till godsägaren, frih. Ad. v. Friesendorff och hans maka Beate-Malène Norden-skjöld. Redan vid 12 års ålder lämnade han hemmet för att börja sina skolstudier. Det var Uppsala, som blev hans stad för flera år framåt. I domprosten Toréns hem blev han mottagen såsom släkting till hans maka, f. v. Friesendorff. Katedralskolan i Uppsala ansågs då som rangläroverket framför andra. Och vid universitetet fullbordades studierna med hovrättsexamen. Denna trefald, i vilken förenades renhet, fromhet, lärdom, grundlighet och nobless, satte sådana spår i ynglingens själ, att de aldrig förbleknade.

När v. häradshövdingen v. Friesendorff blev borgmästare i Eskilstuna år 1898, kom han till en stad, som var Uppsala så olik som någon stad kunde vara. Både han själv och hans maka, Agnes Torén, talade nog en eller annan gång om det kära Uppsala som idealstaden. Men det hämmade på intet sätt deras vilja och förmåga. Eskilstuna var en stad i vardande. Nyfors hade nyligen inkorporerats och fördubblat folkmängden, ett stort antal institutioner hade förnyats eller kommit

till. Från alla påfordrades den nye borgmästarens uppmärksamhet och ledarskap. Så kom kriget 1914 och frestade borgmästarens arbetsamhet och noggrannhet till ett övermänskligt arbete, då hans pliktrohet ej tillät honom att dela på bördorna.

Här kan icke bli rum att uppräknas vad han uträttade som borgmästare. Men åt sitt ämbete ägnade han för- och eftermiddagens timmar och kvällens till samma arbete i hemmet.

I stället måste uppmärksamhet fästas vid hans inspektorat vid läroverket åren 1910–1931. Det blev bekant för såväl överstyrelse som censorer, att inspektor alltid var närvarande vid kollegiesammanträdena, åhörde alla nytillkomna lärares lektioner, gjorde sig förtrogen med viktiga frågor och ömmande fall bland lärjungarna samt skänkte 6.000 kr. såsom stipendiefond vid läsårets avslutning år 1941. Med en liknande summa ökade han fonden på sin 80-årsdag.

Ännu mera betydande blev hans insats vid byggandet av Klosters kyrka åren 1924–1929. Såsom ordförande i byggnadskommittén påtog han sig ett arbete, som av medkommitterade blott kunde prisas och gillas. Som ett enda exempel kan anföras, att han, utan kommitténs vetskap, genom personlig hänvändelse till fabriksbolag och enskilda lyckades samla en penningssumma på omkring 200.000 kr. till stadens kyrka. Så kunde Klosters tempel resas, den enda monumentala byggnaden sedan Eskilstuna hus brunnit ned.

Carl August v. Friesendorffs personliga egenskaper framträdde till någon del i vad här anförts. I det yttre skicket var han försynt och tillbakadragen, kanske för många otillgänglig. I sitt offentliga framträdande hade han sina bestämda positioner, och hans tal fordrade alltid respekt. Verkligt populär blev han i och med kyrkobyggandet, och man hade gärna sett, att han stannat kvar i vår stad. I det enskilda var han älskvärdheten själv, och hans hem andades den gästfrihet, där ingen-ting saknades och där sällskapsglädjen var främsta gäst.

David Nylund.

Den 13 april 1951 avled 67 år gammal f. d. läroverksadjunkten Samuel Ekstrand, Kristinehamn. Student vid Örebro läroverk år 1902, inskrevs han samma år vid Uppsala universitet, där han 1905 avlade fil. kand:ex. och 1908 teol. kand:examen. Efter åtskilliga förordnanden som extraordinarie genomgick han provårskurs vid Norra Latin h. t. 1914. Utnämndes till följande ordinarie tjänster: adjunkt i kristendom vid folkskoleseminariet i Härnösand 1915; adjunkt i kristendom och modersmålet 1920; adjunkt i Askersund 1921; adjunkt i kristendom och modersmålet i Kristinehamn 1926.

Om den avlidne har hans förre chef, rektor E. V. Ernström i Kristinehamn, lämnat följande vackra omdöme: »Vad Sam. Ekstrand beträffar, var han icke någon flyttfågel. På mig gjorde han aldrig intryck av oro i sinnet. Som extralärare ville han gärna resa omkring och se sig om. Därav hans myckna flyttande från tjänst till tjänst. Som ordinarie önskade han ej stanna i Norrland utan längtade hem till Mellan-Sverige, till sitt kära Vintrosa och sitt sommarnöje i Järnboås. Detta var närmast orsaken till att han kom att hamna i Kristinehamn, varifrån han lätt kunde nå nämnda platser. E. var varmt hängiven sin hembygd och sitt hemlän, och han kunde med förtjusning berätta, att han tagit promenader till länsgränsen eller varit uppe på någon större höjd, varifrån han kunnat blicka in i sitt hemlän. Från senare år känner jag endast till en utrikesresa, som han företog, nämligen till Island. Det var gammal kärlek till isländska språket, som förde honom dit.

Samuel Ekstrand var kunnig och pliktrogen i sitt kall. Vid sin avgång kunde han se tillbaka på en synnerligen gagnande och framgångsrik verksamhet. I 40 år hade han ägnat sig åt att lära ungdomen forma sina tankar i ord och att fostra den i fädernas tro. Med humanitet och välvilja ledde han ungdomen.

Ekstrand var synnerligen vänfast. Genom sin kamratliga pålitlighet var han högt värderad inom den kollegiala kamratkretsen, där han spred frid omkring sig och var kollegiets samvete. Han ägde endast vänner.»

Den 21 april 1951 avled genom olyckshändelse revisorn i försvarets civilförvaltning, kaptenen i Norrbottens regementes reserv greve **Gustaf Adolf Lewenhaupt**.

Han tillhörde ättens Claëstorps-gren och föddes år 1886 som den yngste i en rad av tre bröder. Student vid Nyköpings läroverk, inskrevs han 1910 i nationen för juridiska studier, men övergick snart till tjänstgöring i den centrala förvaltningen. Utpräglade teoretiska intressen ägde han väl knappast trots rätt god intellektuell utrustning. Så mycket mer røjde han av utåtriktad vakenhet och en för släkten utmärkande spirituell rörlighet och slagfärdighet i lynnet, som i det sällskapliga umgänget, kanske allra helst i ordenslivet, innebar en tacknämlig tillgång. Den för flertalet högaktuella befordringsgången på ämbetsmannabanan torde han ha ägnat ett jämförelsevis svalt intresse.

Hans bekantskap gjorde dessa raders författare två gånger: första gången läsåret 1903—04, då han var en rund- och rödkindad, städad och fryntlig latinelev i klass 6: 1 av Nyköpings läroverk, andra gången

tjugufem år senare, då han, själv målsman, i någon angelägenhet sökte mig på Södra Latins rektorsexpedition. Båda gångerna gjorde han intryck av att ha till valspråk det gemytliga: »Allt ordnar sig».

Nils Lundqvist.

Den 28 juli 1951 avled nära 80 år gammal läkaren **Hjalmar Swederus**. Student i Örebro våren 1889, tillhörde han en årgång av förnämligt märke. En av studenterna, Henning Elmqvist, blev fil. d:r och sedan undan för undan förlikningsman, generaldirektör, statsråd, minister i Helsingfors, landshövding i Örebro och slutligen överståthållare. En annan, Abraham Unger, blev en omåttligt populär landshövding i Karlstad. En tredje, Pontus Reuterswärd, blev i sinom tid kommandant i Bodens fästning, befälhavare för övre Norrlands trupper och slutligen generallöjtnant. En fjärde, Karl Erik Forsslund, fil. d:r, var en produktiv skönlitterär författare, en banbrytande landskapsforskare, en lågande kulturfrämjare, som bl. a. grundade Brunnsviks folkhögskola. En femte, Josef Helander, fil. d:r, var en framstående kyrkohistoriker, som år 1905 genom en förtidig död rycktes bort från en mycket lofvande forskargärning.

Hjalmar Swederus blev vanlig läkare, i detta lysande sällskap en rätt måttlig framgång, och det var nog hans egen syn på saken, även om läkarkallet för honom innebar fullgörandet av en familjetradition. Fadern var nämligen extra provinsialläkare i Ljusnarsberg. Sonen drev sina medicinska studier i måttlig takt. Av nationslivet var han ganska road, dock utan att eftertrakta höga förtroendeämbeten. Ett par gånger i förra hälften av 1890-talet fungerade han som nationens klubbmästare. År 1901 avlade han med. kand:ex. och blev år 1907 legitimerad läkare. Sin läkargärning utförde han nästan uteslutande inom tuberkulosvården, först som underläkare vid Hålahults sanatorium, därefter som överläkare vid Värmlands läns tuberkulossjukhus i Arvika och slutligen, åren 1916—43 som läkare vid Örebro läns tuberkulossjukstuga i Kopparberg. Sin fosterbygd, Bergslagen, blev Hjalmar Swederus genom årens växlingar pietetsfullt trogen. Det sjuka klientelet ägnade han ett både sakkunnigt och osjälviskt intresse, troligen utan att stort fråga efter folkgunst och tillgiven tacksamhet.

Nils Lundqvist.

Den 5 oktober 1951 avled i Saltsjöbaden f. d. direktören i Eskilstuna Separator AB **Hugo Lindeberg**. Han var född den 26 oktober 1861 i Nyköping och föräldrarna voro bryggaren Gustaf Lindeberg och Augusta

Lagerwall. Tvillingbröderna Axel och Otto blevo även studenter i Nyköping och inskrevos i Södermanland-Nerikes nation. Den förre dog 1926 och den senare 1947. Hugo Lindeberg inskrevs som student i nationen den 15 september 1880 och var vid sin död den näst äldsta kvarlevande landsmannen. I Uppsala studerade han naturvetenskap, främst kemi, varefter han genomgick lantbruksinstitutet och mejerihögskolan i Ultuna, ägnade sig några år åt lantbruk och ägde bl. a. Näslunda i Gåsinge. Efter någon tids anställning i Svenska Centrifug AB blev han 1903 chef för Eskilstuna Separator AB vilket företag under hans ledaretid utvecklades till en storindustri. I Eskilstuna var han ledamot av stadsfullmäktige, folkskolestyrelsen, tekniska skolans direktion och kyrkorådet, tillika kyrkovärd. År 1888 gifte han sig med Emma Axellina Ahlberger, dotter till prosten i Kungälv Johan Axel Ahlberger, en broder till dåvarande prosten Ahlberger i Nyköping. Han sörjes av maka, två döttrar och sonen, kyrkoherden Allan Lindeberg i Dalarö, samt barnbarn.

Marlin Jansson.

Under tillfälligt besök hos sin dotter avled helt hastigt och oförmodat den 2 december 1951 praktiserande läkaren i Norrköping **Einar Ordell**, och därmed gick en utomordentligt god och glad södermanlandnerking ur tiden.

Ur Einar Ordells curriculum vitae må följande anföras: Född i Örebro år 1884 blev han efter studier vid Karolinska läroverket student där 1903. När han på hösten samma år kom till Uppsala för att börja sina medicinska studier, var det därför en helt naturlig sak, att han kom att tillhöra Södermanlands-Nerikes nation. Sin med. kand.-examen avlade han 1907 i Stockholm, och 1912 var han färdig med. lic. Efter tjänstgöring som underläkare under de närmaste åren i Sundsvall, Göteborg och Ersta sjukhus i Stockholm kom han 1915 till Norrköpings lasarett, där han stannade till 1919. Så följde ett par år, då han tjänstgjorde som tf. lasarettsläkare i Gällivare, Piteå och Alingsås, varefter han återvände till Norrköping, där han alltsedan dess verkade som praktiserande läkare ända fram till sin död. Han var också under en lång följd av år järnvägsläkare vid statens järnvägar och tjänstgjorde även som postens läkare i Norrköping.

I fackorganisationerna i Norrköping och Östergötland var han en livligt intresserad medlem och innehade i dem åtskilliga år funktionen som styrelseledamot och ordförande. Han nedlade också ett mångårigt mycket uppskattat arbete som ordförande i Norrköpings stads krets av Röda Korset.

Doktor Einar Ordell.

Einar Ordell var en sällsamt vänsäll man, som inte bara som läkare utan även som människa tillvann sig stor tillgivenhet och aktning hos sina talrika patienter och över huvud hos alla, som han i sin dagliga gärning kom i beröring med. Han var en god läkare och en god och förstående människa.

Till sin gamla nation hyste han en stark och ogrumlad kärlek och han saknades aldrig vid festligheterna i samband med sista-april-firandet. Vårresorna till Uppsala betraktade han som ett av sina största glädjeämnen. Redan i höstas talade vi om årets festligheter och han glädde sig särskilt åt att i år — vid jubiléet — få anträda den sedvanliga färden till Uppsala och delta i den värliga glädjen, som så väl harmonierade med hans eget temperament.

Gunnar Sörbom.

Den 15 januari 1952 avled i sitt åttionde levnadsår f. d. kanslirådet **Wilhelm Reuterswärd**. Tre bröder, överstesöner, gingo på 1880-talet samtidigt i Örebro läroverk, alla tre med skarpskurva ansikten, smärta och spänstiga gestalter och en utomordentlig skicklighet i gymnastik. Wilhelm, nr 2 i brödraskaran, torde som gymnast ha varit nr 1. Men sållan torde på en så rörlig kropp ha suttit ett huvud med så föga rörligt minspel. Hela väsendet andades f. ö. en avmätt korrekthet. I Upp-

sala deltog han jämförelsevis litet i nationslivet och föreföll att ha ett ganska snävt begränsat umgänge. Efter att ha avlagt hovrättsexamen inskrevs han i Kungl. Maj:ts kansli. Här fungerade han under en längre tid som föredragande kanslisekreterare i Handelsdepartementet och uppnådde omsider kansliråds grad. Han synes ha varit en ämbetsman av gammaldags typ, en som inte lyste i offentligheten men som i den dagliga gärningen präglades av omütlig pliktuppfyllelse utan ängsligt sidoblickande.

Nils Lundqvist.

Jur. stud. Lars Sandin.

Den 22 januari 1952 nåddes nationen av sorgebudskapet, att jur. stud. **Lars Sandin** avlidit på Akademiska sjukhuset efter en månads sjukdom.

Lars Sandin var född i Norrköping den 2 oktober 1925 och avlade där studentexamen 1946. På hösten samma år började han sina juridiska studier i Uppsala, och som naturligt var, inskrevs han i Östgöta nation. Efter tre år flyttade han över till Södermanlands-Nerikes nation efter att mer och mer hava införlivats genom vänskap med dess landsmän. När dödsbudet nådde oss, greps nationen av djup förstämning, man tyckte, att allt var meningslöst. Varför skulle en av nationens aktiva medlemmar ryckas bort vid så unga år från föräldrar och oss, och när han just stod i begrepp att avlägga examen?

Lars Sandin har inom nationen varit fotograf, klubbmästare och medlem av nationsnämnden. I sistnämnda befattning kämpade han med

stor energi för de idéer, som han ansåg vara de rätta. Frimodighet och djärvhet präglade hans väsen, och han var en intresserad och plikttrogen landsman. Inom kamratkretsen var han allmänt uppskattad som en glad och humoristisk vän, och den minns med tacksamhet hans vänskap, den varma blicken och det fasta handslaget.

Närmast sörjande äro hans föräldrar, bankkamrer Sven Sandin och hans maka f. Boqvist, Stockholm. Jordfästningen ägde rum i Helga Trefaldighets kyrka i Uppsala söndagen den 27 januari under talrik anslutning av landsmän, östgötar och vänner. Därefter fördes kistan till Norrköping för gravsättning i familjegraven.

Hans vänner från studieåren i Uppsala ställde sig varmt deltagande vid de sörjande föräldrarnas sida. Den förtrognaste kamratkretsen har förlorat en länk. Väl blir saknaden stor. Dock »ej med klagan skall Ditt minne firas!» Du skall leva i våra hjärtan, där en vård rests över den vänskap, som trotsar tiden.

»Väl natten stod mörk kring hans tidiga grav,
men kring hans minne strålar morgonljuset.»

Bengt Friman.

Den 25 januari 1952 avled i Stockholm advokaten **Per Yngström**. Han var född den 17 juli 1869 på Villingsberg i Knivsta och föräldrarna voro bruksägaren Carl Johan Yngström och Frederique Berggren. Han avlade mogenhetsexamen i Örebro 1888 och inskrevs som student i Södermanland-Nerikes nation den 20 september s. å. Efter jur. utr. kandidatexamen i Uppsala 1895 gjorde han tingstjänstgöring vid Stockholms rådhusrätt och Stockholms läns västra domsaga. Under en kortare tid var han bruksförvaltare på fädernegården Valåsen, men öppnade 1899 egen advokatbyrå i Stockholm. Han var därefter verksam som advokat fram till 75-års-åldern, gjorde sig allmänt känd och uppskattad, liksom bland kamraterna avhållen och aktad. Han sörjes närmast av maka, Anna Alida Elliot, dottrarna Ann-Mari, gift med Mr. John Freebairn-Smith, England, Kerstin, gift med advokat Erik Åkerman, Västerås, Greta, gift med byråchefen i UD Ulf Barch-Holst samt sonen civilingenjör Per Yngström, Örebro, sonhustru samt barnbarn.

Martin Jansson.

Trehundra år.

Av Dick Helander.

Gamla och förnämliga äro de minnen som möta i vår nations historia. De bilda en levande tradition till vilken olika generationer ha givit sina bidrag. Släkten ha följt släktens gång. De ha utkristalliserat en hävd.

Det gamla ordet om historien som motvilligt löser sig ur sagans famn, har sin speciella tillämpning på vår nations begynnelseperiod. Ingen torde med tillgång till nuvarande källor kunna fastslå något exakt datum för nationens tillblivelse. Handlingarna som tala därom hava delvis förkommit. Läget kompliceras därigenom att det icke finnes en utan två utgångspunkter för nationen.

Södermanlands nation har sin historia och Närkes nation sin. I 1698 års konstitutioner för Södermanlands nation nämnes »een så hederligh wid Academien af Södermanland warande societet, som öfwer hundrade år med särdeles beröm påstådt». Detta skulle föra tillbaka till den tid då Uppsala universitet nygrundades nämligen omkring år 1595. Det torde ligga »någon överdrift» i detta påstående, såsom en nationens hävdtecknare anser. Kanske var det även en önskan att söka sig tillbaka till fornstora dagars traditioner, som frammanade detta perspektiv. Säkert är i varje fall att enligt Uppsala universitets Album studiosorum fanns vid universitetet år 1595 endast tvenne studerande från Södermanland. Någon nation kunde knappast bildas av två personer, även om de kommo från ett så förnämligt landskap som Södermanland.

I stället för att söka efter enskilda sörmlänningar synes det vara klokare att gå till den tidpunkt då de första bestämmelserna om Södermanlands nation möta. Den 19 maj 1655 sammanträdde sörmlänningarna till ett antal av 16 och beslöto »om några Ordningar, hvar effter alle saker uthi vårt Landskap måtte Practiseras». Därefter fastslår man och underskriver 17 »effterföljande punkter», vilka voro de »nödigaste». Till detta hör upprättandet av ett utskott bestående av sex äldre landsmän, vilka skulle vaka över nationen och särskilt taga hand om de yngre. En icke ringa del intaga föreskrifter av ekonomisk art. För att nu icke tala om bestämmelser som stadgade huru man

skulle förfara med landsmän som »obetänckt och skiääl föruthan» gav sig hän åt »fönsterz kräsande». Huru man skulle göra med landsmän, vilka med skäl företogo detta behandlas ej. Man lägger också märke till en bestämmelse att ifall en landsman blev »så arm och torffthigh» att han behöfde hjälp, skulle han kunna erhålla dylik »aff Communis». Ett vackert drag som vittnar om den samhörighetskänsla som redan från begynnelsens tider funnits i vår nation.

För Nerikes nations del äro »Nerijkes Landzskaps Constitutioner Författade, Ratificerade och till efterfölgd wedertagne åhr 1705 uthj Majo». Till dem kan man alltså icke vända sig för att få någon klarhet rörande nationens äldsta historia. Även de tidigaste räkenskapsböckerna och protokollen ha gått förlorade. Däremot finnes en matrikel som för tillbaka till de äldsta tiderna. Jonas Samzelius har påpekat att på denna boks bakre pärm står: »Anno 1648». I slutet av boken finnas anteckningar om gåvor till nationen. Den första innehåller uppgiften att Jonas Böös den 14 juli 1649 skänkte boken Cromeri Polonia in folio till nationen. Det var en liten nation 10—20 studenter. Kanske existerade den utan att äga så många formella grunder för sin verksamhet.

De bägge nationerna levde sedan sida vid sida. De hade dock en gemensam utgångspunkt i Strängnäs gymnasium, dit ynglingar från både Södermanland och Närke sökte sig. Vid detta gymnasium hade man på grund av denna dubbelställning en egendomlig befordringsordning. Minst två av lektorerna skulle enligt en stadga av 1754 vara från Närke. Då icke så få av studenterna återvände från Uppsala till Strängnäs stift låg däri även en gemenskapsfaktor av betydelse. Redan länge hade »warit omtalt», konstateras i ett protokoll från 1756, att den sörmländska och den närkingska nationen skulle förenas. Under 1700-talets slut och början på 1800-talet fortsattes debatten. Åtskilliga detaljerade hinder diskuterades med en intensitet som möjligen kunnat vara mindre, men för den som är van vid nutida akademiska debatter förefaller vara ganska up to date.

Erik Hamnström konstaterar i sin framställning av nationens historia att den som gjorde slag i saken var nationens inspektor professor Tingstadius. Innan han år 1805 flyttade till Strängnäs som biskop, sammankallade han den Sörmländska nationen och förklarade att han såsom eforus över samtliga läroverk i Strängnäs stift gärna önskade en fullbordan av den förening mellan nationerna som sedan länge varit påtänkt. I maj samma år var sammanslutningen mellan de bägge nationerna ett faktum.

Ringa och oansenlig var början. Nationerna hade år 1656 tillsammans ej mer än 60 medlemmar. I jämförelse med studentantalet höstterminen 1951 som är 516 kan begynnelsen tyckas ännu mer obetyd-

lig. Men — en grund var lagd, den grund på vilken vi än i den dag som är, bygga vidare.

En nation i Uppsala är del av universitetet, och har därför del i dess historia. Den plats Uppsala universitet har haft och ännu äger i vårt lands allmänna kulturella medvetande har därför vår nation sin andel uti.

Från Södermanland och Närke ha de kommit, vilka samlats i vår nation. Icke sällan ha de återvänt till hembygden. Mellan nation och hembygd ha banden vävts starka under de gångna seklerna. Många bevis därpå har även nationen till sin glädje fått mottaga.

När vi nu ämna fira vår nations trehundraårsjubileum ha vi som sagt, icke något exakt datum att utgå från. Men till tiden mellan 1648 och 1655 synes man skäligen kunna datera uppkomsten av de bägge nationerna. Att fira ett jubileum vid våren 1952 synes under dessa omständigheter vara väl befogat.

Den tid som gått, har rymt mycket av möda och forskningsarbete, uppoffring och kamp, glädje och samhörighetskänsla. Må detta alltid känneteckna vår nation under dagar som komma.

I tacksamhet för den utveckling som varit medan seklerna långsamt svunnit hän och i fast förtröstan om framtida dagar skall minnet begås.

Om den svenska nationsinrättningens tillkomst och karaktär samt om Södermanlands och Nerikes landskap och societeter 1648—1667.

Av *Jonas L:son Samzelius.*

När nationen nu går att hylla dem som för omkring tre hundra år sedan bildade Södermanlands och Nerikes landskapsföreningar, är det tillbörligt att, om också mycket kortfattat, erinra om den svenska nationsinrättningens oftast missuppfattade karaktär och historia och om sörmlänningarnas och närkingarnas insats före dennas tillkomst.

Studenternas ställning i universitetens liv har varit mycket olika i skilda länder och tider. Man har till exempel haft internat, kollegier eller externat samt olika grader och former av tillsyn, såsom årsexamina och anmälningsskyldighet. Här i Uppsala hade man först rent skolmässiga examina halvårsvis och efter tillkomsten av 1655 års konstitutioner helårsvis, en ordning som dock så småningom förföll. Likheten med skolan framträdde även i form av en rad förbud i konstitutionerna, som dock gällde till 1852, såsom för lekar och spatserturer under gudstjänsttid, prat och stim under gudstjänsterna, narr och apspel, olydnad mot präster och professorer. På 1600-talets mitt kallades Gustavianum vanligen kollegiet, men annars rådde den mest kollegiemässiga ordningen i Skytteanum; då undervisning emellertid blott förekom i mindre utsträckning var kollegiekaraktären icke heller här genomförd. I spetsen stod professor Skytteanus, som givetvis hade sin bostad i huset och hade flera alumner inackorderade hos sig. Han hade länge en mycket bättre ekonomisk ställning än någon annan av akademiens professorer. Helt naturligt togs Skytteanum därför gärna till förebild.

Sedan länge hade kanslererna, bland vilka Skytteanums grundare, Johan Skytte, var den förste, begärt att eftersynen av studenterna skulle skärpas och inriktas på att leda till en »delectus ingeniorum», ett »snilleval», vilket innebar att olämpliga studenter skulle avskiljas

och begåvade understödjas. Flera beslut om inspektion och delectus äro kända från 1629 och framåt före den definitiva ordning som företogs på 1660-talet. Parallellt härmed genomfördes en liknande delectus i skolväsendet.

Studenterna i Uppsala — vid 1600-talets mitt fanns det lika många studenter som till vuxen ålder komma stadsinnevärnare, eller bortåt ett tusen — höllo ihop alltefter den skola eller det landskap eller stift, varifrån de kommit, här liksom i andra länder. Dessa kamratgrupper börja skymta rätt tidigt på 1600-talet och kallades vanligen »landskap», »populares», »compatriotae» och liknande. Särskilt iakttaget man dem i samband med de s. k. depositionerna, då de nykomna studenterna uppstogs såsom studenter efter vissa symboliska prov. På 1640- och 1650-talen konstituerade de sig efter mönster av de »Nationalsocietäten», som tidigare bildats vid olika nordtyska universitet, av vilka de i Rostock äro bäst kända. Dessa privata föreningar, som för övrigt blott omfattade smärre grupper av studenter från samma ort, betecknade sig själva som »societeter» eller »landskap». När man på den tiden använde sig av latinet, betecknade ordet »natio» vanligen det geografiska begreppet landskap och blott några enstaka gånger studenternas »landskap». Först under 1600-talets senare hälft, sedan den lärda »inspektorstiden» börjat, slår den svenska översättningen »nation» igenom som beteckning för en studentnation.

Dessa rent privata societeter hade en kassakista eller fiscus, räkenskapsbok, stadgar och matrikel. I stadgarna föreskrevs val av förtroendemän, såsom en styrelse bestående av sex seniorer samt av kassörer och procuratores. Där fastställdes också vissa avgifter, som skulle användas till sjuk- och begravningshjälp, till handlån samt till en å två årliga fester, »konvent». Det mest framträdande draget i stadgarna är dock föreskrifterna om novitiernas uppfostran, bakom vilken nog får förutsättas en rätt hård pennialism med hugg och slag under det första året. Under detta första år fingo pennalerna bära slitna pennalskappor och passa upp de äldre både i härbärget och vid konventen. Dessutom avkrävdes de vissa avgifter till kornutölet, då de deponerade, och till pennalsölet, då de genomgått sitt pennalsår. Det var precis som i de nordtyska »Societäten». I Tyskland restes så småningom ett starkt motstånd mot dem och deras »Nationalismus», och till slut förbjödos de på riksdagen i Regensburg 1654. Efter några år hade universiteten lyckats avliva dem — några gingo dock under jorden och fortlevde ett par årtionden framåt.

På liknande sätt gick det i Uppsala. Man krävde humanisering av depositionen, och förbjöd den till slut, år 1691. Även kornutölen förbjödos upprepade gånger under 1620- och 1630-talen. Man skred även till mot-

stånd mot pennialismen, som alltmer gripit omkring sig. År 1633 utfärdade rektor, Laurentius Wallius, nericius, på kort tid tre program mot den. År 1650 skred man även till förbud mot »conventus nationales», ett förbud som upprepades 1654, och i de konstitutioner, som utfärdades 1655, förbjödos »conventicula nationalia». Vare sig man med dessa avsåg landskapssammankomster eller landskapsfester, är det tydligt, att man från högre ort ville taga livet av societeterna. Samtidigt förbjödos kornutöl och trakasserier av novitier.

Våren 1656 drog det med anledning av de ovannämnda nya konstitutionerna upp till en skarp strid mellan studenter och professorer. Konstitutionerna föreskrev nämligen, att varje student vid inskrivningen skulle erlägga sex mark till en »fiscus studiosorum», som skulle omhänderväras av universitetet och användas till sjuk- och begravningshjälp för studenter. Syftet var tydligen, att fiscus studiosorum skulle ersätta landskapens fiski. Våren 1656 kom också helt oväntat för studenterna en kallelse från konsistoriet, att seniores i alla landskap skulle göra räkning för sina fiski. Det uppgavs vid förhöret från professorshåll, att juniorerna undrat hur pengarna användes. De olika landskapen lämnade svar genom vissa i protokollet namngivna seniorer, som väl få antagas vara kassörer, procuratores eller presides i landskapen. Många försökte komma undan genom att påstå, att deras landskap icke hade några kassor, fastän man nog kan misstänka, att nästan alla hade sådana. Förhören, som drogo ut över två konsistoriesammanträden, måste även för professorerna varit plågsamma, så mycket mer som de svarande troligen voro några av akademiens bästa studenter. Att dessa ansågo professorernas förslag stridande mot rätt och billighet framgår med all tydlighet vid den dramatiska sammanstötningen mellan universitetets målsmän och östgötarnas representant. Denne var filosofie magistern Folcherus Magni Uhr, som tio år tidigare varit med, när societeten konstituerades och som uppgives kunna tänkas ha varit procurator två gånger — ingen dununge alltså. Sedan han sanningsenligt meddelat, att östgötarna upphört med sin fiscus och att det icke vore någon mening med att redogöra för vad som tidigare funnits där, skred han till angrepp. Av konstitutionerna framginge icke, menade han, att seniorerna skulle avlägga räkenskap inför konsistoriet — landsmännen som tillskjutit pengarna, tillkomme det att fordra räkenskap. Konsistoriet hänvisade till sin av Kungl. Maj:t givna myndighet. Uhr tillät sig då fråga hur studenterna skulle kunna göra räkenskap, när de av konstitutionerna förbjödos att komma samman. Reaktionen hos konsistoriales avläser man i protokollet, som förtäljer, att Uhr, en av akademiens förnämsta studenter, åtta år senare professor, för smädelse av konsistoriet och skämt med kon-

stitutionerna dömdes till carcer, studentarresten vid Valvgatan. Men så hörde inte heller den dåvarande professorsuppsättningen enligt Annerstedt till universitetets allra bästa. Med detta uppträde var emellertid klimax nådd. Frågan om landskapskassorna hörs aldrig mera av. Uhers manliga uppträdande räddade kanske landskapen för den gången.

Studenternas societeter fortsatte, men läget var rätt förvirrat ända till 1663. Nu hade studenterna för sig vunnit en mycket viktig personlighet, den 1655 efter två års vistelse i Leiden återkomne Olov Rudbeck, den unge geniale sonen till biskop Johannes Rudbeckius, nericius. Redan 1658, vid tjugusju års ålder blev han e. o. professor och 1660 ordinarie. Han vann tidigt kanslerns, Magnus Gabriel de la Gardies, förtroende. Tack vare denne blev han snart rektor och innehade ämbetet från december 1661 till samma tid 1662, ett epokbildande år i universitetets historia. I den berömda promemoria om allt vad han skulle beflita sig om under sitt rektorat, vilken Rudbeck vid årsskiftet 1661/62 framlade för kanslern, hette det i trettonde punkten, att han önskade, »att rektor en gång var termin och decani en gång var månad kalla ett eller två landskap tillhoppa i sänder, inkvirera på deras studier och leverne, låta dem se att de äro komne från skolarnes trälldom till akademisk frihet, intet att hava frihet i odygds övning, utan att där hava frihet att söka bliva och kallas med rätta människor, det är Guds beläte, som bestod i visdom och förstånd».

Den entusiasm för studentens frihet och den tro på honom, som här möter, var något nytt för Uppsala — promemorian framlades klokt nog icke heller för professorerna utan för kanslern. Professorerna skulle ha blivit alldeles förskräckta, om de fått se de följande punkterna, där Rudbeck förklarade sig skola arbeta för vänskap och enighet mellan konsistoriales, på det att de icke måtte förtala varandra inför sina lärjungar, och även för att konsistoriales skulle sammanträda i studieärenden och icke bara sysselsätta sig med sädespriser och gnäll över akademibönder.

I januari 1662 kunde Rudbeck rapportera att man kunde vänta inspektion månadsvis av landskapen. Emellertid hördes ingenting av förrän efter ett år, den 14 januari 1663, då rektor, förvisso efter anvisning från högre ort, tog upp frågan om en »generalis inspectio» över alla studenter, och den kände ivraren för delectus ingeniorum, Rudbecks lierade, Laurentius Stigzelius, föreslog att konsistoriet skulle sätta vissa professorer till inspektorer över landskapen och att dessa minst två gånger årligen skulle sammankalla studenterna för att taga reda på deras studier och varna de försumliga. Konsistoriet antog förslaget och tillsatte omedelbart inspektorer. I de flesta fall tycks man ha följt societeternas vedertagna indelning av studenterna, men åt-

minstone i fråga om smålänningarna gick man dem emot — man delade på Calmarienses och Vexionenses.

En del gnissel förekom, men så vitt man kan döma lyckades den nya ordningen bättre än man kunde ha trott. I februari 1667 skrev Rudbeck ånyo till kanslern i samma ärende. Han erinrade både om de grassationer som förekommit och om den för deras skull tillkallade vakten samt om 1663 års beslut. Han hoppades att man skulle fortsätta på den inslagna vägen. Sålunda önskade han att inspektorerna till kanslern skulle översända medlemsförteckningar för landskapen med uppgift om vilka fakulteter landsmännen tillhörde. »Alla ärliga, både av professoribus som studenterna önska detta». Snart skulle ingen militärvakt behövas och hur stark vakt det än är »så söka de elaka dock sina ludibrier med vakten, och är intet annat, så dricka de upp sina föräldrars pengar inom stugudörren och ropa och skrika i skorsten och hava allehanda sådana upptåg, som ingen vakt kan upppassa, vilket allt med detta landskapernas uppseende förtoges. Och ser man av själva praxi, att sedan landskaperna lades öde, haver allt detta irritat sig, fast några fel då ock kunde vara, att de yngre och nykomna allt för illa av somliga studenter, som äldre voro, hanterades, men så kan detta nu förtagas genom professorum inspection och de äldres noga erfärande i landskapen». Tydligt var Rudbeck mån om att ha seniorerna med i verksamheten.

Kanslern följde förslaget och efter översyn av rektor och dekanerna beslöt konsistoriet den 17 april 1667 i huvudsaklig överensstämmelse med detsamma. Beslutet innebar, att samtliga studenter måste tillhöra något av landskapen, och att inskrivning i landskap skulle ske i inspektors närvaro. Seniorer skulle väljas av landskapet, men i inspektors närvaro. Om inspektorernas »ämbete» säges bl. a. under hänvisning till kanslerns brev, »att det måste såväl sträcka sig över vars och ens studier som leverne och seder; med dessa ord: att inspectores måste granneligen hos de äldste och procuratores av varje landskap sig förfråga, huru var och en sig däruti förhåller och vad studier han trakterar ...»

Därmed var den svenska nationsinrättningen färdigbildad. Den spred sig så småningom även till Lund, Åbo (där den med avseende på inspektionen grundats redan 1643, då emellertid inga societeter funnos där) och Dorpat. Förändringen var revolutionerande. De förut hatade och förbjudna societeterna erhöles på några få år en officiell, offentlig-rättslig ställning i universitetets tjänst, i och med att detta beredde sig plats i deras centrum. Alltsedan dess ha nationerna varit obligatoriska, och så snart man velat föreslå en ändring härutinnan, har konsistoriet försvarat nationerna. Från deras sida har någon sådan önskan

aldrig framträtt. Deras ställning av i universiteten integrerade organisationer är tydligt uttalad i de av Kungl. Maj:t utfärdade universitetsstatuterna alltsedan 1852.

Sammanfattningsvis kan man säga, att Olov Rudbeck, Magnus Gabriel De la Gardie och 1660-talets konsistorium räddade studenternas frihet och självverksamhet och grundlade deras medinflytande i universitetets framtida verksamhet genom en klok omreglering av förhållandet mellan universitetet och studenterna. Själva hade studenterna genom sina organisationer tagit hand om sina egna då aktuella frågor. Om landskapens och societeternas verksamhet under tiden före omregleringen erinras man genom den allttjämt bestående nationsindelningen, nationernas val av egna förtroendemän, vartill snart kom även val av inspektor, studenternas egen förvaltning av gemensamma ekonomiska och dåtida sociala ärenden, såsom beslut om avgifter, lån, sjuk- och begravningshjälp, konvent och de yngsta landsmännens hyfsning. I ett markerat avseende skilja sig nationerna i Lund och Helsingfors från dem i Uppsala. I de förra är inspektor ordförande vid nationernas landskap, i Uppsala intager förste kurator denna plats. Det förefaller, som om vi här hade ett tydligt minne från tiden före inspektoratets inrättande.

Inspektorerna, som ofta legat ute vid de europeiska universiteten, gävo en fördjupad syn på nationerna; genom tillbakablickande perspektiv ge de tyngd åt deras betydelse och inspiration till förnyande verksamhet. Den medeltida beteckningen »nation» användes allt oftare under 1600-talet och 1700-talet, samtidigt med att nationerna återfå ett annat medeltida drag — det pedagogiska. I 150 års tid framåt disputeras och oreras ständigt i dem, och särskilda nationsexamina inrättas. Med tiden skaffar man sig allt större bibliotek med vetenskaplig litteratur. Till det yttre var dock förändringen mest uppenbar — de gamla societeterna nomadiserade med sina fisci, som kanske årligen flyttades från äldre förtroendemän till nya, men nationerna hyrde oftast en »sal» i inspektors gård, många landsmän voro inackorderade hos inspektor, och förvisso voro alla kloka nog att umgås i hans hus. Den »Högvördige Herr Inspektor», som det heter i de dåtida protokollen är i hög grad centrum i sin nation. Ofta nog trädde han i faders ställe — många av landsmännens fäder hade varit kamrater till honom vid akademien och i nationen. Han mottager då och då ett honorarium — »inspektorssilver» — en förvisso välförtjänt present. Han hade på olika sätt ekonomisk fördel av sin ställning, något som Annerstedt särskilt framhåller på tal om de strider om inspektirat mellan professorerna, som förekommo i konsistoriet.

Åren fram till 1800-talets början äro de lugnaste i Uppsalastuden-

tens historia. Men man märker också bra litet av studenternas egna synpunkter och intressen under denna tid.

Den nya tiden kom med borgarsönernas allt större plats i studentvärlden och studenternas allt mera framträdande plats i samhället, med franska revolutionens och ännu mer den tyska studentidealismens tid i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. Tidens idéer satte återigen spår hos studenterna i Uppsala. Man behöver blott erinra om gamla kända historiska företeelser som Juntan, fosforismen, göticismen, gymnastiken, studentexercisen, manskörssången, skandinavismen och de nordiska studenttågen. Man bildar Allmänna sången och Studentkåren och ett antal fria studentföreningar, man skaffar sig en studentmössa och får en särskild studentsång. Sedan studentexamen flyttat från universiteten till läroverken, bli de båda sistnämnda allmän svensk studentegendom.

I nationerna märks förändringen på många sätt. De ha blivit så stora, att de icke längre kunna nöja sig med en hyrd »sal i inspektors hus». Efter att ha samlat byggnadskassor i hembygden inköpa de egna gårdar och bygga egna hus. I detta sammanhang söka de för första gången i sin historia på allvar kontakt med hembygden. Denna förmedlas av inspektorer och förvaltare av byggnadskassorna.

Inspektorernas kontakt med landsmännen måste under sådana förhållanden givetvis bli en helt annan än under 1700-talet. Genom att återskänka sina honorar till bibliotek, lånekassor och stipendiefonder visa de fortfarande sin förståelse för och hjälpsamhet mot landsmännen.

Från kuratorsämbetet hade man på sina håll tidigt avsondrat protokollföring och bokvård, vilka överlämnades till sekreterare och bibliotekarier. Under 1800-talets förra hälft avskiljas också de ekonomiska ärendena till en andre kurator. Senare på 1800- och 1900-talen överföres förvaltning av fastigheter och fonder till särskilda skattmästare, som dock i vissa fall äro direkta arvtagare till förvaltarne av byggnadskassorna. Samtidigt inrättas man en rad av mindre ämbeten, såsom klubbmästare, sång- och musikanförare, teaterdirektörer, mikroskopförvaltare m. fl. Kontakten med hembygden vidgas högst väsentligt efter olika linjer.

Syftet med efterföljande rader är icke att lämna en skildring av landsmännens liv och leverne vid mitten av 1600-talet. Det har redan gjorts av Hamnström. Uppgiften är blott att presentera deras båda organi-

sationer och det kan göras helt kort, sedan vi fått en helhetsbild av den svenska nationsinrättningen. En redogörelse för stadgarna har också syntts mindre nödig, då de tidigare tryckts i Majhälsningen. Där emot har särskild vikt lagts vid tidsfästandet av de båda societeternas äldsta kända framträdande.

Av den sörmländska societetens originaldokument är icke mycket bevarat. Det som finns är från de sista åren. En protokollsbok (Handskr. U 1002 i UUB) som börjar först 1665 och en kassabok (U 1003 a), som icke börjar förrän 1664, det är allt. I avskrift finnas stadgar för societeten, vilka antagits 1655 och 1659. Enligt en uppgift i kassaboken fästes avskrifterna år 1669 in i det folioband där 1665 års stadgar funnos i original. Senare inskrevos även 1698 års stadgar i samma band (U 1001 a). Uppgifter finnas om icke mindre än tre matriklar. I 1666 års inventarium omtalas »den gamla matrikeln», som »återhämtats och reparerats av kamrer Utter». I samma inventarium omtalas även att landskapets »nya matrikel» förvaras i fiscus. Den hade enligt landsmännens begäran inköpts föregående år och försetts med ett grönt band. Ett par år senare; i 1668 års inventarium, omtalas en »Landskapets Matricula in 4:to uti förgylt band». Denna är den enda matrikel från 1600-talet som bevarats till vår tid (U 1000 a; bilder pl. 1). Volymen är till det yttre mycket lik närkingarnas omkring 20 år äldre matrikel. Det är troligt att den inköpts på inspektors förslag. Vid landskapet den 28 oktober 1669 uppvisade han nämligen ett utdrag ur universitetsmatrikeln från och med 1599, som sedan avskrevs i nationsmatrikeln, den alltså till innehållet ointressantaste av de tre.

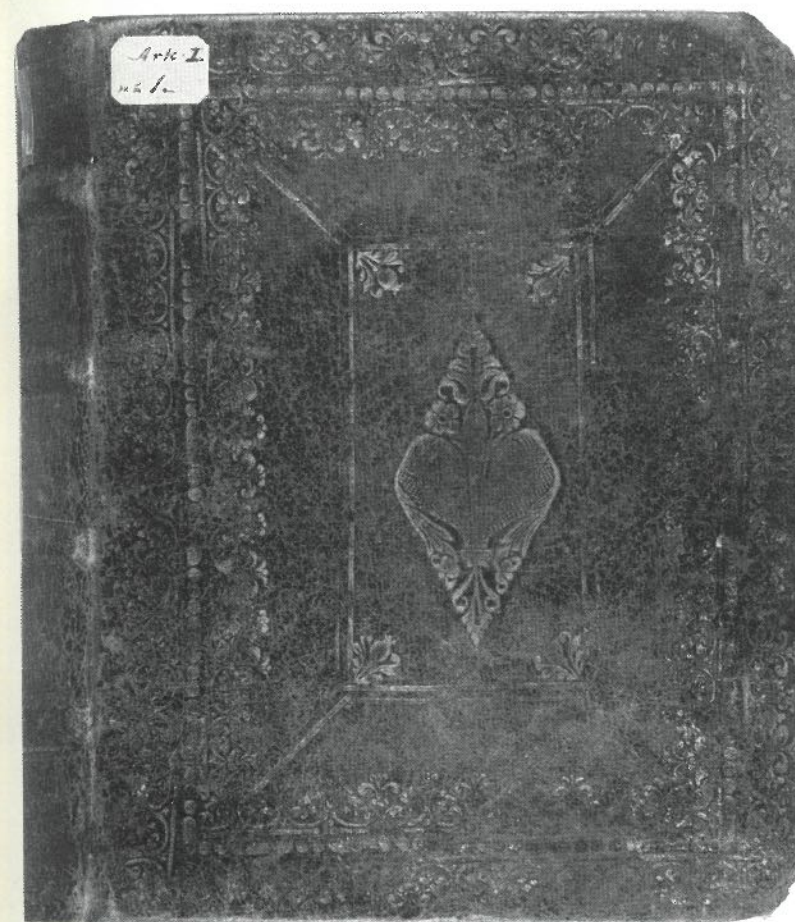
Första sidan lyder i översättning:

I Kristi år 1595 den 15 mars ha i den då frånvarande konung Sigismunds namn den nådige arvfursten Hr Carl, hertig över Södermanland, Nerike och Värmland och de friborne rådsherrarna etc. helt försett Upsala akademi med privilegier, skrivna å pergament, undertecknade och bekräftade av sigill samt med avkastningar: Därpå ha i början av april i närvaro av ärkebiskopen, magister Abraham Angermannus, professorerna, borgmästarna, rådmännen, borgarna och ärbara matronor 64 ynglingar avlagt cornua och därefter hos kollegiets rektor Ericus Jacobi, Stockholm, yppat sina namn och efter förrättad edgång inskrivits i matrikeln.

Bland dessa 64 ynglingar voro följande sörmlänningar:

Achatius Johannis Luth, kyrkoherde i Vingåker,
Olaus Erici Leerboensis. Senare kyrkoherde dårsammanstädes.

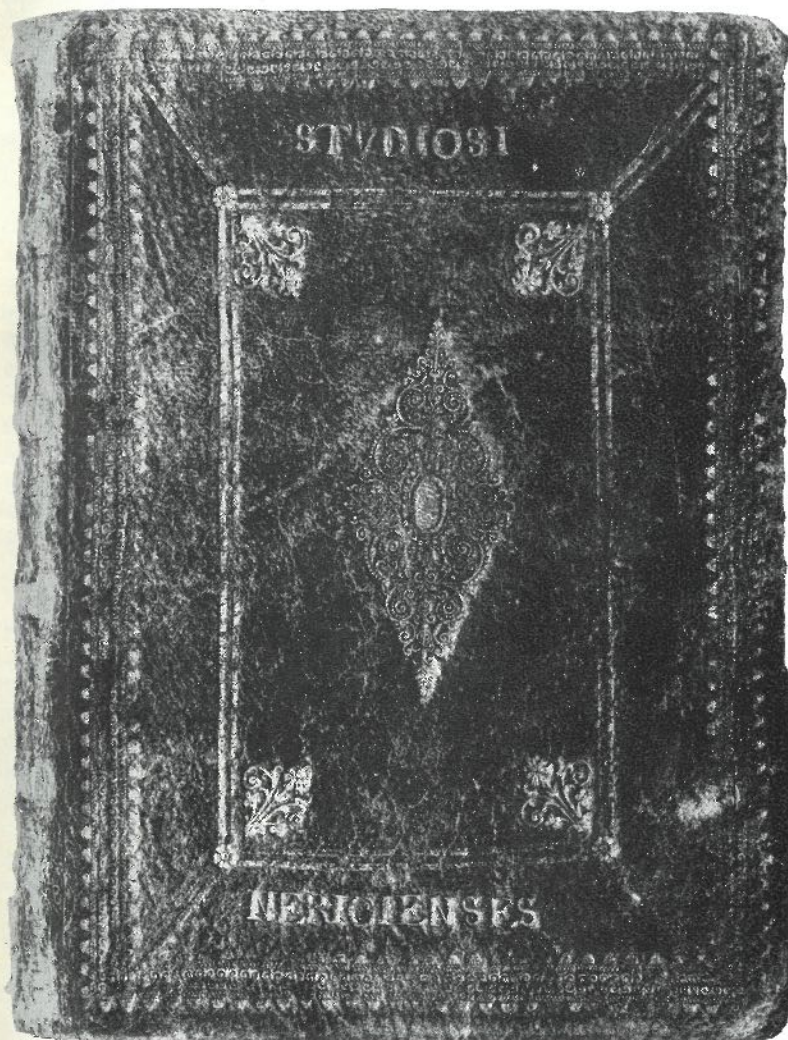
Genom förlusten av de båda äldsta matriklarna äro våra möjligheter att lära känna den äldsta sörmländska organisationens begynnelse och tillskyndare starkt beskurna. Av 1655 års stadgar framgår emellertid

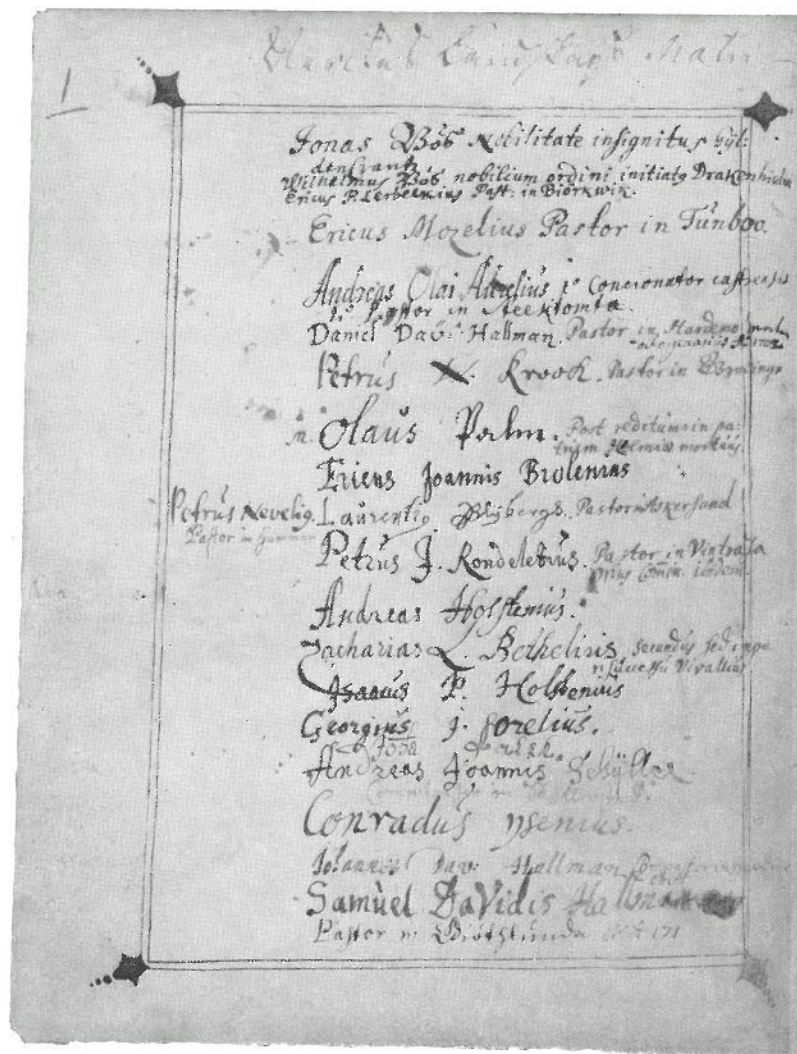
Södermanlands nations äldsta bevarade matrikel. Bandet från 1668.

In Nomine S.Ste Trinitatis.
 An. Chr. 1595. die 15. Martii.
 Regis Sigismundi, tunc ab-
 sentis nomine, Hæreditarius Princeps
Sereniss. DN. Carolus SU-
derm. Neric. & Verm. DUX, & Generosi
*Senatores etc. Academiam Ulbralicam
 Privilegiis pergamento conscriptis &
 subscriptis et Sigillis munitis et
 redditibus Clementer ornarunt.*
Tandem initio Aprilis presentib9
A. Episcopo, M. Abrahamo A. Angermanno, Pro-
fessoribus, Consilibus, Senatoribus, Civibus, et hone-
stis matronis, cornua deposuerunt, 64. Adole-
scetes, qui de inde apud söllegli Rectorum
Ericum Jacobi Stöckholmeensem, no-
mina sunt professi, et prestita juranē.
to in metriculam in scripti.
Inter hos 67 Adolescentes fuere
Sudermanni.
Achatius Johannis, ^{Lucæ} postea pastor Wijnshonius ad 129
Osavus Erici Verboensis. Ibidem postea Pastor

Första sidan i Södermanlands nations äldsta bevarade matrikel.

Nerikes societets äldsta matrikel. 1648.

Nerikes societets äldsta matrikel. Första sidan.

att landskapet fungerat före denna tidpunkt. Man har förut haft sin kassakista och känner enligt § 9 väl till att handlänen äro besvärliga för kassörerna. Troligen hade man också seniorer och procuratores. Givetvis tog man också hand om sina novitier.

I detta sammanhang må uppmärksamheten fästas på att sörmlänningarna när det gällde nykomlingarnas mottagande, hade sina speciella sedvänjor, som dock äro kända från äldre tiders skrävåsen och studentliv. Både i 1655 och 1659 års stadgar föreskrevs att den som deponerade efter gammal sed hade att erlägga badstugupenningar. I protokollet från slutet av 1660-talet och början av 1670-talet talas då och då om att de som absolverat pennalsåret, eller av någon anledning erhållit viss befrielse härifrån, fingo tillstånd att »bruka ornament», vilket väl betydde att de icke bara sluppo den svarta pennalskappan utan också fingo anlägga värja och sålunda bli välbeprydda studenter. I protokollet från ett sammanträde hos inspektor den 19 sept. 1674 finns en intressant notis om en bland studenterna i Upsala f. ö. okänd sedvänja. Det frågades, om icke »det gamla, dock utan någon nytta och uppbyggelse förövade bruket med novitiorum över S. Olofs dike springande, skulle kunna avläggas och av vägen skaffas.» Alla samtyckte »alldenstund det intet annat med sig brakte, än onödiga utgifter för de nyss ankomna till akademien.» Förmodligen hade novitierna några tävlingar här. Såsom A. Nelson utrett kallades den lilla bäcken i Geijersdalen nedanför Eklundshov för S:t Olovs dike. Leken erinrar om vår tids landsmäns förstamajexercis på Polacksbacken alldeles i närheten.

Åtskilliga tecken tyda alltså på att sörmlänningarna tidigt höllo samman. Vid det ovan nämnda konsistorieförhöret 1656 meddelade deras representant, Johannes Coeur, som sist haft hand om fiscus, att det ett år tidigare funnits 82 daler i kassan och att landsmännen använde pengarna till ett konvent och resten lånades ut mot pant. Även om yttrandet inte ger upplysning om tiden för landskapets tillkomst, ger det oss rätt att påstå att sammanslutningen bildats åtskilligt tidigare. En så stor summa som 82 daler kunde inte novitierna ha betalat in på några månader. Deras kassa måste alltså vara äldre.

Att en formlig societet bildats före 1655 är kanske icke troligt. Sörmlänningarna på 1660-talet omnämna inga äldre stadgar än 1655 års. Under stadgarna stå i så fall grundarnas namn, blott 16 stycken eller ungefär tredjedelen av sörmlandsstudenterna; 1656 års lista över Uppsalastudenterna upptar nämligen 45 sörmlänningar. Av undertecknarna voro de flesta inskrivna på 1640-talet, bröderna Ilsbodinus så tidigt som 1644. Den yngste undertecknaren inskrevs 1654. Groman och Coeur skulle då ha varit de första procuratorerna efter konstitueringen.

En närmare kontakt med bröderna Ilsbodinus har sitt intresse. Johan-

nes får särskilt lovord i matrikeln och var kanske tidigare procurator i »landskapet». Några år senare tycks han ha utnämnts till professor men tillträdde aldrig, emedan han dog i Paris under en utländsk studieresa. Societetsgrundläggarna voro nog i allmänhet mera välbesutna och beresta än IIsbodinerna — så i Västmanlands, Smålands, Östgöta och Nerikes societeter. Men de båda bröderna måste ha haft vissa traditioner av intresse. De voro söner till den av Axel Oxenstjerna till kyrkoherde i Jäder kallade domprosten Nicolaus IIsbodinus och studerade liksom Laurentius Norrmannus med ekonomiskt stöd av riks- och universitetskanslern. Deras syster var gift med faderns efterträdare, den mångsidige och lärde Nicolaus Th. Ungius. Såsom Cnattinius framhållit, måtte han på sin tid, 1636, ha intagit en central punkt i den sörmländska kamratkretsen. Sin nämnda år utgivna oration »De plantis» dedicerade han nämligen »åt de ynglingar och unga män, som härstamma från Södermanland och för närvarande vistas i Upsala, gynnare, förtrogna och vänner . . .» Därefter följde namnen på 8 adelsmän, varav en son till Axel Oxenstjerna, och 32 övriga landsmän, »et ceteris popularibus». Man frågar sig om Ungius var »inspector provincialis» av 1629 års typ eller någon sorts »procurator» i kamratkretsen. Hur som helst så är det tydligt att IIsbodinerna hade sina traditioner.

Någon förklaring till att societeten på 10 år skaffade sig icke mindre än tre konstitutioner finnes icke. Visserligen ändrades stadgarna betydligt och växte i omfång med åren. Men i stort sett voro de lika de andra societeternas och någon anledning att rekapitulera Hamnströms redogörelse finnes icke.

Här må blott ytterligare pekars på en detalj. Under de första åren i protokolls-boken kallas inspektor mycket ofta för preses. I Smålands, Västgöta och Värmlands societeter utsåg man före inspektoratets införande en preses, en äldre student, som övervakade hela societeten. Dessa presides kunna möjligen vara arvtagare till de »inspectores provinciales», som man 1629 beslöt tillsätta, så mycket mer som det i rektorsprogrammet angående dessa inte fanns någon föreskrift om att de skulle vara professorer. Kan möjligen sörmlänningarnas förste inspektor, Petrus Liungh, en gång ha haft en sådan position? Det är känt att han särskilt intresserade sig för studenterna. Han rekommenderades livligt av ärkebiskopen till depositorsämbetet, som han innehade från 1639 och några år framåt.

Medan intet originaldokument finnes kvar från tiden för bildandet av Södermanlands societet har närkingarnas äldsta, gåtfulla matrikel bevarats (U 1006 a). Den anger sig vara från år 1648. Utom matrikel hade närkingarna även en »landskapsbok» med protokoll, åtminstone från år 1686 i vilken även kontrollörens räkenskaper voro införda. Tyvärr är boken försvunnen och kom antagligen bort i samband med förste kurators, Gustaf Magelius' död år 1732.

Till förhöret den 23 april 1656 rörande landskapens fisci inställde sig Petrus Krook på närkingarnas vägnar. På rektors fråga svarade han: »Vi hava nu på många år ingen fiscus haft i landskapet, ej heller äro vi flere än 6.» Protokollet ger alltså besked om att Krook förmodligen var procurator för närkingarne, att dessa för några år sedan haft en kassa samt att av de 15 närkingar, som då funnos i Uppsala (Uppg. i U 66), blott sex tillhörde landskapet. Närkes landskap var under hela sin tid ett av de minsta i Uppsala med 15 å 20 medlemmar.

Matrikeln är som sagt rätt gåtfull, men ger dock en anvisning om sammanslutningens ålder. Som förut nämnts erinrar den till sitt yttre starkt om sörmlänningarnas år 1668 bundna matrikel. På främre pärmen ha med en klumpig stil tilltryckts orden »Studioli nericienses». Ingen antydan finnes alltså om en Nerikes »societet». Med samma stil har på bakre pärmen tilltryckts »Anno 1648». När tilltrycken gjorts är icke bekant, men den som ordnat med dem har väl 1648 antingen skaffat eller skänkt boken till landskapet. Han kan också ha velat markera året för landskapets grundande. På en sida mot slutet av boken står den äldsta anteckningen i den. Örebroborgmästarens en son, gjorde egenhändigt följande anteckning: »Perpetuae honoratiss. popularium benevolentiae commendatum se cupiens, magni adfectus exiguum monumentum, Cromeri Poloniam, editam Coloniae Agrip. in fol. Ubsaliae reliquit Jonas Böös Christopheri m. p. Die 14 Julii A:o 1649. Nästa anteckning i boken är av akademiadjunkten Lerbeckius, som år 1653 utnämns till kyrkoherde i Björkvik och samma år överlämnade en ny bokgåva till landsmännen i samband med sin avresa. Nästa anteckning av denna art är från 1686.

Matrikeln börjar på första bladets insida. Dess första sida återgives i något förminskat facsimiletryck pl. 4. Vi konstatera strax att de tre första namnen — bröderna Böös' och Lerbeckii — införts av en och samma hand, men enligt en specialgranskning icke av någon av de tre. Skrivaren har även antecknat att Böösarna adlats och att Lerbeckius blivit kyrkoherde i Björkvik. Böösarna adlades vid särdeles unga år, Jonas vid 25 års ålder 1653 och Vilhelm vid 26 års ålder 1650, varför anteckningen tidigast kan vara från 1654. Nästa namn är Ericus Mozelius, Pastor in Tunboo. En bevarad samtida egenhändig namnteckning

av kyrkoherde Mozelius (Strängnäs domkapitels arkiv, kapsel Björkvik) visar att matrikelanteckningen icke är egenhändig. Då Mozelius blev kyrkoherde först 1660 kan anteckningen icke vara gjord före detta år.

Flertalet av de efterföljande namnen ha kunnat konstateras vara egenhändigt skrivna; till Aurelii namnteckning har dock jämförelse-material ej påträffats. De biografiska notiserna efter namnen äro givetvis senare införda, till allra största delen av en och samma hand. Möjligen äro de tre första namnen införda av denna men med bättre bläck.

Innan vi gå vidare, torde det vara bäst att anföra de första namnen med året för inskrivning i Uppsala och Dorpats universitetsmatriklar.¹ Ordningen i nationsmatrikeln rättade sig säkert icke efter universitetsmatrikeln, som angav året för vederbörandes deposition, utan efter året för landsmännens absolution d. v. s. avslutandet av pennalsåret, som ju kunde variera i längd för olika landsmän. Mindre variationer kunna förklaras härav.

De fyra första landsmännens särställning markeras nu åter. Om Vilh. Böös' namn med rätta inskrivits kan vara osäkert. De tre andra ha väl varit procuratores. Jonas Böös var måhända stiftare av sammanslutningen i den form den hade i slutet av 1640-talet. Han hörde till de unga rikemanssönerna, som under en preceptors ledning bedrev sina studier. Vid inskrivningen var han blott 9 år gammal! Mozelius var relativt ung och tycks ha varit snabb i studierna. I 1656 års lista över uppsalastudenterna återfinnes ingen av dem.

Att man helt plötsligt 1648 skulle ha börjat med att låta de nyintagna studenterna föra in sina namn i den nya, förnäma boken, innan de äldre skrivit in sina, förefaller icke troligt, ehuru namnen komma i rätt god ordning efter universitetsmatrikeln fr. o. m. 1647. Serien bryts emellertid av följande studenter: Brolenius, Nevelius, Orelius och Ysenius. Nevelius, själv stud. 1647 har kommit in bland 1649 års studenter; men hans namn står i margin, där det av stilen att döma införts

¹) Jonas Böös (1637), Wilh. Böös (återfinnes ej i matr.), Ericus Lerbeckius (1636; Dorpat 1636), Ericus Mozelius (1643), Andreas Aurelius (1647), Daniel Hallman (1647), Petrus Krook (1647), Olaus Palm (1649), Ericus Brolenius (1655; Dorpat 1650), Petrus Nevelius (1647), Laurentius Blybergh (1649; Dorpat 1651), Petrus Rondeletius (1650), Andreas Holstenius (1653), Zacharias Bethelius (1653; Dorpat 1651), Isacus Holstenius (1655), Georgius Orelius (1652), Johan Falck (1655), Carolus Ysenius (1658; Helmstedt 1654), Samuel Hallman (1655), Petrus Hargacus (1655), Olaus Bröms (1655), Olaus Spongius (1655), Jonas Solbergius (1655), Ericus Ramstadius (1655), Sueno Thruelius (1656), Petrus Valenius (1656), Olaus Bromelius (1656) ö. s. v.

av Petrus Krook och blivit felaktigt placerat i st. f. någon rad högre. Orelius, själv stud. 1652 har kommit in bland 1655-orna; det verkar onekligen som om ett fel här begåtts mot Orelius. Brolenius har placerats bland 1649-orna, tydligen därför att han absolverats i Dorpat 1650; i Uppsala univ. var han ju icke inskriven förrän 1655. Sammalunda är förhållandet med Ysenius, som kommit in bland 1655-orna tydligen emedan han var inskriven i Helmstedt 1654; i Uppsala univ. är han icke inskriven förrän 1658. Om de båda icke varit i Uppsala, och före sina resor till Dorpat och Helmstedt fått skriva in sig i landskapsmatrikeln utan att vara inskrivna vid universitetet, måste ju Brolenius ha skrivit sitt namn tidigast 1655 och Ysenius tidigast 1658. Det sistnämnda förhållandet förefaller troligast för Brolenius' del. Ysenius, som däremot reste till främmande land och därför enligt gammal ordning borde vistas en tid i Uppsala innan han reste, har måhända fått skriva in sig före utresan. Undersökningen skulle ha vunnit mycket i säkerhet, om vi kände till vilka år vederbörande studerade i Uppsala eller hade fler biografiska data. Så mycket är dock tydligt att namnen i några fall införts relativt sent och i en ordning som ej överensstämde med universitetsmatrikelns. Därmed förskjutes tidpunkten för inskrivningen framåt i tiden.

Till sist göres en sammanställning av antalet närkingar i universitetsmatrikeln och landsmän i landskapsmatrikeln under dessa år:

1647: 8—4	1648: 8—0	1649: 7—3	1650: 3—1	1651: 2—0
1652: 1—0	1653: 2—2	1654: 4—0	1655: 11—10	1656: 6—3

Sammanställningen gör det troligt att hela »landskapet» eller »societeten» skrivit in sig på en gång i den fina bok, som man haft liggande några år. 1655 års depositi äro talrikast företrädde. Det bör i så fall ha skett någon gång omkring 1655 eller 1656, men knappast så sent som 1658.

Av matrikeln ha vi sålunda inhämtat att närkingarna varit särskilt aktiva för sin sammanslutning i slutet av 1640-talet och vid mitten av 1650-talet. Vid detta sista tillfälle omtalas verkligen en societet, vare sig den bildats då eller tidigare. Daniel Hallman har med sin karaktäristiska stil på framsidan av matrikelns första blad skrivit in societetens fåordiga stadga:

Ut Societatem humanae vitae utilissimam auxilio qualicumque nostro conservemus, sequentibus assentimur:

Qui sacra nel neglexerit vel decenter non frequentaverit; Qui nulla neque publica neque privata habuerit exercitia; Qui grassationibus, comessationibus aut alijs illicitis voluptatibus indulcerit; Qui falso crimine vel calumnijs aliquem laceraverit; In summa, qui alijs quibusvis

vitij's sese polluerit, Admoneri ille debet primum a Patriotis, a quibus, si morem non gesserit, ad magnificum dominum Rectorem deferetur.

Eller i översättning:

För att med allt vårt bistånd, sådant det än är, bevara en societet, som är av största nytta i det mänskliga livet, samtycka vi till följande: Den, som alldeles försummar gudstjänsterna eller icke så ofta, som det höves, besöker dem; den, som varken deltagar i publika eller privata exercitier; den, som hängiver sig åt grassationer, dryckeslag eller andra otillåtna lättfärdigheter; den, som med falska tillvitelser eller baktaleri förfördelar någon; allt som allt, den, som sudlar sig med andra laster, av vad slag, de än vara månde, han bör först varnas av landsmännen och därpå, om han icke rättar sig därefter, bringas inför herr magnificus rector.

Av konsistorieprotokollet 1663 veta vi att Carolus Lithman blev närkingarnas förste inspektor. Ingenting kunde vara naturligare — han var ju son till den kände kyrkoherden i Örebro, generalprosten över Nerike, Nicolaus Bothniensis. Några bevarade papper i nationsarkivet ha visat att han efterträddes av sin måg, den förfärlige Samuel Skunck, som dog 1685. Denne efterträddes av den lärde Laurentius Norrmanus. Vid tillträdet till inspektoratet måtte han ha funnit, att mycket lättvindiga förhållanden förut rått i nationen. På ett par i början av matrikeln infästade blad — före den nyssnämnda societetsstadgan alltså — läses en avskrift av 1667 års konsistoriebeslut om inspektoratets ordnande med följande tillägg: »... i Närrikes Landskapets närvaro första gången practicerat d. 30 Maii A:o 1685».

Lithman måtte liksom Liungh i Södermanlands nation snarare ha fungerat som en preses än som en »inspektor». Några tecken till att han tidigare skulle ha varit preses eller »inspektor provincialis» av 1629 års typ ha icke påträffats. Måhända hade Laurentius Wallius en gång i tiden en sådan ställning. Enligt konsistorieprotokollen 1632 25/10 och 1636 6/4 föreslog han att ett par närkingar skulle erhålla stipendier.

Det ser nästan ut som om nationens inspektorer och kuratorer skulle ha nöjt sig enbart med inspektionsordningen och 1650-talsstadgan ända till 1705. I inledningen till detta års stadgar talas om svårigheten att hålla reda på de stadgeartade beslut som finnas antecknade i protokolls-boken. De äldsta protokoll som anföras, äro från 1686 och 1687 alltså från tiden för Normanni nydaning.

*

*

*

De båda förnationella societeterna förete den olikheten att den mindre, Nerikes, tycks vara senare i utvecklingen än Södermanlands. Tillfälligheter ha emellertid satt oss i stånd att för Nerikes del skönja en viss aktivitet i slutet av 1640-talet. Södermanlands societet utvecklades snabbare, men de dokument till dess äldsta historia, som funnos i slutet av 1660-talet ha tyvärr gått förlorade. Av de bevarade akterna framgår emellertid att den måste ha varit i verksamhet åtskillig tid före år 1655.

LITTERATUR:

- Cnattingius, H.*, Det upsaliensiska nationsväsendets uppkomst. (Acta Ostrogothica, 5, 1946.)
Edlund, S., Diskussionen om begävningsurvalet under reformationens och stormaktstiden. Ak. avh. 1947.
Samzelius, J. L:son, Studentliv och nationer under 1600- och 1700-tal. (Upsalastudenten genom tiderna, 1950.)
Rudbeck, Olof, Bref. Utg. med inledning av Cl. Annerstedt. 1—4. 1893—1905.

* * *

- Hamnström, E.*, Södermanlands-Nerikes nations historia. 1905.
Lagerholm, J., Södermanland-Närkes nation. 1933.
Sörbom, G., 1655, 1659 o. 1665 års stadgar för Södermanlands nation. (Majhålsning, 1932.)
Samzelius, J. L:son, Till Nerikes nations äldsta historia. (Majhålsning, 1935.)
Thorsell, S. G., Nerikes landskaps konstitutioner 1705. (Majhålsning, 1936.)
Löw, B., Sörmlänningar och nerikingar vid akademien i Dorpat. (Majhålsning, 1949.)
Hagström, K. A., Strengnäs stifts herdaminne. 1—4. 1891—1901.
Nelson, A., »Rudbeckeus fåfånga». (Rudbecksstudier, 1930 = Upplands fornminnesförenings tidskr., 44: bil.)
Collmar, M., Jäders sockenkrönika. 1951.

Lucia och tärnan därunder på frammarsch.

Av Marianne Gerland.

Om man jämför den gamla Luciasångens vänt romantiska:

Drömmar med vingesus
under oss sia —
Tänd dina vita ljus,
Sancta Lucia!

med dess yngre, inhemskt realistiska avart:

Drömmar med huvudvärk
väntar oss alla —
Kom i din vita särk,
åh Singoalla!

så undrar man om rubriksättningen egentligen håller. Har inte snarare mannen marscherat fram och gjort en djup bräsch i kvinnligt ljuvt Luciafirande — eller är det faktiskt så, att kvinnan, den förkättrade glädjedödaren som lär sakna både initiativ och humor, tillägnat sig en smula av det specifikt manliga studentikosa skämtlynnat?

Här ska emellertid inte slås något stort slag för kvinnorna, här ska konstateras. Mellan vingesuset och huvudvärken ryms en hel del, bl. a. den följd av år jag fått i uppgift att som f. d. aktiv Luciakämpe ge en liten historik av. Eftersom jag gick i kolt på den tiden det började begiva sig, har jag fått göra en djupdykning i hävderna och dricka ur källornas tyvärr inte alltid klara men mestadels spirituella vatten.

Efter vad jag kan förstå började det hela 1926. Inte studentskornas Luciaspexande men Quinnans Position inom Nationen. Då valdes nämligen enligt landskapsbeslut »en studentska att biträda klubbmästarin». Fröken Louise Ranholm, denna emancipationens förkämpe, fick dock ej den förmätta titeln klubbmästarinna, vilken inte föddes förrän ca 1932.

Huruvida det förekommit något vingesus dessförinnan omnämner inga källor, men kvinnans helomvändning från fager ljusspriderska till spexande glädjespriderska företogs enligt hävderna vid Lucia år 1929, då »nationens kvinnliga ledamot i klubbkommittén fröken Louise Ranholm i ett av cabaretnumren spelade manlig individ på ett sådant sätt, att en mängd åskådare på allvar frågade sig om här verkligen något falsarium föreläge . . . » Tydligt mottogs det hela med acklamation, ävensom den studentska som sjöng unisont.

Härmed var alltså början gjord. Och som Majhälsningens »Från vår till vår» förkunnar: »det traditionella levet för Tärnan därunder torde vid denna festlighet ha besvarats med ännu större kraft än vanligt.»

Men säg den fröjd . . . Redan 1930 var ett motgångens år. Härom berättas: »Med lovvärt nit hade nationens studentskor gjort förberedelser till en Luciafest, vilken tyvärr måste inställas på grund av landsmännens bristande intresse». — Följande år var det lika illa — åter en inhibering, nu »på grund av vaktmästarens sjukdom». 1932 hade studentskorna totalt tappat sugen, och det kan ju ingen förundra sig över, i varje fall inte den som vet vilka mödor som föregår ett Luciaspex.

Även 1933 höll på att bli ett smärtsamt bakslag. Vi noterar på sätt och vis en tillbakagång i utvecklingskurvan vingesus — huvudvärk. Den outtröttliga kvinnan hade detta år beslutat att glädja den otacksamme mannen på annat sätt, släppt spexmanteln och återgått till den för henne naturligare (?) väna ljusgestaltens snövita klädnad. Vill inte mannen på kvällen, så måtte han väl vilja på morgonen — så resonerades det tydligen — och alltså bjöds de mera manliga kollegerna kaffe på sängen i arla morgonstund, ett märkligt initiativ som senare skulle bli tradition. Emellertid, inte heller detta passade den obeständige mannen. Majhälsningen förtäljer: »Detta rönt dock så klen uppskattning att man beslöt att invitera sina vänner studenterna till nationen på en kopp kaffe och en lussekatt på den för mannen lämpliga tiden klockan 8 på aftonen.» Forskaren kväver här med möda några beska ord om män i allmänhet och sörmland-närkingar i synnerhet. — Den inofficiella kvällsseancen blev dock tydligen relativt väl mottagen, särskilt väl mottagen blev emellertid fil. kand. John Wallinsson, som till glöggen ikläts Lucias skepnad. Här noteras alltså ett förebud till den senare så markanta Lucasgestalten och dessutom landsmännens första intrång i landsmaninnornas Luciaprivilegium. Det skulle följas av fler.

Per aspera ad astra var emellertid tydligen de tappra studentskornas valspråk, och stjärnorna nåddes redan nästa år. Vi skriver 1934 och Majhälsningen skriver »livligt uppskattad» och »landsmaninnorna ha alltmer befast sitt namn som festarrangörer, därom vittnade också anslutningen (sic)». Vadan detta? Hur har mannen med ens blivit så

villig? Förklaringen får man i krönikan, som i hänförda ordalag omnämner en »underskön balett». Och nu är det alltså så dags. Nu har äntligen landsmaninnorna hittat det publikknipande medlet. Och med smärta konstaterar man, att det var baletten som gjorde't och som gjort't alla år sen dess. Samt att spexarnas andliga mödor så helt levat på den mer kroppsliga manifestation som baletten utgör. Nog av. Baletten blev en institution, och härefter behövde aldrig en Luciafest inhiberas.

År 1935 noterar ett sextiotal gäster och en glansfull operaföreställning, betitlad »Tre måste dö», där »klubbmästarinnan fröken Ringmar debuterade som hjältetenor och gav övertygande prov på såväl skolad röst som högst oväntade älskartalanger och fru inspektor fungerade ypperligt som orkestermusik», allt enligt nationskrönikören, som också nämner en balett, vars verkan lär ha varit enorm . . . Inspektorskan Sahlgren gjorde ävenledes enorm succé bland landsmännen. Särskilt bländad blev en yngling, som spontant utbrast: »Va ä du för en liten sötunge?» Vartill fru inspektor vänt och älskvärt upplyste den något omtöcknade djärve om vem han hade äran tala med. En tydligen för högtryck arbetande hjärna födde efter någon paus följande djuptänkta replik: »Sahlgren, ja något ska man ju heta . . .»

Opera blev det också följande år, då landsmaninnorna gjort det onekligen dristiga försöket att skriva en fortsättning på gamla ärorika Madagaskar (plus balett). Krönikören talar vist om »ev. talanger och framstående behag». Ungefär detsamma säger 1937 års krönikör, som går så långt att han omtalar de Tantali kval en flock recentiorskor beredde landsmännen under sin »förevändning att uppföra ett slags dans». Ännu djärvare framsteg gjordes emellertid detta år. Tre nya uppslag förtjänar nämnas: jultomten och den stora Lucastävlingen, som redan tidigare bebådats — det mest raffinerade och lovvärda var nog emellertid studentskornas företagsamhet att i sketcher och kupletter å det grymmaste hudflänga bemärkta landsmän, ett bruk som till stor maskulin förtrytelse hållit sig kvar genom tiderna.

Kanske detta också var ett randigt skäl till nästföljande års beska krönikörvers, av märket Esse Björkman:

För att kvinnlig kollega befria
ifrån tystnadsplikt har man lättat
på bördan och en gång för alla inrättat
för studentskornas fromma Sankta Lucia.
Lucia i år
det var ljus i hår
men inte inunder — som vanligt . . .

Att Luciafirandet 1939 på grund av det rådande världsläget skedde under stillsammare former, säger sig självt. Stillsammare var det dock inte än att landsmännen sade sig själva och varandra vad de tänkte om att tärnornas former doldes av nattlinnen, indelade i kategorierna »figursydd» och »mammans» . . .

Olympiskt blev det nästa år med de klassiska gestalterna Juno, Venus från Milo, Diana och Rulle Edén. Särskilt stor framgång gjorde Dianas irrande hind, som företedde vissa likheter med Söderbäcks hund. — 1941 års krönikör och majhälsningsskrivare uppehåller sig båda mest vid morgonkaffet på och i sängen — det måtte ha varit en säregen upplevelse — samt vid baletten, som enligt den ene »komponerat sina dräkter, eller snarare plagg, fritt efter Film Fun» och enligt den andre nu definitivt var något »utan vilket man ej kan tänka sig en Luciafest».

Att Luciafirandets historia först och främst blivit dess baletters bekräftar även nästa års krönikör: »Särskilt visade recentiorskorna framfötterna och bakbenen, vilka voro mycket förtjusande». Kontakten mellan scen och salong tycks ha varit påtaglig. — Det är inte den irriterade forskarens fel, att krönikörerna så totalt glömt andra spexartalanger inför arm- och bensprattel. För sista gången citeras en krönikör (1943) i detta ämne: »denna balett, som för landsmännen vid Lucia är lika viktig som studentmössan sista april!» — Jaja, det finns ju vissa likheter: båda är över allt förnuft. Ur Majhälsningen får man också veta, att det tydligen förekom män bakom scenen, ity Bertil Rapp till allas hör- och synbar förvåning råkat förirra sig in på densamma under sitt gitarrackompanjemang. Ånyo ett manligt klavertramp.

Nästa års Lucia (1944) har i muntlig tradition gått till historien som det året då man bara sjöng om »bara rara karlar och rara bara karlar», vilken sång i kalsong blev årets stora örhänge på nationen, till och med allvarligt konkurrerande med magister Olrog-Rosenbloms alster. En annan sensation var den debuterande Kvinnliga Hornboskapen, som tack vare fiffigt dolda membran i de kraftiga instrumentens munstycken skaffade sig förbryllade avundsmän bland förstamajblåsarna. En betänklig svaghet tycks dock glöggen ha lidit av denna bemärkansvärda december natt, ity vissa landsmän trodde sig ha blivit sjuka vid upptäckten av att de efter fjortonde glaset fortfarande gick upprätt . . .

Så randas då äntligen den tid då jag kan lämna krönikörens gulnade blad, svärlästa handstilar och ensidiga uppfattningar av Luciafesternas innehåll, och övergå till egna erfarenheter.

Helt visst var det en sensation för en vid akademisk—studentikosa former ovan recentiorska att en tidig Luciamorgon med glitter i håret och blicken få bevittna hurusom nationens seniorer samtliga sov i ren-

strukna blårandiga pyjamas och väl vattenkammad hår med en perfekt ordning runt omkring i rummet. Detta föreföll som ett fullständigt mysterium, ända tills vårt kaffeiskänkande lussetåg nådde nationsvinden och en icke förvarnad finländsk stipendiat — inga namn — i vars rum rädde en fullkomlig naturlig oordning och vars förvirrade lekamen doldes i en naturligt skrynklig nattskjorta med röda ränder, allt av präktigaste sort. Kanske är det ett sådant ögonblick den föds, den sadistiska glädje som får studentskorna att irritera sina landsmän på Lucia, både morgon och afton? För den är onekligen tjugande, anblicken av så där tämligen-dagen-efter-landsmän i förtvivlat tuggande på en jättebulle vid halvsextiden på Luciamorgonen, alltmedan de rödkantade ögonen utstrålar omväxlande grogglängtan och mordlystnad.

Och Luciakvällens spexande — vem ska väl glömma det? Ståhejlet bakom scenen, där utrymmet gunås inte var skapat för en mångfald rampfebriga recentiorskor, men där icke desto mindre skulle rymmas såväl dessa som ackompanjatörer, sufflöser, »ridå»halare (s. k. eufemism), åskådare från köksregionerna samt även finnas plats för febril verksamhet i form av omklädning — avklädning för baletten — ett verkligt företag, när skaran bakom scenen inte uteslutande var genus femininum. Särskilt brydsamma under pågående föreställning var de förbryllande entréerna från höger resp. vänster, som oftast orsakade en opassande munterhet bland publiken. Så ohejdat lätt var det emellertid inte att på bråkdelen av en sekund trassla sig fram till rätt sida bland sladdar, grogglas, stjärngossmössor, ovidkommande ben och personer — det må härmed klargöras för dem som under en följd av år irriterat sig över de många longörerna under Luciaspex. Roligt var det emellertid, förfärligt roligt — när det väl kommit så långt.

Nåja, roligt var det också dessförinnan, om än nervöst. Alltifrån idékläckandet och mödan att finna en »ram» — det var alltid det svåraste — till hopsamlandet av nyligen timade förargliga händelser hänförande sig till nationens bemärkte. Där utvecklade man emellertid allteftersom åren gick och förståndet (läs sadismen) växte, en alltmer raffinerad färdighet. För egen del minns jag hur ovannämnde Bertil Rapp efter att ha läst min första blygsamma tribut till en Luciarevy försynt påpekade, att »om du plockar in förste kurator här och andre där och sen också nåt jävelskap om klubbmästarn, så skrattar dom mycket mera» — dom, det var alltså publiken. Han hade bara alltför rätt, även om man efter några års häcklande av nationens ämbetsmän fick höra, att »så elak får man inte vara på Lucia — vänta tills du blir krönikör».

Från mitt första Luciamedverkande 1945 minns jag just inte mer än att vi framförde en skäligen misslyckad sketch om ett framtida seniorskekollegium, samt att kvinnliga hornboskapen tutade och sjöng

Sancta Lucia i lätt amerikaniserad version — come in the winternight and bring us coffee . . . Året därpå kommer jag däremot mycket väl ihåg, emedan vi då lagt manken till och skrivit ett helt indianspex med kopojke och bedäriska squawer som sa ugh ugh hela tiden. »Röd kärlek eller fredagen den 13:e» ägde förutom wigwams, blekansikten och Indian Love Calls Hornboskap faktiskt både röd tråd och en cancanbalett, som jag dessbättre saknar krönikörsomdöme om — tack vare vederbörandes underlåtenhet att inskriva sin krönika.

Eftersom påföljande års Luciaspex för mitt vidkommande inskränkte sig till idogt kuplettskrivande från en sjuksäng på Akademiska och lika idoga försök att övertyga obegripligt oförstående läkare om nödvändigheten av att bevista sörmländsk LUCIA, får jag här tillgripa krönikören, som omtalar »ett haremsspektakel som var så läckert att det t. o. m. fick det att vattnas i munnen på hela Nationens lilla hederspascha Dick . . .»

1948 grep storspexaren kand. Nordlund in i handlingen, och så var den manliga konkurrensen ett obestridligt faktum. Inte nog med att allas vår Lelle författat ett eget underhållningsmoment med inte mindre än fem Lucasar och underskön manlig lussebrud för trappsexan, han nedkom även som Radamuffo i flickornas egen revy. Och detta oförlätliga förhållande var delvis mitt fel, emedan jag på grund av omedelbart förestående Paulssontentamen fick ett konsthysteriskt sammanbrott vid upptäckten att det dagen före Lucia fattades material till cirka en halvtimmas underhållning. Alltså adjungerades kand. Nordlund i hast och lästes i sällskap med undertecknad och en skrivmaskin in på kuratelet. Enligt Majhälsningens sagesman lär kombinationen ha lyckats, ity »scenerna avlöste varandra i snabb följd (sic!), och framförandet skedde med otrolig geist och spelglädje». Så här efteråt förefaller det hart när otroligt.

Trots allt är det rätt typiskt för Luciaspexandet i allmänhet, detta nervösa sista-stunds-producera och repeterande. I tre års tid här-efter har jag haft den stora glädjen att som gäst få bevittna skrattbubblande Luciaföreställningar. Varje gång har jag glatt mig åt ett lyckat resultat, men varje gång har jag också känt det egendomligt att sitta där som åskådare i stället för att med stickiga nerver befinna mig än i kosmos på de tiljor, än i kaos bakom desamma. För som sagt, roligt var det! Om också kräsna landsmän inte alltid till fullo uppskattade våra försök att roa dem, så var viss om att vi uppskattade och roade oss själva!

Och därmed tror jag all tvekan beträffande rubriksättningen bör vara utesluten: landsmaninnorna har verkligen per aspera ad astra marscherat fram och spritt både glädje, vänt vingesus och hamrande

huvudvärk omkring sig på Lucia. Det ljuvt kvinnliga och den traditionella Luciagestalten har fått vika tillbaka för ett mer emanciperat spexarlynne, som trots maskulina försök till likgiltighet, medverkan och konkurrens dock varit genuint kvinnligt och som trots emanciperingen ingalunda saknat charm. För detta sista borgar såväl Luciafesternas mest uppskattade och tvivelsutan mest feminina inslag, Balletten, samt Tärnan därunder.

Ur minnets fatabur.

Några personliga hågkomster av Olof Hammarsten.

Majhälsningens redaktion har vänligt anmodat mig att nedskriwa några personliga hågkomster av professor Olof Hammarsten. Ämnet får anses vara väl motiverat, eftersom han under de tjugutvå år han uppbar nationsinspektoratet i ovanlig grad dominerade nationens både yttre och inre historia. Valet av minnestecknare torde bero på att man så långt efter epoken haft svårare än väntat att finna skrivhågade samtida till det hammarstenska inspektoratet. Nu tror jag väl knappast, att Majhälsningens läsare väntar av mig någon formlig personteckning, som motsvarar rimliga krav på mångsidighet, grundlighet och historisk syn på ämnet. Jag vet inte ens om man innerst önskar en sådan teckning. Härmed vare för övrigt hur som helst: det kan här inte bli något annat än några löst hopflätade ögonblicksbilder och några personliga intryck, där jag själv gärna skulle höra någon av Olof Hammarstens egna tonfall. Det vore mig en glädje, om i teckningen hörbart ljöde något av tacksam tillgivenhet för teckningens föremål.

Första skymten av Olof Hammarsten såg jag i slutet av januari 1894, då adertonåringen inskrevs vid Uppsala universitet, där han »anmält sig vilja inträda i Södermanland-Nerikes nationsförening». Den 2 februari nämnda år underskrev H. i egenskap av universitetets prorektor mitt studentbrev. »Docti viri male pingunt» (= lärda män ha dålig handstil), lyder en gammal regel, från vilken dock Olof Hammarstens lättflytande, tydliga och harmoniska handstil utgjorde ett lysande undantag. Hela hans väsen utmärktes för övrigt av en tankens klarhet och milda skärpa, av ett umgängelsens störningsfria lugn, som hade sin grund i hans på en gång starka och harmoniska personlighet. — Att han åtagit sig inspektoratet vid en för vår nation kritisk tidpunkt, var allom bekant och ännu i friskt minne. Då juris professorn Ernst Viktor Nordling 1884 brädstörtat lämnade nationen utan inspektor på grund av »skandalen» med prins Eugens uteblivna kallelse till förste hedersledamot, hade Hammarsten behjärtat åtagit sig de av kronisk inspektorslöshet hotade södermanland-nerkingarnas sak. Han var nog klok att

inte sätta saken på sin spets, han fann det rimligt att från början tro nationen om gott och undvek i fortsättningen sorgfälligt att ge den några som helst råd, som kunde tolkas som förstuckna befallningar, det eljes säkraste sättet att få en lojal studentnation att sätta sig på tvären. Den liberal-radikale Rutger Sernander, som 17 år efter Hammarstens avgång i sin tur blev inspektor, avgav en gång ett lapidariskt omdöme om H:s inspektorat genom att för en inspektor uppställa ögonmärket att söka vara »lika klok som Hammarsten». Inspektorns omdömesgilla måttfullhet belyses bl. a. av följande lilla exempel från Sernanders kuratel. Betygskommittén hade att tillsätta ett mindre stipendium. Ju mindre stipendium desto större bestyr i regel med medellöshetssynpunkten, som ofta drevs med nästan fanatisk subjektivitet. Tre sökande funnos. En fil. kand. E. med levande språk, erkänt obemedlad men med stagnerande studier på grund av benägenhet att föredraga Bacchus framför Apollo och Minerva. En jurist H., som efter en mycket kort studietid hade hovrättsexamen inom nära räckhåll. Hans enda svaghet var bristen på kamrater med detaljerad inblick i graden av hans medellöshet. Tredje man var en fil. stud. L., en ur ekonomisk och akademisk synpunkt mycket skötsam man, som dock ännu inte var helt klar med fil. kand.-examens första avdelning, vari ingingo ämnena historia, statskunskap och geografi. Dennes skötsamhet och erkända behov avgjorde till hans förmån kommitténs majoritet, till vilken också min ringhet hörde. E. besvärade sig hos inspektor över det icke enhälliga kommittébeslutet. Inspektor återförvisade ärendet till kommittén under framhållande av det faktum, att E. redan innehade ett, låt vara mindre, stipendium och att vidare juristen H., vars oreserverade medellöshetsintyg väl icke utan bindande motbevisning finge jävas, sannolikt var den akademiskt bäst meriterade av de tre sökande. Kommittén godtog med tacksamhet inspektors antydda förslag till konfliktens lösning. — För nationens allmänna frågor visade Hammarsten vänligt intresse, som dock aldrig røjde närgångenhet. Det föll honom inte in att av kurator begära fortlöpande orientering om ärendenas gång, t. ex. om förslag att kalla hedersledamöter, smärre stadgeändringar, konkurrens om nationsämbeten och andra frågor, som te sig viktiga, sedda ur grodperspektiv. Atminstone kände jag som kurator inte av något som helst band på vår handlingsfrihet. Kunde han däremot genom aktiv insats vara till gagn, tövade han inte att rycka in. Jag är livligt övertygad, att han, när nationens byggnadsfråga stod inför sitt praktiska avgörande, gärna villfor vår anhållan, att Inspektor ville ingå i byggnadskommittén. Jag avstår däremot från att gissa, vem den »nationen närstående person» var, som i februari 1896 till nationsbygget skänkte en summa av 1.000 kronor.

Betänker man, huru strängt upptagen H:s tid var av akademiska förvaltningsärenden, av djupgående medicinsk forskning, av vetenskaplig undervisning, även ägnad hospiterande utländska specialister, examination, utarbetande av mönstergilla moderna vetenskapliga handböcker, ledamotskap av landsting och stadsfullmäktige ej att förglömma, den måste förvåna sig över att han ägnade sig så pass mycket åt att leva med nationen. En sak begränsade därtill hans samvaro med oss: han måste noga taga vara på den tidiga nattsömnen, eftersom han sedan årtionden drogs med kronisk svårighet att sova efter midnatt.

Med den dragning åt det raljanta, som utmärkte den eljest behärskade vetenskapsmannens lynne, tycktes han vara road av spexföreställningar, där nota bene skämtet undvek råhet. Författarna av ett hösten 1902 givet politiskt spex, med elakheterna riktade åt skilda väderstreck, fingo av honom sin komplimang för politisk kringssyn och sorgfälligt tillvaratagna poänger. Även nationsbalerna besökte han då och då och visade okonventionellt intresse för blygsamma försök att sätta litet ideell stil på denna form av samvaro ungdom emellan. Vid nationens förstamajmiddagar, där han oftast deltog, var hans närvaro synnerligen stimulerande såväl genom oratoriska som genom konversationsinsatser. Han var en de små medlens mästare: röststyrkan väl behärskad, tonfallen lidelsefria med dragning mera åt det satiriskt-skämtsamma än åt det sentimentalt-högstämnda, ordvalet nyktert men utan torrhet. Naiv uppstyling var honom alldeles främmande. Den lilla men väl uppburna gestalten försmädde all gestikulation, minen var helt obesvärad, och det enda, som levde i det lilla bleka ansiktet, var den av och till tindrande glimten av snille i de mörka ögonen. Ett minnesvärt ögonblick vill jag framdraga som belysande för det intryck Olof Hammarsten gjorde på dem, som kommo inom hans trollkrets. Då H. i 15 år fungerat som inspektor, lät den tacksamma nationen måla hans porträtt, som utfördes av professor Axel Jungstedt. Efter avtäckningsdagens middag förklarade konstnären, att han efter den närmare bekantskap, han vid middagen fått göra med professor H., skulle ha målat ett helt annat och vida bättre porträtt av H. än det nyss avtäckta. Helt säkert, ty den lille bleke, frusne, vemodige och blygt bortkomne man, som det officiella porträttet visade, gav ingen föreställning om vår beundrade Olof Hammarsten. En replikens mästare var han. Då vid början av en majmiddag en professor, som råkat välta ett fyllt vinglas, generad beskärnade sig över blamaget, fick han det tröstande svaret: »Stor sak, kära Bror, det är bara kemins, som är konsten att hålla utan att spilla». Karakteristiken är faktiskt lika mästerligt betecknande för kemins egenart som för Hammarstens förmåga att säga mycket utan att spilla ord. Att han också kunde vara repre-

sentativ i det större formatet, var nogsammt känt. Ett gott prov därpå var hans officiella tal vid invigningen av det nya nationshuset lördagen den 30 oktober 1897.

Den glättiga otvungenhet, som förlänade Hammarsten en sådan charm, när han förde nationens talan, prydde honom i än högre grad som festlig värd i eget hem, ett hem prägladt av gammalsvensk soliditet, god stil och därtill det sobra överflöd, som god ekonomi möjliggör. Av sin svärfar, medicine professorn Olof Glas, vars enda barn han hemfört som brud, hade han ärvt en betydlig förmögenhet, som han genom klok förvaltning torde ha ansenligt förkovrat. Då jag gjorde H:s bekantskap, var han sedan 1891 änkeman, och den enda dottern hade han ett par år senare gift bort. Kanske föreställer man sig, att de hammarstenska nationsmiddagarna (de höllos i tjänstebostaden i Gamla Kemikum) hade ett slags änklingsdyster prägel. Stådat gick det alltid till, det är sant, men tråkigt?! Nej, världens begåvning var inte endast lämpad för offentligt framträdande, också i det enskilda umgänget var han vuxen vilken situation som helst; han förenade i sin person de egenskaper, som pryda en värd, med dem, som utmärka en älskvärd och allseende värdinna. Ännu minns jag livligt den lysande middag, som H. i sitt hem gav för delegerade Kristiania-studenter, pampar ur Studentkårens direktion och utvalda inbjudna från nationen. Värden utvecklade i lika mått spirituellt brio och älskvärd hjärtlighet.

Frågas det, om Olof Hammarsten föreföll att ha verkligt varmt hjärtelag, kan nog svaret ej bli helt onyanserat. Någon gråtmildhet rörde han icke, och ekonomisk realist var han nog säkerligen. Att i otid anlitas för givande av penninghjälp måste han ha funnit både opraktiskt och störande. Han föredrog stipendiedonationens form (både Södermanland-Nerikes och Östgöta nationer blevo därvidlag rundligen ihågkomna), för att ge ett gott handtag åt studerande av intygad kvalitet.

Hans andliga intressekrets torde ha varit ganska vid. Samtalet i hans sällskap rörde sig utan fördomsfull begränsning över rätt stora marker. Han var en konservativ man men utan skygglappar. Om de religiösa livsfrågorna hörde jag honom aldrig yttra sig, men jag såg honom ej sällan bevista högmässan i domkyrkan, exempelvis då docenten J. A. Eklund predikade. Vilken kontakt han hade med sin som förkunnare berömde broder, hovpredikanten Fredrik Hammarsten, vet jag icke.

Olof Hammarsten blev en mycket gammal man. Vid sin död, den 21 sept. 1932, var han över 91 år gammal. Med rörande punktlighet och minnesgodhet kvitterade han ännu på den sena ålderdomen mottagna bevis på hägkomst av bemärkelse dagar. Han var i sanning lätt att minnas, svårare är det att glömma honom, denne andlige storman med

de stora, väl förvaltade andliga gåvorna, med en sällsynt gedigen livsstil, utmärkt av ädel självklar naturlighet.

Ett par ord må till slut tillåtas mig till karakteristik av Olof Hammarstens betydelse i nationens liv. Hans inspektorat betecknar så till vida en höjdpunkt, som nationen under hans tid och i ej ringa mån med hans bistånd fick sin byggnadsfråga löst på ett efter förhållandena tillfredsställande sätt. Att nationen ej samtidigt eller i omedelbar följd upptog till lösning någon annan stor fråga utan ansåg en tids reformpaus motiverad, förtjänar snarare beröm för realism än klander för häglöshet. Nya tider ha sedan dess kommit med deras studentsociala inställning, deras vidgade ekonomiska ram, deras vyer och storvulna kurage. Den hammarstenska perioden har fått lämna rum för en annan, men för det glömma vi icke **Olof Hammarsten**.

Nils Lundqvist.

En återknuten kontakt.

En uppsalastudents förhållande till sin studentnation har i de flesta fall sin grund i ett kamratskap, som grundats redan under skolåren vid något av läroverken inom respektive landskap eller stad (Stockholm), resp. stift. Det har väl också sin grund i kärlek till den gemensamma hembygden, dess natur, dess historiska minnen, dess nutida utveckling och kanske för en teologie studerande även i kärlek till hemstiftet och det fromhetsliv som präglar detta, alltså till stifts kyrkan inom vilken han i de flesta fall tänker sig sin framtida gärning som präst.

Men det finns ofta i en studentnation också en eller annan student, som icke har bakom sig ett sådant kamratskap från skolåren och som haft sitt hem och sina skolår huvudsakligen i en helt annan del av landet och därför inte heller kan äga någon mera utpräglad kärlek till den bygd, som för de flesta nationskamraterna är »hembygden». Kommer så därtill, att en sådan student under så gott som hela sin studietid i Uppsala kommer att bo i ett av studenthemmen, där han får sin närmaste och dagliga kamratreks, så är det kanske inte så underligt, om hans kärlek till och hemkänsla i nationen blir svalare och mindre självklara.

Det kan emellertid hända, att livet tar hämnd på honom. Han får sin livsuppgift i Uppsala och får gå där under många år och ångra sitt svala intresse för nationen under studentåren, utan mod och kanske också utan tid att taga upp kontakten med nationen på nytt och i nå-

gon mån gottgöra vad han försummat. Då blir han tacksam, om ett tillfälle osökt erbjuder sig till ny kontakt och till en möjlighet att ge något litet tillbaka till nationen för vad han en gång fick mottaga av den.

Den 20 november 1918 samlades på Hushållsskolan i Uppsala ett antal teologie studerande av Södermanlands-Nerikes Nation. Sammankallande var Elias Söderström, senare missionär i Svenska Kyrkans tjänst på dess missionsfält i Indien, död sedan några år. Han hälsade de tillstädeskomna och framhöll, att de teologie studerande inom nationen tyvärr hade för liten kontakt med varandra och allt för ofta gick ensamma med sina problem och svårigheter. Och dock behövde de just som teologie studerande och blivande präster på ett alldeles särskilt sätt kontakt med varandra och ömsesidig hjälp i de svårigheter som det teologiska studiet erbjöd. De behövde också redan under uppsala-åren kontakt med hemstiftet och det nya som rörde sig där. För att vinna sådan kontakt inbördes och med stifts kyrkan föreslog han, att man skulle bilda en Södermanlands-Nerikes Nations teologgrupp och inbjuda alla nationens teologie studerande att inträda i denna. Förslaget vann omedelbart anklang, och teologgruppen bildades. Elias Söderström hade bett den som skriver dessa rader att närvara vid sammankomsten och hålla ett föredrag om »kyrkligt nutidsläge». Då jag föreställde mig, att det kunde vara av värde för teologgruppen att ibland få mötas i ett hem och ha sina sammanträden där, inbjöd jag gruppen att, när den så önskade, samlas i Samariterhemmets prästgård, men betonade att jag räknade med, att teologgruppen ofta skulle vilja mötas under friare former och på annan plats och att den borde känna sig fullt fri att själv välja plats för varje sammanträde. Inbjudningen mottogs med tacksamhet, och det blev småningom så, att ungefär vartannat sammanträde hölls i Samariterhemmets prästgård och vartannat på annan »lokal».

För mig personligen innebar allt detta en ny kontakt med nationen, låt vara närmast blott med de teologie studerande inom den. Det innebar på samma gång en gåva och ett ansvar. Och så fick jag under många år framåt möta nationskamrater i samtal och diskussioner och i sällskaplig samvaro. Teologgruppen hade självfallet sin valde ordförande, som ledde förhandlingarna, och gruppen bestämde naturligtvis själv program och ämnen för sina sammankomster. Jag fick vara med som en äldre vän och glädjas åt gemenskapen med dessa unga blivande präster och fick kanske någon gång ge ett råd eller dela med mig av personliga erfarenheter.

Bland ordförandena kunde många namn nämnas liksom bland medlemmarna, men det skulle kräva för stort utrymme. Dick Helander,

nationens nuvarande inspektor, var ordförande under några år. I Samariterhemmets prästgård mötte han första gången den unga kvinnliga teologie studeranden Alma Maria Eugenia Pettersson, som sedan blev hans maka, säkert den vackraste flickan i nationen. Gunnar Hultgren var också ordförande under några år, han läste ju också på Teol. licentiaten och beredde sig till disputation för Teol. doktorsgrad. Hans signum var redan då: vederhäftighet i allt, och man kunde nog bakom hans försynta väsen och hans sakliga och kloka inlägg i samtalen och debatterna ana lejonklon. Bland andra ordförande må nämnas Bertil Abrahamson, nu kyrkoherde i Sköllersta och kontraktsprost, Per Axel Björkman, nu kyrkoherde i Vänge och Läby i Ärkestiftet och kontraktsprost, en framstående studiebegåvning, och många andra. Många av dessa unga nationskamrater blev mina vänner för livet.

För att stärka förbindelsen mellan teologgruppen och hemstiftet kallades ofta präster från detta att komma och tala i kyrkligt aktuella frågor och ge oss en orientering i vad som skedde eller var i görningen i Strängnäs stift.

Teologgruppen anordnade också en och annan gång en »församlingsvecka» i någon av stiftets församlingar och fick kanske därigenom vittna om vad som rörde sig hos de teologie studerande i Uppsala och visa, att teologien icke bara var kritiskt prövande och forskande utan också burens av levande och kämpande tro och hänförelse. För mig personligen var det till stor glädje att möta det personliga allvaret hos dessa unga blivande präster och deras längtan att träda in i arbetet som präster i vår kyrka och där göra en insats till välsignelse.

På denna vägen var det som jag fick återknyta förbindelsen med min studentnation, och jag har alltid varit tacksam för det sätt, på vilket det skedde.

Otto Centerwall.

Hemmet för skördar och minnen.

Som ett sagoslott steg Södermanlands-Nerikes nationshus fram bland massan av gamla illa medfarna och ovärdade hus i hörnet av S:t Lars- och Järnbrogatorna i nådens år 1897. Det hade ett svagt skimmer av Gripsholm för mängen landsmans öga. Aldrig kan man glömma den stolta anblicken av huvudentrén, då senare i tiden Verner von Heidenstams stolta gestalt syntès på trappan, mottagande nationens hyllning. At sidan reste sig den mäktiga dömen och ännu högre Vasabor-

gen och gävo en sällsam relief åt skaldefurstens ord. Mången tänkte: kommer hans like någonsin att finnas bland hedersledamöter?

Vid första påsyn av de vackra och ändamålsenliga utrymmena i det inre slogs man med häpnad. Skulle man få tillbringa sin tid här, då man var ledig, begagna sig av alla förmåner, träffa kamrater, sitta bekvämt och må bättre än en prins. När man jämförde med den lilla lyan längst ute på Luthagen (15 minuters väg) med utdragssoffan, obefintlig länstol, trasmattor och osande kakelugn. Eller den lilla 200-åriga prästgården därhemma! Nej, intet ont om den, den var oss kär i alla fall.

Ett bestående minne har jag av nationshusets invigning. Av alla inbjudna, som fyllde den stora salen, ser jag ännu främst i raden inspektör, professor Olof Hammarsten, och director musices Ivar Eggert Hedenblad. Programmets nummer förbigår jag utom ett. Sångarna hade att sjunga: Stå stark, du ljusets riddarvakt. Stämgaflöden gav tonen och höjdes, och vi klämde i. En ters för lågt. Sånganförelaren förfogade över både c- och a-gaffel och hade valt fel. Ivar Eggert rodnade över hela anletet (enda gången jag sett) av förtrytelse eller oro. Föga anade han, att han skulle göra på samma sätt i Trocadéro vid Uppsalasångarnes besök år 1900. Men det var vid generalrepetitionen, så det var bara bra. (Sade han). Lyckligtvis var den förnämlige andre basen Knut Barr med i sångarskaran och undertecknad, nybliven 21-årig andra bas, hade några djupa toner. Det vitsordades av åhörare, att vi räddat framför allt de viktiga djupa sluttonerna: »Och stupa vi på ärans bana, om Hildur våra liv begär» etc.

*

Hur jag blev sörmlänning, måste nu berättas. Jag hade tagit mogenhetsexamen vid Uppsala katedralskola, och inträdet i Upplands nation borde därmed ha varit en given sak. Men jag hade också rättighet att ingå i tre andra nationsföreningar p. g. a. faders och egen födelseort, verksamhetsområde etc. Ändock envisades jag att få tillhöra den nation, som min tio år äldre bror Carl hade tillhört, och varifrån han hade berättat så mycket. Jag kände som skolpojke några av hans kamrater såsom den borne tecknaren och snabbmålaren Lasse Jernbergh, Åkerlind, kallad Kornknarrn för sin vackra rösts skull men med ändring till Hornknarrn, sedan mässingshornen genom hans förmedling en sommar tillfälligt bytt ägare, den elegante Isaksson, pianospelare och romanist m. fl. Vid ett besök på gamla Hörnan i store brors sällskap hade gymnasisten David fått äran att dricka brorsskål

med »lagets» alla sörmlänningar. Var det inte skäl nog att söka inträde i deras krets?

Men det var verkligen icke enda dragningskraften. Det gjordes nämligen skillnad på bondnationer och fina nationer i Uppsala den tiden. Jag får inskränka mig att nämna, att Sörmlands ansågs som mycket fin. Det berodde nog inte direkt därpå, att sörmlandsadeln där var inskriven. Den ville aldrig göra sig gällande i nationslivet utan tillhörde mera sin egen krets, Lejonkulan och Adelsfanan. Inom nationen fanns kanske en andlig atmosfär, som doftade, intresse för teater, musik och litteratur. Måhända var den yttre belevnheten mera i ögonen fallande, samtalstonen mera spirituellt, skrattet hjärtligare och — kläderna mera pressade. I alla händelser var en friare åskådning i svang, som icke krusade för någonting. Det föll sig helt naturligt, att hedersledamoten prins Eugen icke placerades främst i katalogen utan i den ordning han blivit invald. Det kanske rent av behagade honom. Faktiskt var emellertid, att främlingar ofta sökte sig till Sörmlands nation. De utländska språklektorerna trivdes gott bland sörmlänningarna, och stadens förnämligare pampar gästade helst hos sina sörmländska studentvänner. Ja, rent ut sagt, jag ville tillhöra en fin nation. Men hur skulle det gå till. Jag var född i Skrikarhyttan¹ i Vestmanland, och det lät inte lovande. Men Rutger Sernander var mannen att klara det. Det ligger ju i Örebro län, sade han. Välkommen till Sörmlands nation.

*

En viktig del av en students liv i Uppsala är, hur han kan ordna sin ekonomi. Han får inte ha för gott om pengar. Då hushållar han inte med tiden utan blir lätt ett offer för både det ena och det andra. Det finns så gott om terminer i Uppsala, hette det ofta. I den tiden var det vanligaste att man levde på lån och växlar och till omväxling på växlar och lån. Det påstås, att det funnits växelryttare, som inte kunnat vara borta mer än två dagar i sträck från Uppsala. Att »svänga myntfoten» tog mycken tid, och namnet »middagskrischan» hade nog passat mer än en vigilant. Det gällde att punktigt på klockslaget betala igen sin vigg, då fick man anseende och kunde alltid påräkna att komma igen. Det påstods om en av hela studentkåren (1500) känd student, att han förmåtts slå vad om att på två timmar vigg ettusen kronor. Det gick på halva tiden. »Har du någonting emot, att jag ökar min skuld hos dig med» . . . föreslog en skrivande viggare. »Jag har ingenting däremot, men däremot har jag ingenting», blev svaret.

Vad kunde man leva av och studera på under början av 1900-talet

¹) av Skrifkarshyttan.

kan man fråga. Av egen erfarenhet vill jag svara: 400 å 500 kr. per termin. Men det blev inga extravaganser. Jag skäms icke för att tala om, att jag förde med mig hemifrån hembakta skorpor för en hel termin. Tillsammans med $\frac{1}{2}$ liter skummjolk blev det en billig kvällsvard. Frukost och middag i ett matlag kunde njutas för 33 kr. i månaden, men priset steg under årens lopp till 40 kr. Kvällsvard fick man i regel icke. Redan då var hemhjälpen ett problem. En tjänsteande hade säkerligen fullt arbete med ett matlag på tio studenter och en våning på sex å sju rum. Kvällen måste till en del vara fri.

Matlagen spelade en betydande roll. De mest omtalade funnos i Norrlands och Värmlands nationer. Härifrån utgingo statsmän och biskopar. Sörmlänningarna trivdes i sitt Brundisium, där nationspolitiken hade hemrum men knappast den stora världsomfattande. I mångt och mycket gjorde dessa matlag sin nytta. De sammanförde studenter av olika fakulteter, olika åskådningar och åldrar. Och åsikter och meningar kunde bryta sig ganska skarpt under måltiderna, som icke portionsvis slukades på minsta möjliga tid. Man gjorde sig till synes godan ro vid kaffet, även om en tentamen pressade, vilket noga hemlighölls, tills pinan var över och tentamensfesten i hävdvunna former firades. Hade slutexamen absolverats och ekonomien icke hindrade, blev det stor fest på nationen med vänner ända till hundralet.

*

Nationsföreningarna äro uråldriga. Det kändes naturligt, att studenter från hembygden och hemstaden fortfarande skulle hålla tillsammans. Bostadsrummen i Uppsala voro säkerligen primitiva och bohängen torftiga, även i senare tider. Det talades om en överläggare (smeknamnet gör detsamma), som till de nykomne sålde gamla kommoder framför allt med tillbehören och alltid betingade sig att få återköpa dem, när herrn lämnade Uppsala. Det lär ha grundlagt hans förmögenhet.

Men det fanns många bland de ledande inom den akademiska världen, som höllo före, att nationshusen voro för dyrbara, och att nationsföreningarna togo sig alltför stor myndighet gent emot akademien. Det kom till offentlig diskussion och strid. Den som anses ha räddat nationslivet var en fil. d:r, sedermera rektor i Vadstena, A. V. Lundberg, vilken genom anförande av sakskalet och sin oemotståndliga kvickhet gav anfallet dödsstöten. Det är skäl, kan man tycka, att rädda episoden från glömskan. Ty sammanslutningen i nationer ger sitt stöd och sin hjälp i universitetets ordning och liv.

»Det blåste friska vindar i nationen» den tiden. Första kuratorerna

måste vara klubbvana för att leda förhandlingarna. Man vädrade alltid opposition många dagar i förväg. Det fanns de, som ville göra sig, andra som älskade att höra sin röst offentligt, åter andra som följde den norska parollen: det maa diskuteres. Tre bröder framträdde för oppositionens egen skull och hade egentligen bara lustigheter att säga. De hette Lill-Kiki, Stor-Kiki och Central-Kiki med namn efter längd och volym. Vad de verkligen hette visste kanske icke alla landsmän och säkert ingen ute på stan.

Vid landskapen liksom för övrigt i nationslivet märktes helt naturligt sammanhållningen mellan de tre särskilda läroverkens studenter. Kanske mest däri, att man framförde sina egna kandidater, som man så väl kände. Men aldrig, när det gällde en verklig nationens angelägenhet kunde det iakttagas annat än saklig behandling. Vi voro några utbölingar, men aldrig hade vi en känning av att vi voro utsocknes. Och för att anföra ett nära tillhands liggande exempel: ganska snart blev den som skriver dessa rader sånganförelse med tillgång till det enastående rika musikbiblioteket, blev andre innehavare av Sveriges första stipendiatrum, föreslagen till förste kurator, sedan en lycklig genomförd studentsångarfärd givit nationen (och även mig) en god ekonomisk förstärkning.

*

Att få vara med om en sångarfärd är för varje studentsångare en önskedröm. Men att få arrangera en sådan och leda en sångarfärdskör har varit högst få förunnat. Det blev emellertid min ansvarsfulla och härliga lott sommaren 1901. Sörmlands nations ledning ansåg det nödvändigt att få sin byggnadskassa något stärkt efter nybygget och även sprida kännedom om nationens tillvaro i vidare kretsar på ett för de flesta tilltalande sätt. På ett landskap vägdes skälen för och emot. Den tillsatta resekommittén hade gjort noggranna förberedelser: skrivit till hemorterna, stora och små, och försäkrat sig om deras pampars och deras familjers välkomsthälsningar, ackorderat med annonskontoren och innehavare av konsertlokaler om lägsta möjliga priser, förhört sig med de särskilda orterna om de mest lämpliga dagarna för besöket, lyckats förmå S. J. att bevilja avsevärda reselättnader etc. Allt befanns genomtänkt, och nationen gav sångarskaran sin välsignelse.

Nu kom emellertid en alldeles oanad svårighet i vägen. Från Uppsala skulle våren 1901 utgå tre sångarfärder med ungefär 90 sångare, tillsammans lika med fjärdedelen av hela Allmänna Sängen. Ingen av de tre hade hela antalet egna sångare, man fick mera än vanligt söka värva från vana och tränade sångares led både inom och utanför studentkåren. Det var en nödfallsutväg. Och det blev konkurrens. Men det

måste bestämt deklarerats, att de »lånta sångarne» efter få repetitioner hade smält tillsammans med stamtruppen både som kamrater och röster. Som särskild attraktion hade vi den redan kände Örebro-studenten Axel Ringström som solist, vilken bar på ett stort sångarlöfte. I Uppsala hade han gjort sig odödlig, då Svartbäcksgubbarna välldes Fyris vågor över halva Luthagen. Kväll efter kväll for hans gondol behängd med kulörta lyktor förbi de skönas fönster, och han ägnade dem i uppriktiga brösttoner sin hyllning. Sångarfärdens historia är väl bevarad, får det antagas, i en samling recensioner. Som minne av sångarfärden fick jag Smålands körs dir. Paganinis onåd på ett par år, en vacker silverbägare fylld med silvermynt av Södermanlands-Nerikes Nation, och denna i sin tur 5.000 kr. såsom intäkt av färden.

Sångarfärden, som gått ut över Södermanland och Närke, halva Västmanland och ända upp i Dalarna med två konserter vardera i Nyköping och Örebro, blev givetvis höjdpunkten av musiklivet. Men den hade föregåtts av ett sjungande och repeterande minst en gång i veckan i två års tid. En liten violinkvartett snickrades ihop, i vilken den förnämlige fiolspelaren Per Sandvall var primarie, alltför tidigt bortryckt från sin musik och sin läkargärning. Den spelade sig fram med enklare saker i sällskap med nationskören vid kafferepen på söndagsaftnarna, ägnade kanske mera åt punsch än kaffe, enklare underhållning och »unison sång». Därtill voro inbjudna vissa stadens honoratiores och hedersledamoten, seminarieadjunkten Carlsson, vilken aldrig hördes yttra ett ord, offentligen eller privat. Nationsfransäsen var nog i görningen redan då, men den kunde ju ej förrän längre fram i tiden få sin rätta Puck-karaktär fram på nattkröken.

Mohrens sista suck var min musikaliska tillhörighet redan från skolpojksåren. Att tänka sig att få inöva och uppföra den var en lycksalighet utan gräns. Kommittérummet var ju byggt med tanke på att kunna rymma en teaterscen. Och att få inviga denna med en enastående Sörmlandspjäs! Gerhard Granér, den noble O. D. andretenoren, förmåddes med lock och — sångarvänskap att sjunga Rotundas parti. Han lovade dock endast att stå i ett hörn och sjunga. Han höll sitt löfte. Stel som en stock, utan att röra ett finger eller ens rynka ögonbrynen »spelade» han sin roll till sista tonen. Kanske han ändock fick de mesta applåderna. Så var det Gustaf Ankar (prosten), Axel Ringström och David Nylund, som efter okända regler agerade och hade sig. I sista stund hade framförandet så när stoppats. En äldre, föga känd landsman, hade avlidit, och de ovannämnda kikkarna hade kommit i farten

för att rädda nationens ära. Det var onekligen penibelt. Men begravningen kunde ordnas före »den stora dagen». Det var förste kurator och inspektör, som åtagit sig att svara för anständighet och nödläge.

Under pennans löpande ha många minnen trängt sig fram, värda att i tryck bevaras eller icke, det kan pennfäktaren icke alltid bedöma. Både varpen och väften skulle ha räckt till en ganska lång vävnad. Men min egentliga avsigt — i känslan av oförmåga — har icke varit att söka åstadkomma en tidsmålning. Nej, anspråkslösare än så — och likväl anspråksfullare. Att väva in några röda band, lysande av tacksamhet för allt vad Södermanland-Nerikes Nation givit mig i Uppsala och därmed livet igenom.

David Nylund.

Adopterad landsman.

En bleking, som ämnar gå den lärda vägen, söker sig naturligtvis till Lund, men denna möjlighet stod mig inte öppen. Jag hade inte fyllt 13 då familjen 1893 flyttade till Stockholm, jag sattes i skola i Norra Latin, lärde mig tala uppsvenska, tog studenten och ansågs tillräckligt klyftig för att gå vidare. Och det blev förstas Uppsala. Där stod givetvis Stockholms nation till buds, men skolan hade aldrig lyckats göra mig till stockholmare. Jag hade mina rötter i min blekingska hembygd, varenda sommar hade jag återvänt till min hemstad Karlshamn, och hade det funnits en Blekinge nation i Uppsala, så hade valet inte varit svårt. Det blev min klasskamrat och synnerligen gode vän Jacob Fischer, som gjorde slag i saken, han ämnade söka sig till sörmlänningar och närkingar, och jag följde hans exempel. Vi anhöll alltså ödmjukt om inträde, och Martin Jansson, förste kurator h. t. 1898, slöt oss välkomnande till sitt breda bröst.

Nationshuset, det finaste i stan, hade invigts året förut, det imporerade oerhört, att vara delägare i ett sådant palats kunde göra en 18-åring högfärdig. Och så fanns där ju två pampar i nationen med vilka jag som blivande botanist snart kom på god fot, Rutger Sernander och Markus Hulth, oförglömliga för den som haft lyckan att känna dem. De kom också att under hela min långa uppsalalid höra till mina allra närmaste vänner, och med dem och deras familjer äro många av mina och min hustrus ljusaste minnen förbundna.

Men — det fanns ett men: om jag än aldrig så flitigt deltog i nationslivet — och trots min magra kassa försummade jag sällan eller aldrig en fest — så var jag dock ingen nationens legitime son, kunde varken bli närking eller sörmlänning, förblev den adopterade landsmannen, må vara att nationens äkta söner inte lät mig märka detta, och när »Känner du landet» steg mot skyn, sjöng jag visserligen med av fulla lungor, men jag **kände** inte landet. Först åtskilliga år senare skulle jag som flitig »bondföreläsare» bekanta mig med den miljö ur vilken nationen rekryterades; förvisso var det en bekantskap värd att göra. Så kom jag att stå utanför det inre, allvarliga arbetet inom nationen, det föll mig aldrig in att klyva näbb på ett landskap, varje tanke på ett aldrig så blygsamt förtroendeuppdrag var mig fullkomligt främmande. Inte kom jag heller att höra till något kotteri utanför det högst internationella matlaget, ty skolkamratskapet fick sin naturliga fortsättning inom nationen. Jag stod extra muros — de voro osynliga, men de funnos. Det blev därför främst i det glada nationslivet jag kände mig hemmastadd. Som förtärande hade nationen stadgat rykte, vi hade sannerligen roligt och traditionen från Taddistiden levde ännu frisk. Nationen var inte så manstark den gången, alla kände varandra.

Inom nöjeslivet fick jag mitt första och enda uppdrag, titelrollen i originalspexet »Donna Admiranda eller Kärlek och kofva», tack vare min skägglösa, barnsliga uppsyn och min goda, nu för längesedan slocknade sångröst. Ture J:son Arne, den framstående arkeologen, var min kammarpiga, »Tralpen» Cronholm, värmlänningen och hjältetenoren, förste älskare. Framgången var obestriddig och jag blev inte lite stolt när Calle Ridderstad, spexlivets pontifex maximus, uttalade sitt gillande av primadonnans prestationer. Lite malört kom det i glädjebägaren, när en indignerad insändare i tidningen Upsala beskärnade sig över det moraliska förfall inom kåren som stycket blottade. Beyars, inte var pjäsen så anständig att det störde, men sens moralen var det inget fel på: den fattige älskaren fick flickan och den penningdryge, av en hårdhjärtad fader gynnade rivalen spetsades i sista aktens duell efter alla konstens regler. Trots framgången blev detta både början och slutet på min teaterbana.

I september 1901 lyckades jag klara andra halvan av kandidaten, och ett par veckor senare försvann jag från Uppsala, engagerad som botanist i den sydpolarfärd som leddes av smålänningen och docenten Otto Nordenskjöld. Jag hade gjort hans bekantskap vid en gask på Sörmlands nation, där han i ett gäng av uppmärksamma lyssnare berättade om sin nyss avslutade resa till Klondyke, illustrerad av de små guld-klimpar han plockade upp ur västfickan. När jag i januari 1904 återbördades till fosterjorden, Uppsala och nationen, mötte mig tre nya

årsklasser, och många av de gamla kumpanerna hade dragit bort »till vardagslivets tråk och tvång». Men av den med all rätt obemärkte landsmannen hade plötsligt blivit en »känd person», omstrålad av den nimbus som lika frikostigt som okritiskt förlänades en s. k. upptäcktsresande, i all synnerhet när han återvände som skeppsbruten och med nöd och näppe klarat livhanken. Det kunde ju inte heller förnekas att våra öden voro högst dramatiska, och det gjorde, naturligtvis alldeles oförtjänt, äran ännu större. Jag måste nu träda fram för landsmännen och hålla föredrag och vann uppenbarligen deras gillande — man var inte så bortskaänd med forskningsresande på den tiden.

Och så hände det. Vi skulle välja förste kurator för v. t. 1905, och en obetänksam landsman kom på den olyckliga idén att be mig kandidera. Jag var nog oförsiktig att acceptera, men det var inte så gott att säga nej när, som det hette, »hela nationen» säkert skulle stödja förslaget. Det visade sig snart att detta långt ifrån var fallet. Partibildningen, som ju alltid fanns, om också latent, trädde i dagen, bakom min kandidatur stod örebroarna, sörmlänningarna hade ett annat, mycket starkt namn att komma med, Carl Wellander. Dagen för valet randades; jag höll mig visligen undan när andarna drabbade samman, jag visste nu att ett nederlag var allt annat än omöjligt, och jag satt där i min enkla lya, ett rov för den största spänning. Fram på kvällen tog jag mod till mig, ringde vaktmästare Ferm och frågade med förställd röst vem som blivit vald. Svar: »Skottsberg». Så hade jag alltså nått ärones höjder, dit jag sannerligen aldrig försökt kliva av egen böjelse — men Ferm hade glömt att tillägga: »med en rösts övervikt!» Det fick jag minsann höra dan därpå, och till på köpet talades det om att något fel begåtts vid omröstningen. Stort spektakel, inspektor uppvaktades, valet förklarades ogiltigt, och jag befann mig i den mindre angenäma situationen av f. d. konung för en dag. Något nytt val blev det dock inte, ty konflikten löstes genom att John Palmgren, som stått för rusthållet i två terminer, övertalades att stanna kvar, och på hösten fattade Wellander klubban. Jag aktade mig visligen för att kandidera. Episoden efterlämnade ingen bitterhet hos mig, jag måste ju erkänna för mig själv att mina meriter voro obefintliga, det var bara att låtsas som ingenting. Som kortlivad kurator torde jag inneha ett oslagbart rekord.

Fr. o. m. hösten 1907 t. o. m. våren 1909 var jag åter borta. Polar-expeditionen, som blev ödesdiger för hela min framtid, drog med sig nya resor. När jag hösten 1909 kom tillbaka till Uppsala, nu befördrad till senior i nationen, fanns av de recentiorer som tillhört årgång 1898, en enda kvar. Själv var jag stadgad äkta man, och det hände, att min plats vid punschborden stod tom. En ny form av samkväm hade kommit till, söndagskafferep med musik och föredrag, där fruarna voro väl-

komna, och jag hade glädjen att vid några tillfällen kunna stå landsmännen till tjänst. Frivilligt lämnade jag inte Uppsala, men man måste ju leva, och docentstipendier ha en benägenhet att ta slut; några forskarstipendier fanns inte på den tiden, och det är också högst osäkert, om ett sådant kunnat komma ifråga. När jag sommaren 1919 sade Uppsala farväl, betydde detta ett avsked för alltid, men till min uppriktiga glädje fick jag stå kvar i nationen som hedersledamot. För allt vad studentären skänkt av trofast vänskap, glädje och livserfarenhet är jag djupt tacksam. Saknaden har jag aldrig kunnat övervinna, och sällan har jag känt mig lyckligare än då jag någon enstaka gång åter fått blanda mig i tåget, som Valborgskvällen drar upp till Slottet, och fått hörsamma de glada lockropen från Odinslund: sörm-län-ning-ar!

Carl Skottsberg.

Den nationella rörelsen bland studenterna under 1900-talets två första decennier.

Tre minnen.

I.

I juni 1905 var jag med O. D. på sångarfärd till Wien och Budapest. Den 7 juni voro vi i Berlin. Någon sade: »Norrmännen ha brutit unionen». — »Jaså. Var Du på operan i går? Var skola vi ha konserten i dag?» — På tåget från Berlin till Dresden var det, så vitt jag erinrar mig, en enda av kamraterna, Oscar Krook, som överhuvud talade om unionsbrottet, vi andra tittade på utsikten, slöade eller skämtade om ditt och datt, som det brukar gå till på sångarfärder.

Men voro vi ointresserade av unionsbrottet, så voro österrikarna så mycket mer intresserade. Detta sammanhänge i viss mån med att det just då rådde spänning mellan Österrike och Ungern, en spänning, som man fruktade kunde leda till att unionen dem emellan skulle brista, kanske rent av till krig. Skoputsaren på vårt hotell i Prag kom en morgon in i mitt rum och ville höra vår uppfattning om situationen i Norden och om tidpunkten, då kriget mellan Sverige och Norge skulle bryta ut. Naturligtvis svarade jag, att det hela ingenting betydde. Jag kunde rakt inte begripa, varför han ägnade unionsbrottet något intresse och tillmätte det någon som helst vikt. — I Wien voro vi inbjudna till en studentkommers, och där höll en professor ett allvarligt tal till oss svenskar, erinrade om att det fanns en stor likhet mellan Sveriges och Österrikes situation, och försäkrade oss om österrikarnas sympatier.

Naturligtvis svarade Hedenblad belevat, men när vi kommo för oss själva, skrattade vi hjärtligt åt den gode professorn.

Så långt borta voro vi från ett personligt engagement i vårt lands livsintressen. Låt vara, att vi voro unga studenter på sångarfärd och att de flesta av oss aldrig förut varit utom Sveriges gränser. Låt vara, att vi naturligtvis voro intresserade av sångarlivet och av att se och uppleva något i de främmande länderna. Men nog vittnar det relaterade om en brist på nationellt intresse, som nu till dags knappast vore tänkbar och som i varje fall skulle anses högst anmärkningsvärd. Den brist på nationellt intresse sammanhängde måhända med den i början av seklet ganska vanliga attityden hos studenterna. Det var i vida kretsar fint med det skeptiska leendet, som dröjde kvar från 1800-talets sista decennier.

II.

På hösten 1905 skedde ett påtagligt omslag i den andliga väderleken i Uppsala. Orsaken var utan fråga främst unionsbrottet och den självbesinning och nationella väckelse, som den medförde. För egen del bevittnade jag icke själva omslaget under den avgörande terminen, höstterminen 1905, då jag var borta från universitetet. Så mycket starkare kände jag de nya vinddragen, när jag kom tillbaka vårterminen 1906 och utan övergång ställdes mitt i dem. Det var ibland, som om man inte kände igen Uppsala, sådant det varit ett år förut. Man tyckte ofta, att det skeptiska leendet, den kalla intellektualismen fått vika för en positiv inställning, ej minst till landets livsproblem.

Ett stycke in på vårterminen 1906 hölls på Västgöta nations lokal en sammankomst. Vi voro väl ett trettiotal deltagare, bland dem åtskilliga av de prominenta historikerna inom studentkåren, lärjungar till Harald Hjärne. Kort tid förut hade anonymt utkommit »Svenska spörsmål och krav» av Adrian Molin, i vilket arbete han granskade förhållandena inom kyrka, skola, försvar och många andra områden samt lade fram ett reformprogram med den Hjärneska grunden: försvar och reformer. Molins program låg i åtskilligt utanför de dåtida politiska partiernas linjer. Vid sammankomsten höll Eli Heckscher ett inledningsanförande, vari han framkastade tanken på ett nytt politiskt parti, eller kanske det var en politisk rörelse, som skulle arbeta för ett program i huvudsaklig överensstämmelse med Adrian Molins. I diskussionen yttrade sig bl. a. Karl Nordlund, Herman Brulin, K. G. Westman och Hjalmar Haralds. Alla, utom möjligen den sistnämnde, voro i det väsentliga ense om programmet. Det var nästan bara en sak, som skilde, nämligen namnet på ett eventuellt nytt politiskt parti. Medan somliga förordade beteckningen unghöger, föredrogo andra ungvänster.

Detta var ju inte något avgörande. Det väsentliga var, att man här hade en manifestation av det nationella intresset.

III.

En februariafton 1914 var Norrlands nations sal fullproppad av studenter och officerare — förr hade det sannerligen inte varit vanligt att se studenter och officerare under samma tak. Man hade kommit för att höra ett föredrag av överstelöjtnant Hedengren om Sveriges försvar. Ett par dagar tidigare hade konung Gustaf talat till de 30.000 deltagarna i bondetåget. Hedengrens föredrag var ett led i den upplysning om försvaret, som pågått en tid inom studentkretsar. Att denna upplysningsverksamhet kommit i gång sammanhängde med den oro rörande vårt lands utrikespolitiska läge, ja rikets framtida bestånd, vilken spritt sig i allt vidare kretsar inom studentvärlden. Oron började ganska allmänt kännas under tiden för Balkankrigen, d. v. s. 1912 och 13. Man kunde inte komma ifrån tanken på att de varslade om konflikter av större format, en tanke som dessvärre sedan visade sig allt för riktig. Oron för hur det vid ett stormaktskrig skulle gå med Sverige blev inte mindre av att regeringen 1911 hade inställt ett av riksdagen redan beviljat pansarbåtsbygge, och den blev inte mindre, när man mötte den fruktansvärda okunnigheten i utrikesfrågor, som var vanlig bland den svenska allmänheten. Det tycktes vara omöjligt få folk att begripa, att det överhuvud kunde bli krig och att Sverige trots sin fredsvilja då kunde komma i ett farligt läge. Många studenter kände en rent personlig smärta inför detta förhållande, och många hade också gått ut bland folket och i föredrag sökt upplysa det om motsättningarna mellan makterna och risken för ett utbrott. För upplysningen bland studenterna själva svarade bl. a. Verner Söderberg, en utomordentlig kännare av det utrikespolitiska läget. Nu var det överstelöjtnant Hedengren som skulle informera oss om vårt försvarsväsen.

Men föredraget dröjde, och man undrade, varför ordföranden ej kom och öppnade mötet. Till slut slogs en dörr upp, och in trädde inte bara ordföranden, Erland Hjärne, utan också ett par till av Heimdals spetsar — det var Heimdal som anordnat mötet. Man tillkännagav, att konungens lovat taga emot en uppvaktnings av studenterna om ett par dagar. Tillkännagivandet möttes med jubel. Utan någon agitation — för en sådan fanns ingen tid — anmälde sig inom ett par dagar mer än hälften av Uppsala studentkår att delta i uppvaktningen, och även från andra studentkårer var tillslutningen mycket stor. Uppvaktningen blev en utomordentlig och gripande högtid. Jag tror, att vi alla, som voro med, alltfört räkna den som ett av vårt livs allra största ögonblick. Det var fyllt av entusiasm, men också av djupt allvar.

Åtskilligt har skrivits om bondetåget och studentuppvaktningen. Särskilt har talats om den konstitutionella konflikt, som följde av konungens tal. Den som endast dröjer vid konstitutionella problem, han har ingenting begripit eller velat begripa av vad som skedde. Det gällde verkligen inga formella frågor utan villkoren för rikets bestånd. Den som ärligt vill sätta sig in i saken, kan inte avfärda studentuppvaktningen som utslag av något slags nationell yra eller som partipolitik — även en del gamla radikaler voro med. Nej det var den djupa oron för det utrikespolitiska läget och för att försvaret ej var tillräckligt starkt, som låg bakom.

Det var 1914 bland studenterna sannerligen en annan stämning inför rikets angelägenheter, än det varit bland deltagarna i sångarfärden 1905.

Gunnar Thunander.

Några akademiska fäder.

Bland gestalter ur den akademiska världen, som man vid detta sekels början såg å Uppsala gator, plockar jag fram ett mindretal ur minnets fatatur. Jag börjar med förutvarande professorn och domprosten Carl Axel Torén f. 1813. Han hade konfirmerats av Frans Mikael Franzén, promoverats av Erik Gustaf Geijer och blivit vigd till präst av Johan Olof Wallin. Så tunn och bräcklig såg han ut, som kunde han ha blåsts bort av vindarne över slätterna kring Fyris, och åtföljdes vid sina promenader i regel av någon student. — En akademisk lärare, vilken i fysiskt avseende tedde sig som Toréns motsats, var universitetets forne rektor Thore Fries f. 1832, den berömde Linnéforskaren. Om honom berättade med honom jämnåriga följande: Några vänner hade inviterats till hans bostad. Dessa fingo tjäna som vittnen vid hans inträde i det äkta ståndet — alltså bröllopsvittnen. Efter vigseln avlägsnar sig makten men återinträder efter en stund med ett litet barn på armen. Och brudgummen säger: »Bröllopet har nu varit, och vi få tänka oss, att ett år sedan dess förgått. Nu blir det den förstföddes dop». Vid Linnéjubileet 1907 höll professor Thore Fries i universitetets aula ett mycket uppskattat, om sinne för humor vittnande föredrag om »Blomsterkonungen i Norden». — En särpräglad akademiker var Herman Napoleon Almkvist, f. 1839, professor i semitiska språk. Liten till växten och med vitt hår och skägg liknade han en son av österlandet. Sökte man ho-

nom i hans bostad, kom han ut ur sitt arbetsrum, iförd nattrock och tofflor. I tamburen — den besökande kom aldrig längre — syntes på väggen ett anslag i stora röda bokstäver: »Tilltalsord Ni». Han var uppenbarligen verdandist. Men uppmaningen efterlevdes mig vederligen ej. Icke dristade vi teologikofilare oss att Ni-a den för sin ironi fruktade kollegiegivaren och tentatorn, och själv använde han tilltalsordet kandidat — såsom när han efter att ha tenterat och kuggat en teologikofilare å söndagsmorgonen, sade till denne: »Jag kan icke godkänna kandidaten. Gå nu till högmässan i Domkyrkan och sök tröst».

Professor Almkvist, vanligen benämnd Pattach, tillhörde studentföreningen Verdandi. Det fanns vid denna tid i Södertälje en fabrik för tillverkning av tändstickor. Askarna benämndes »Röda rosen», därför att på dem syntes en röd ros. Tändstickorna åter kallades »verdandister». De voro röda med tändsats i grön färg.

Efter denna lilla utveckling av provinsial art återvända vi till de akademiska fäderna. Under det läsår, då jag deltog i professor Almkvists kollegium i hebreiska, drabbades han av en svår förlust. En nära anförvant, en som uppenbarligen var honom mycket kär, rycktes bort. Slaget träffade hårt. Hans förut svaga hjärta blev så klent, att han måste stödjäs under sin långsamma vandring upp till universitetet och till katedern. Men väl i denna blev han som förvandlad. Han höll som vanligt upprop: »Herr Kinnman? Herr Svensson? Herr Hellgren? Herr Bäckgren? Herr Å—m?» Intet svar. I irriterad ton: »Är Herr Å—m inte här?» Han pressade som vanligt sina elever med rappa frågor och gav även nu prov på sina sarkasmer, om svaren voro felaktiga eller läto vänta på sig. När så lektionen var över, föll han ihop — bokstavligen vek sig. Här se vi något av en högst imponerande viljestyrka — något av andens makt över materien, av själens över kroppen.

En av de äldre fäderna var Carl Norrby f. 1831. Han hade varit professor i praktisk teologi; tidigare kyrkoherde å Gotland. Till honom skulle de vända sig, som närde önskan att erhålla plats å Norrbyska studenthemmet. Hans utseende ingav mycken respekt. Jag såg aldrig ett leende mildra de allvarliga anletsdragen. Tänkte manne icke lärare av den äldre akademiska typen på att studenter, ryckta ur sin groningsgrund, tagna ut ur hemmets trivsamma miljö, äro i behov av farbroderlig vänlighet och hjärtlighet? Varför detta avstånd? Varför denna stränga, professorliga uppsyn, som kom en att känna det, som om man gjort något illa genom att lägga beslag på några minuter av en akademisk lärares tid? Glädjande nog var så ej fallet med åtskilliga av den yngre generationen: en Nathan Söderblom, en Einar Billing o. a.

En vördad gestalt, som man stundom mötte å Uppsala gator, var professor emeritus Waldemar Rudin, f. 1833. Så ofta var det ej man såg honom, enär han arbetade med i Bibelkommissionen och denna samlades å växlande orter. Med sitt långa, vita hår och skägg erinrade han om patriarkerna Abraham eller Jakob, sådana de i regel tecknas i illustrerade biblar. Någon reslig man var han dock ej. Hans huvud tedde sig nästan väl stort å den smalaxlade, något lutande gestalten. »Jag är sjuk av kärlek» säges det om bruden i Canticum canticorum (Höga visan 5: 8). Visst är att en innerlig kärlek till Gud bodde i Rudins hjärta och tog sig uttryck bl. a. däruti, att han sökte rädda kyrkan undan, som han menade, olämpliga Guds Ords tjänare. Men härvid kunde han råka ut för detta: att hugga i sten. Ett exempel: En ännu levande prästman sökte en dag upp Rudin för att samråda om tentamen. Kandidaten bar en nysydd kostym, vars rock enligt senaste mod var försedd med mörka kantband. Professorn fick klart för sig, att teologen i fråga måste vara en snobb och sökte mota honom ända upp i dimenssionsexamen. Denne begåvade och aktade prästman kallades i Uppsala »Första trosartikeln», enär man menade, att han vore den förste teolog, som utgått från Trosa — något som är felaktigt. Från nämnda sömrlandsstad härstammar bl. a. prosten i Gässinge och Dillnäs J. E. Troselius, f. 1713, vars en dotter blev gift med den kände svedenborgaren, prästmannen Johan Tybeck. Omskrivna kandidat, studiekamrat till professor Rudins son Daniel, besökte en gång denne och inviterades att deltaga i familjens måltid. Husfadern yttrade efter bordsbönen ingenting, ej heller sonen. Man lät maten tysta mun. Gåsten fann tystnaden litet underlig och tryckande samt gjorde ansats till samspråk men fick då en ängslig blick av kamraten. Och varför? Professor Rudin hyste den uppfattningen, att en måltid bör ha karaktären av en helig handling — den inramas ju med bön — och bör av denna anledning förgå under tystnad.

En professor, som åtminstone tedde sig som en mycket ensam man, var Oscar Quensel, f. 1845, professor i praktisk teologi. Ehuru han skulle lära oss att predika, fingo vi aldrig se honom i någon predikstol, vare sig i universitetsstaden eller ute i hans prebendeförsamling Börje. Det sades, att hans stora självkritik lade hinder i vägen härför. Ett ingen-mans-land skiljde honom och hans elever åt. Infann man sig i hans komfortabla och i hög grad engelsk-betonade hem vid Trädgårdsgatan — hans maka tillhörde den förmögna släkten Dickson — för att avhämta ett papper med text till uppbyggelse, möttes man av en rakryggad betjänt, som utan att säga ett ord å en silverbricka artigt räckte fram det önskade. Hemmet, d. v. s. vad en student fick tillfälle se: en tambur eller ett förrum, hade något markerat dämpat över

sig. Stegen å de mjuka mattorna framkallade inga ljud, och väggarnas färg var raka motsatsen till skrikande. En gång mötte jag denne min lärare nära Flustret å smala gångar, vilka bl. a. slingrade sig fram mot »Lycksalighetens ö». Han verkade nästan skygg och tycktes mig utstråla något av detta: »Noli me tangere». Gick han månne och brottades med svåra problem, som det gällde att finna lösning på? — Ej alltid hade denne man tett sig sådan, som nu var fallet. Generaldirektör Sigfrid Wieselgren berättar i sina minnen från 1860-talets Uppsala, att göteborgaren Oscar Quensel flitigt var med i nationslivet samt spelade teater, och att fruntimmersrollerna på ett utmärkt sätt buros upp av bl. a. denne västkustson. Pontus Wikner ägde i honom en värderad själsfrände, och just Quensel är ju den Roderik, till vilken den ädle filosofen adresserat flera brev, i vilka han utvecklar sina personligt färgade åsikter.

När jag hösten 1902 skrevs in vid Uppsala Universitet, var Olof Hammarsten dess högt aktade rektor. Vitsordet i december 1908 om »stadgadt uppförande och god flit» är meddelat av Henrik Schück i egenskap av Rector Magnificus. Denne gigant i vetandets värld och som känt med en högst imponerande produktivitet har nog icke lämnat något till tryckning, som ej framgått ur samvetsgrann forskarmöda. Därför blev jag förvånad, när jag vid läsning av hans inträdestal i Svenska Akademien 20 december 1913 över Carl Gustaf Malmström finner en felaktig geografisk uppgift. Malmström innehade informatorplats hos familjen Tigerschiöld å Boxtorp, vilken ort anges vara belägen »nere i Småland». Boxtorp eller Bågstorp är beläget vid sjön Båven (tidigare Bågen) i hjärtat av Södermanland. Jag dristade mig påpeka felaktigheten och erhöll efter några dagar ett särtryck av talet med rättelse och följande anteckning med den lärde professors typiska piktur:

»Domino Carolo Bäckgren,
curato reverendissimo Grytensi.
Humillime auctor.
Peccavi. Confiteor.
Gratias Salutem.»

Även några andra av de gamla kända upsaliensiska fäderna funnos vid seklets början kvar i livet. Bl. a. förutvarande professorn i zoologi Wilhelm Lilljeborg, f. 1816. Det var till honom ämbetsbrodern, professor Johan Spongberg kom en dag, i anledning av att dennes hushållerska gått att se en giraff, som just då förevisades i Upsala. Då det dröjde, innan hon återkom, sporde Spongberg sin kollega: »Hur lång tid tar det för en hushållerska att betrakta en giraff?» — Andra mera kända

fäder voro filosofen Carl Yngve Sahlin, f. 1824; professorn, En av de Aderton i Svenska Akademien, Carl Rupert Nyblom, f. 1832 samt förutvarande chefen för Carolina Rediviva Carl Gustaf Styffe, f. 1817. Men dessa tre hade överflyttat till huvudstaden.

Karl Bäckgren.

Södermanland—Närke 1907—1917.

Några minnen och reflexioner.

Efter att ha promoverats till fil. mag. i Helsingfors våren 1907 lämnade jag helt åt ödesgudinnorna att styra med min kosa in i framtiden. Som ålänning hade jag givetvis medfödd dragning till moderlandet i väster, och så hände det att jag snart nog, en solig septembardag, stod ansikte mot ansikte med Alma mater upsaliensis. Denna ordningsälskande dam fordrade, att jag oförtövat skulle söka värdigheten av civis i en av de nationer hon härskade över. Men vilken? det var frågan. Sommaren 1906 hade jag gjort en studieresa till några mellansvenska folkhögskolor, bl. a. Asa i Södermanland och Kävesta i Närke och vid dem träffat många sympatiska människor. Vid den senare uppenbarade sig en dag ett dussin forn- och naturforskare, av vilka flera tillhörde Södermanlands-Nerikes Nation. Bekantskapen med dem uttydde jag som en fingervisning för mig, när jag begav mig till Upsala. Men på färden över Ålands hav fick jag resällskap med en student från Österbotten också på väg till Upsala, och denne påstod, att Värmlands nation skulle öppna stora famnen för oss, som kommo från »Österland».

På så vis kom mitt första besök att gälla E. G. Geijers landsmän, men jag törnade omedelbart mot några självtillräckliga individer, som tydligen inte intresserade sig för någon adoption av främlingar. Visserligen gjorde jag ingen formell begäran om medlemskap, men den kyliga atmosfären drev mig bort till en slottslik byggnad på andra sidan Geijers-statyn.

Så snart jag kommit inom dörrarna och talat om mitt ärende för första bästa »sörmlänning», bemöttes jag med stor hjärtlighet och visades in i kuratorsrummet, där förste kurator Gunnar Thunander, Martin Sjölander m. fl. hjälpte mig att ordna formaliteter, och jag kände mig genast som hemma i detta lag av goda, glada kamrater.

Mina nya »landsmän» företedde en rikhaltig samling av särpräglade individualiteter, som dock höllo samman i vått och torrt, i nöjesliv och ekonomiskt-administrativa intressen. Utåt sett kanske det »våta», spex,

»hornboskap» och nationsfester, vid denna tid förskaffade sörmlänningarna ett visst anseende för brist på stadga och allvar. Men även de som offrade en eller annan termin på den festliga sidan av tillvaron, togo sina examina på ganska normal tid. Verkliga överläggare på grund av ett alltför intensivt deltagande i nationens nöjesliv känner åtminstone inte jag till. Enskilda studenters svagheter av själslig eller kroppslig art, ekonomiska svårigheter o. dyl. kunna orsaka en förlängning av studietiden eller förhindra en del studenter att avlägga examen. Men sådana fall få ej användas som statistiskt material för att bevisa nöjes- och njutningslystnadens fördärliga inflytande på den studerande ungdom, som »låg» i Upsala, när seklet var ungt. Förströelserna hindrade den inte från ofta storartade arbetsprestationer.

I den nuvarande »effektiva» tidsåldern, då likriktning och massvälde, toppresultat och fartens tjusning degraderat människan till en maskindel, finns liten förståelse för äldre släktleds strävan att vinna mångsidig bildning, att dana självständiga personligheter. Visserligen fanns det även fordom karriärister, slätstrukna petitmätrar, tomma viktigpettrar, misslyckade lemmar i samhällskroppen. Men de nådde sällan högsta pinnen i hönshuset, de kråmade sig i fina salonger eller förde oljud på krogar och bakgator. Den gamla tiden hade också sina skönhetsfläckar, som framträdde redan i studentvärlden. Man torde dock kunna hävda, att det tysta, tålmodiga sanningssökandet, den självklara pliktuppfyllelsen i kallet, den väfnasta hjälpsamheten voro egenskaper, som stodo i högre kurs än varje slag av maskinmässig effektivitet. På den tiden fanns det utrymme för det sant mänskligas växt och blomstring, vars fiende nummer 1 är den nutida kulspruteakten i sport och radio, i tidningar och skola.

Det var dock ej bara studier och förströelser, som vi gamla sörmlänningar sysslade med. Vi saknade ingalunda intresse för allmänt medborgerliga frågor. T. ex. de hembygdskurser, som nationen anordnade under ferierna, vittna om en levande social ansvarskänsla. För min del medverkade jag endast i kursen 1915 i Trosatrakten. Den stod under Mats Esséns ledning, och den blev för mig ett ljusst minne för livet. Att komma ut och knyta band med folk och bygd är en verklig hälsokur för bokslukare, som lätt bli tränga egocentriker i dammiga studerkamrar. Sagda kurs avslutades midsommardagen med en gudstjänst i Tullgarns slottspark, då kung Gustaf och prins Wilhelm med sin närvaro ådagalade sitt intresse för studenternas folkbildningssträvanden. På så sätt skänktes våra anspråkslösa insatser i samhällsnyttig gärning en uppmuntran, som sporrade till fortsatt arbete för det allmänna bästa.

En landsman, som tidigt började praktisera det kristna budet om kärlek till nästan, är Jonas Samzelius. Hans administrativa förmåga i för-

ening med ekonomiska talanger gjorde honom snart till en uppskattad vårdare av nationens kassor och fonder. Många äro de, som i honom kunna se en faderlig välgörare och förmyndare. Sitt goda hjärta kunde han aldrig helt dölja bakom en getingprydd sköld i Närkes färger. Vad han i övrigt uträttat för Uppsala studenters trivsel och bostadsfråga får någon annan mera initerad skildra.

Nyss antydde jag ett karaktärsdrag, som anses utmärka närkingarna. Men det är vanskligt att generalisera i fråga om folklynne, i synnerhet i våra dagar då alla motsatser och olikheter alltmer utjämnas. Man frestas gärna att tänka på Närkes i stort sett sträva och kärva natur såsom det omedelbara upphovet till folkets kynne: dess betänksamhet ter sig ofta som tröghet och envishet, dess försiktighet som misstänksamhet, och självhävdelsen yttrar sig i häftiga reaktioner, vilka kunna kännas som svidande, etterbemängda sting, när sinnet rinner på i sammandrabbningens hetta. Den starka självhävdelsdriften med ty åtföljande ekonomisinne och stridshumör skall — enligt vad som sagts mig av en ättling till närkesbönder — vara en följd av en långt gående styckning av hemmanen, varigenom ägarna till de små jordlotterna lätt kommo i delo om gårdsgårdar och häckar, vägar och träd. De ständiga stridigheterna skulle ha alstrat ett »getinglynne», som smittade av sig på präster och andra, boende inom Närkes landamären. Den fräna, vresiga frispråkigheten, som kan vara ganska retsam, skulle då också vara betingad av landskapets socialt-ekonomiska struktur. Man behövde alltså inte förklara nämnda egenhet ur några naturförhållanden, t. ex. att fria, friska, stundom bitande vindar, som svepa ned från Kilsbergen utöver slätten, skulle alltför ihållande ha spelat på allmogens själsträngar och stämt dem i enlighet med sin röst. Närkingens energiska framåtanda är allmänt erkänd. Ej heller ifråga om denas uppkomst behöver man ty sig till någon naturmystik. Ett friskt och ofördärvat släkte, som har trängt armbågsrum, är tvunget att för sitt uppehälle uppbjuda sina yttersta krafter. Flit, företagsamhet och vägsam expansion bli hävstänger för näringslivets uppsving, såsom vi lätt kunna konstatera just i Närke. Se bara på skoindustriens fram-marsch!

Från »skomakarmetropolen» Örebro bege vi oss över Hjälmaren till trakten av »smedsstaden» Eskilstuna. Där har min bättre hälft blivit född och fostrad, och här eller vid en idyllisk sörmlandssjö har jag ofta tillbragt ferierna under ett 20-tal år. Jag borde alltså ha skaffat mig en del jämförelsematerial för bedömande av det sörmland-närkingska lynnesproblemet, som ofta dryftades bland landsmännen i Uppsala. Första intrycket av sörmlänningen är gladlyntheten, ett jämnt, välbalanserat humör. Vid närmare påseende befinnes han kanske vara

en närking, som behandlats med lite polityr och fernissa. Men denna ytliga finess hindrar honom ingalunda från att kunna säga s. k. sanningar till sina medmänniskor. På tal om en framstående landsman från västligaste Närke hette det i en nationsvisa ungefär så: då släkten måste ha en förfinare, har yngre brodern blivit medicinare. Tankegången synes inspirerad från den sörmländska kanten.

Det vore förhastat att fränkänna sörmlänningen sådana egenskaper, som avspeglar en ursprunglig, oförfalskad natur: självständighet, ärlighet, energi. Vi erinra oss strängnässoenen Gustaf Jacobsson och nyköpingsvensken Erik Wellander, båda väl utrustade med råg i ryggen. De ha kunnat sjunga ut sin på säkert omdöme grundade mening utan att förlora gehöret för vad god ton fordrade.

Naturligtvis kunde man peka på åtskilliga slätstrukna, tillknäppta, välfriserade individer, som påklistrats etiketten: typiska sörmlänningar. Men deras landskaps flora visar prov på en större mängd arter och varieteter än Närkes, och detta gäller även, mutatis mutandis, släktet *Homo sapiens*. Befolkningen i Närke har varit mera enhetlig och stabil, bunden vid bondejorden. De sörmländska godsena ha å ena sidan varit bärare av högreståndskulturens traditioner, å andra sidan stått i livliga förbindelser med andra landsändar och med huvudstaden. Dessa förhållanden jämte en omväxlande, leende natur ha säkerligen främjat uppkomsten av den sinnets rörlighet, den mottaglighet för nya intryck och ideer, som gjorde de forna tre högre stånden till det ledande samhällsskiktet. Detta satte utan tvivel en viss prägel av belevnhet också på tjänare, torpare och närgränsande allmog.

Miljön, som måste tillerkännas stort inflytande på folklynnnet, är dock föränderlig. Uråldriga sedvänjor ge vika för nymodigheter av olika slag. Samfärdsel och teknik, skolväsende och politik synas kunna omskapa människorna, så att det dröjer väl inte länge, tills det blir omöjligt att skilja på sörmlänningar och närkingar.

Hugo Sommarström.

Två sörmlänningar resa till Norge.

Att lämna Uppsala är, som någon sagt, att rycka hjärtat ur kroppen. I så fall gjorde jag operationen extra svår, ty jag lämnade staden i flera repriser med flera återfall, så att det blev många av inälvorna, som kommo att svida. Men en gång måste i alla fall vara den sista och vännerna bjödo på avskedsmiddag på övre Phoenix. »Men brännvin får du skaffa själv!» Det var dåligt med tillgången på varan den gången.

För en kemist är nu ingenting i den vägen omöjligt och med hemliga krafters hjälp kunde min hädanfärd värdigt firas. Det var ett märkvärdigt brännvin, som säkert skulle kunna intressera den moderna nar-kosvetenskapen. Drycken var svagt grumlig, ägde en kärv men frisk smak av trätjära samt besatt den egenskapen, att ingen av det glada middagssällskapet kunde erinra sig något, som hänt efter soppan. Värst var det för professor Otto v. Friesen, som av en tillfällighet råkat komma med i laget. Han svor med övertygelse på att han aldrig fått någon soppa.

Tiden led och klockan 9 gick nattåget mot norr. Överst i min väska låg som färdkost och minne en viktig pjäs: en liter whisky, gömd sedan två år. Det var en helig sak den gången och kanske värd att bevaras i åminnelse ännu, ty den var på sin tid köpt ur Nationens spritförråd och såvitt jag vet den sista flaska Nationen någonsin ägt med självbestämmanderätt, ty efter den kom Bratt-system och centiliterkontroll. Det var den 10 juni 1917 som flaskan blev min och källaren tom. Men flaskan låg ej alldeles ensam i väskan, den hade två bröder, som vännerna (före soppan!) skänkt mig till minne. »När du nu reser till Norge, där det är spritförbud, kan du behöva en tår och en flaska kan du väl alltid trassla genom tullen.» Tack, tack, ädle givare, visst kan jag klara en flaska, men ingen tänkte på att 1+1+1 är lika med 3, och så gick tåget och middagens goda drycker gav ro och vila åt en landsförvist man, vilken var på väg att med hjälp av tre flaskor bryta sig en ny bana i främmande land.

Det blev morgon, men uppvaknandet blev icke alldeles angenämt. Icke för tjärbrännvinets skull, ty det verkade nog ännu åtskilligt narkotiskt, men för passet, eller rättare sagt bristen på pass. Passet var borta, passet var glömt! Det här var inte riktigt trevligt. Om några timmar skulle jag stå på Storliens station, passlös, i den tredubbla egenskapen av norsk statstjänsteman, svensk medborgare samt innehavare av tre liter. Vända om? Omöjligt, ty i övermorgon skulle första föreläsningen vid Norges Tekniske Høiskole hållas. Jag beslöt att i varje fall göra ett försök att forcera gränsen. Tåget rullar in på gränsstationen. Där var tågbyte och middagsuppehåll, men sällan har jag ätit med mindre aptit. Trondhjem stod det på vagnsskylten på det nya tåget, som jag äntade i den fasta föresatsen att ärlighet varar längst. Tåget gick och det kom en man med silverrand om mössan. »Den norske tollkontroll. Har De noget at fortolle?» Jo, sa jag, i enlighet med mina moraliska föresatser, jag har en smula whisky. »Den trenger De nok, hvis De blir forkjølet,» svarade hedersmannen och slog sig ned bredvid mig, ty jag åkte andra klass och var hans siste klient.

Så kom en ny silverman, men med två ränder på mössan och silver-

strån i det svarta helskägget, som gav hans ansikte ett bistert intryck och kom mig att känna tillvaron ännu bistrare. »Den norske passkontroll.» Stämman lät oväntat mild. Jag repar mod och drar mitt senare livs historia: Norsk tjänsteman, den tekniska höiskole (passmannen spetsar öronen), föreläsning i morgon, soppa med tjärbrännvin (passmannen börjar bli intresserad) och så till sist bekännelsen att passet är glömt. Min bödel och vän för livet ger mig en lång, forskande blick, sneglar på tullmannen, tar ett betänksamt tag i det silverträdiga skägget och så fäller han domen med en röst, som för mig lika väl skulle kunna kommit från den ljuvaste kvinnomun i Arkadiens lustgårdar: »Så må De skaffe Dem et nytt pass, når De kommer til byen.» Så slog han sig ned bredvid mig och tullmannen och började tala om annat, och jag repade mod och vågade hoppas på ett lyckligt slut på resan.

Vi passerar den norska gränsen och järnvägen börjar luta utför. Tåget ökar så småningom farten och den något gammalmodiga vagnen hoppar otrevligt hit och dit, upp och ned. Dunk, dunk låter det i sken-skarvarna, men mina tre minnen från Uppsala, som ligga i väskan över tullmannens huvud, de svara klunk, klunk och den rösten är inte alldeles angenäm att höra just då, men allt gick väl även nu. Och så tog även den spänningen slut, då tåget äntligen stannade på Tronhjems station. Den som väntade så länge som möjligt med att stiga av det var jag, och väskan bar jag så att den om möjligt skulle hålla sig tyst. På stationsplanen stodo mina vänner silvermännen och talade med någon overtollbetjent (hög ämbetsman), de pekade diskret, men det var tydligt, att det var jag, som var föremålet för deras intresse.

Då kom göteborgaren Kurt Molin mot mig (sedan någon tid assistent vid högskolan). Han var vid sitt festligaste humör, visste ingenting, märkte ingenting, slog mig på axeln och nästan skrek: »Tjänare, Sven, du har väl tagit sprit med dig?» Han lever märkvärdigt nog än i idag. När jag dagen därpå besökte den svenske konsuln, en norsk köpman, berättade valda delar av min historia och bad om ett pass, så svarade han spjuveraktigt: »Nej, Bodforss, har De tagit Dem in i Norge på denne måte, synes jeg ikke De trenger noet.» Därav kommer poängen i nästa del av min berättelse, som handlar om Rutger Sernander.

Tronhjems studenter har ett samfund, som den gången höll till i »et fattigslig, forpjusket hus, hverken rundt eller firkantet, stilløst og farveløst, et gammelt cirkus som er blitt forvridt og manglekantet under sine heroiska forsøk på å bli et hus som andre huser, et meningsløst, umulig bygningsaktig noeslik var det huset som gav Tronhjemsstudenten ly. — Og der var noen som blev glad i det — og det var vi. Vi tok det til hus og vi bar til huset det vi hadde. Det var ikke meget.

— Det var først og fremst vår ungdom, vår ungdoms virkelyst og utfoldelsestrang, vår ungdoms glød og begeistring — —».¹

Varje lördag hölls möte och man inbjöd föredragshållaren även långväga från. Men det skulle vara förnämliga gäster. Jag blev utfrågad om lämpliga svenska namn och överst på min lista stod Rutger Sernander. Därav hände det sig, att han kom till Tronhjem, fast det var nått och jämt han kom både dit och dän och det är om den resan min historia egentligen handlar.

En fredagkväll skulle han komma med tåget från Storlien och alla rustningar var vidtagna för att värdigt förbereda hans ankomst. Det var sent på torsdagskvällen, ett bra stycke in på natten, då jag fick ett telegram avsänt från Krylbo: Glömt passet hemma, hjälp mig över gränsen i Storlien. Telegrammet var från Sernander. Det artade sig att bli riktigt förtjusande! Kunde han icke ha valt någon lämpligare adressat och mäktigare beskyddare än mig, som stod under övervakning med villkorlig dom svävande över huvudet, för att tala modern strafflagsjuridik? Antagligen hade han pluntor också. Det var en bekymmersam historia; jag stod ju som ansvarig för ett helt studentmöte och tronhjemsstudenterna, mina käcka, härliga, angenäma vänner, kunde vara en smula sydländskt uppriktiga att säga sin mening ibland.

Jag gick Prinsens gate framåt i blind förhoppning att något skulle ske. Och det skedde i form av ett möte med en av högskolans professorer. Nu var Norge den gången ju ett förbudsland, men det märktes inte på professorn. Jag framlade mina och studentkårens trångmål, och med det mod och den företagsamhet, som förbjudna drycker skänker, visste han genast gott besked: vi skulle uppsöka polismästaren. Det var ju torsdagskväll, alltså var det spelafton på Harmonien, den förnäma klubben vid torget (Damer och hundar äga ej tillträde!). Där satt mycket riktigt polismannen. Han hade avnjutit avkokt torsk med dram och pølter, var i hög form och idel förståelse. Därav kom det sig, att jag, när jag på fredagsmorgonen avreste till Storlien, medförde ett papper försett med en grann anillnstämpel från Tronhjems poliskammare, enligt vilket docent Bodforss ägde att å eget pass över gränsen medföra bemälda Sernander. Å eget pass! På tåget påträffade jag gudilov mina vänner silvermännen, som redan kände mina egenheter beträffande gränser, pass och väskor, som talade, så de ställde sig förstående inför den beramade importen av en svensk botanist, dock på villkor att jag avlämnade importlicensen. De ville tydligen icke riskera någon organiserad massimport av suspekta svenskar.

1) Schieldrop, Under Dusken, 1929.

I Storlien stod Sernander och blev vederbörligen utkvitterad. Den svenska passkontrollen hade vissa invändningar att göra, men det gå vi förbi. Efter en bättre middag på Storliens hotell fortsatte vi resan gemensamt. Halvvägs till staden vid den station, som är särskilt bekant bland engelska turister för den heter Hell, kommo fyra studenter ombord för att hälsa Rutger ett första välkommen. De medförde ett bleckskrin med två hänglås samt ett kuvert. Detta innehöll hälsningsbrevet och de nycklar, som till läsen hörde. Skrinet visade sig innehålla en röd duk, som utbreddes på fönsterbordet, två låga ljusstakar, två stearinljus, en blecktratt i ett rött band samt en flaska Lysholms aquavit med nödiga tumlare. I fönsterhörnan sattes så Sernander med tratten hängande om halsen, ljusen tändes, pokalerna fylldes och den gamla vagnens dunk överröstades av glada sånger. Det kan man kalla ett festligt intåg i en festlig stad!

Vad är mer att berätta utan att fördjupa oss i historiens detaljer? Det blev föredrag och eftersits och promenad ute i staden i den ljusnande vårmorgonen. Plötsligt får Sernander infallet att vi skall uppvakta högskolans nestor, professor Vogt, med serenad. Vogt var känd som en mycket originell herre, men med ett mycket gott gemyt och han var studenternas vän framför alla. Men även en vän får ju ej prövas alltför hårt, det insågo trots feststämningen också norrmännen, vilka passade på att försvinna, men med göteborgaren och mig i följe knogade Sernander uppför högskolebacken. Inom kort väcktes inte bara Vogt utan hela grannskapet av valda delar av Juvenalordens sångbok, och när vi inte kunde mer så togs sångerna da capo. Det var ett förfärligt oväsen, som så småningom började irritera själva polismakten nere vid torget. En patrull utsändes för att undersöka vad som stod på, fastän den saken säkert kunde ha protokollförts utan närmare efterforskning. Det var en mycket vänlig och mycket sömning konstapel, som kom klivande under en andhämtningspaus i sången. »Är det herrarna, som sjunger?» var hans något försiktiga men naiva fråga. Sernander är situationen vuxen. Han stiger upp på Vogts förstugutrappa, sätter tummen i ärmhålet, burrar ut med mustascherna, tittar nedlåtande på rättvisans enkle morgonpatrull och säger: »Vad talar konstapeln om, vi talar om domkyrkan! Ser inte konstapeln hur vackert tornspiran lyser mot majhimlen!» Detta insåg tydligen konstapeln, ty han gick snällt sin väg och några rättsliga konsekvenser fick inte vår nattsång men en viss minskad hjärtlighet från många, som bodde där på trakten var för en tid framåt icke att förneka.

Sernanders besök skulle ursprungligen ha varat ett dygn, det blev till en vecka. Om den tiden skall jag här intet berätta, ty dels är diskretion som bekant en hederssak, dels finns det fler drycker än tjärbränn-

vin, som verka en smula narkotiska. Men reste gjorde han till sist, och det må förlåtas mig att jag icke sade adjö på stationen, ty tåget gick ganska tidigt på morgonen. Därför vet jag fortfarande icke riktigt hur det gick till vid avfärden. Därom har vissa teorier blivit uppställda.

Några dagar efter avresan fick jag nämligen ett brev från Sernander (daterat Uppsala, Gud är god!), där han bad mig taga vara på hans hängslen, som han glömt på hotellet. Hängslen! Då måtte han inte ha haft några byxor heller på sig var min tanke, när jag gick och letade reda på hotellets »stuepike». Hon begrep ingenting: hängslen hette tydligen något annat på norska. Jag knäppte upp överrocken, kavajen, västen och pekade på mina ägandes hängslen. Nu tyckte sig subban begripa. Visserligen såg hon inte ut som någon oskuld från Sigtuna, men hon gav till ett illvrål och störtade på dörren. Det var ingenting annat för mig att göra än att hopsamla klädesplaggen och snabbt försvinna. Liksom en gång Sokrates gick jag omkring i staden och anställde försiktiga förhör. Mycket riktigt, hängslen visste ingen vad det var, det hette bukseseler. Nu återvände jag till hotellet, men denna gång direkt till direktören och berättade historien med användande av hela mitt skandinaviska glosförråd: han Sernander, byxor, bukseseler, stuepike. Damen eftersändes. Hon var ej blid att skåda men framtröllade så småningom två par hängslen, som dock vid närmare undersökning omöjligen kunde härstamma från Uppsala. Jag rapporterade Rutger resultatet av undersökningen. Så kom hans svar: »Dummer, jag har aldrig skrivit om några hängslen, det var mina kängor, som jag glömt.» Farhågorna för Sernanders byxlösa hemresa mistade därmed något av sin bärkraft, det sannolikaste var att han reste i tofflor och florshuva, samt utan pass.

År 1925 firade Bergens museum sitt 100-års jubileum. Uppsala universitet inbjöds sända en representant och valet föll på Sernander, fastän med en viss tvekan, ty det var ju mitt i det stora vårfirandet. Bergens stad bjöd på en lysande bankett, där konung Haakon presiderade. När Sernander hade talat reste sig konungen och utbrast: »det var en utmerket tale, hur skal jeg kunne takke Dem, Sernander?» Denne står och suger på sin cigarr, som slocknat under orationen, räcker fram den mot kungen och säger: »Ge mig en tändsticka, Ers majestät.»

Sven Bodfors.

Från vikingatidens slut.

Om jag skulle besvara Förste kurators brev angående Majhälsningen på samma sätt som jag numera i mitt yrke brukar skriva, skulle svaret lyda ungefär så här: »Med anledning av Eder förfrågan får jag meddela, att jag tyvärr icke har några anteckningar kvar från min tid som aktiv landsman och därför icke har möjlighet att lämna något bidrag till Majhälsningen». Men även om vi landsmän i förskingringen inte har tillgång till de källskrifter, som skulle behövas som grund för ett objektvt bidrag till nationens historia, kanske dock vissa personliga minnen kan vara av intresse för någon landsman. Jag erfor det själv i riklig måtto förra året, när jag läste Erik Hj. Linders Parkettgolv och Gunnar Holmquists Trettioalet. Den förändring i nationslivet och de personer, som skildras av dessa båda landsmän, överensstämmer synnerligen väl med min egen erfarenhet.

Jag minns livligt den hårda fostran, som en recentior i mitten av 20-talet utsattes för. Den tidens skändning, om vilken nutidens i bomull lindade unga landsmän ej kunna göra sig någon föreställning, bidrog givetvis till att göra recentiorns sinne mjukt och mottagligt för varje vänskapsbevis från äldre landsmän. Jag uppskattade sålunda i hög grad att vid supén efter skändningen få sitta bredvid en sådan, som var mycket vänlig och vid det bittra uppbrottet omfamnade mig och sade: »Fastän jag är jurist och du ska bli naturvetare så måste vi hålla ihop för att vi är prästsöner bägge två. Stöt bara på mig i morron, när Du kommer upp på nationen!» Uppmuntrad av denna hjärtlighet stegade jag följande dag fram till brädspelsbordet, där jag igenkände min nyförvärvade vän och välgörare, som, tyngd av den föregående dagens ansträngningar och det pågående brädspelet, besvarade min hälsning med ett kärnfullt: »Dra åt helvete, dj-a recentior!»

Liknande episoder upplevde den unge landsmannen på den tiden ganska ofta. Jag kom exempelvis en gång på hemväg från en morbrors 50-årsmiddag förbi nationen, där de upplysta fönstren och det livliga sorlet lockade in den intet ont anande recentior. Redan då hade vissa röster gjort sig hörda på landskapen för att den rent maskulint betonade gasken i någon män borde lämna plats för mildare umgängesformer, där även det kvinnliga inslaget i nationen skulle få vara med och där till och med dans skulle kunna komma i fråga. När nu den blyge recentior inträdde i nationssalen, iförd den smoking, som har med anledning av morbroderns 50-årsdag just löst ut från sommarförvaringen, upptogs hans kostymering som en förstucken propaganda för dans och kvinnoemancipation. Den erforderliga utkastningen ombe-

sörjdes prompt och effektivt av en äldre landsman, som skrivits in redan terminen förut och sålunda var väl bevandrad i nationens »savoir vivre».

Just bland dessa årgångar av landsmän närmast före ens egen fanns det många hårda fostrare med ideal hämtade direkt från vikingatid och bärsärkagång. De äldre generationerna kunde utan att pruta av på sin värdighet vara vänliga redan från början. Jag minns med särskild tacksamhet en sådan som dåvarande inspektor, både från de första åren, då han fängslade oss unga med sin sprudlande vitalitet och från senare år i nationen, exempelvis då han ledde en växtfysiologisk exkursion för landsmännen och våra nyländska gäster vid vårbalen någon gång i början av trettioalet. Första rastplatsen på denna expedition hade han förlagt till några tallar i Enköpingstrakten, och den inlevelse i dessa tallars traditionella och kulturhistoriska betydelse, som han då gav deltagarna, torde knappast någon senare generation ha möjlighet att få uppleva.

En annan oförglömlig exkursion från tidigare nationsår stod under ledning av en dåvarande senior, som redan hade givit sig ut i förvärvslivet men de åren gärna återvände till nationsfesterna. Vid ett sådant tillfälle reste han sig upp på soffan under prins Eugens tavla i kommittérummet, just som morgonrodnaden ovanför domkyrkan började avspeglas i de kvarvarande landsmännens anleten, och förkunnde att tiden vore inne att förlägga övningarna till luftigare lokaler än nationssalen. Hur han vid denna tidpunkt på dygnet lyckades ordna med transportmöjligheter är mig alltför en gåta, men faktum kvarstår att landsmännen några timmar senare befunno sig ombord på en skuta, som under skeppare Östermans trygga ledning förde dem ut till fyren på Öregrundsgrepen, där förhandlingarna återupptogs.

Den mest genomgripande förändringen under mina år som landsman torde ha varit de sociala välfärdsanordningar, som började redan då och sedermera ha fulländats. Både nationslokalerna och de bostäder, som nationen erbjöd sina landsmän under slutet av 20-talet, hade ju under årens lopp hunnit bli ganska dammiga. En så förtätad stämning av gammal kultur, som vilade exempelvis över tripletten i Carthago, kommer det säkert att ta många år att uppnå i nutidens av marmor och rostfritt stål glänsande studentbostäder. Men utvecklingen var inte plötslig utan kom så småningom. Sålunda planterades redan i slutet av 20-talet en berså, till vilken sedan förvaltningsdirektionen inköpte en ny trädgårdsmöbel. Denna uppskattades livligt av landsmännen, ehuru en sedermera landsman, som då endast var i 5-årstaget, uttryckte vissa farhågor. Han strök sig med en betänksam, skattmästerlig gest runt hakan och yttrade med den djupaste basröst han kunde åstad-

komma: »Få se, om dom här möblerna kommer att hålla, så som landsmännen sitter här och super!»

Huruvida hans farhågor besannats, vill jag låta vara osagt, men i varje fall har den nydaning, som började i slutet av 20-talet, medfört ett avsevärt framsteg i form av gynnsammare lokalförhållanden, bättre bostäder, sundare livsföring och effektivare studier. Denna utveckling måste givetvis ur socialpolitisk synpunkt hälsas med största tillfredsställelse och vi, som trots primitivare levnadsförhållanden under våra år i nationen anse dessa år som de bästa, få nog finna oss i att av nutidens landsmän betraktas som hopplöst föråldrade figurer.

Martin Söderman.

Sällskapet V. f. N:s stipendier.

Den 7 oktober 1865 stiftades vid Nyköpings h. allm. läroverk gymnasieförbundet Brage-Vännerna, och nästan precis fem år senare bildade f. d. bragevänner i Uppsala sällskapet V. f. N. — Vännerna från Nyköping. Dess uppgift var dels att verka för sammanhållningen mellan gamla nycopensare i Uppsala, dels att samla pengar till stipendier. Vid 75-årsjubileet 1945 hade de medel, sällskapet överlämnat till nationen, vuxit till omkring 21.000 kr. Den 31 aug. 1951 var summan 23.869: 78 kr. Årligen utdelas två stipendier till nyköpingsstudenter, dessutom är nära 12.000 kr. avsatta till ett resestipendium. Detta har ännu ej utdelats.

År 1942 påbörjades en insamling till ett stipendierum. När den år 1951 avslutades, hade ungefär 4.500 kr. insamlats. Detta belopp räcker ej till ett rumsstipendium. Men en minnesgod sörmlänning, kammarherre Jean-Jaques de Geer, som avled 1949, hade i sitt testamente kommit ihåg V. f. N., och under år 1950 erhöles vi i donation inalles 16.000 kr. I juni 1951 överlämnade därför sällskapet till nationen — att börja med — 12.400 kr., utgörande grundplåt till ett stipendierum för en nycopensare. Därav är 12.000 kr. kapital, 400 första årets stipendium.

Nu återstår det att rikta ett varmt tack till alla gamla V. f. N:iter och andra, som villigt och glatt hjälpt oss vid denna insamling. Och alldeles särskilt vilja vi tänka på kammarherre de Geer, den varmhjärtade nyköpingsstudenten, som haft både sitt gamla läroverk och V. f. N. i åtanke.

Matts Essén.

Nationsmatriklarna före 1805.

År 1905 började f. d. direktören Govert Indebetou lägga upp avskrifter av nationens matriklar före sammanslagningen 1805. Sedermera fortsatte han att i olika repriser samla material ända till innevarande år. I och med att Julius Lagerholm 1933 utger nationsmatriklarna in- till år 1900 syntes Indebetous arbete bli meningslöst. På grund av de

många onöjaktigheter som finnas i Lagerholms matrikel, kan man emellertid förutse att en ny upplaga så småningom kommer att utges. Förvisso kommer man då att gå vida djupare i både tryckt och otryckt material än vad Lagerholm gjorde. Bengt Löw har med sina båda uppsatser i Majhälsningen om sörmlänningar och nerikingar i Dorpat och Greifswald visat vägen. När första bandet av Gösta Molins matrikel över smälänningar i Uppsala tryckes kommer man att få prov på ett ännu mer djupträngande matrikelverk. Den som en gång tar upp ett sådant arbete för Södermanlands-Nerikes nations del kommer att kunna använda sig av direktör Indebetous material. För kort tid sedan har han nämligen som gåva till nationen överlämnat sina nio kapslar arkivmaterial. Det är en kärkommen gåva nationen fått, som vittnar om en stor kärlek till nationen.

Jonas L:son Samzelius.

Veteranerna.

Sammanträden.

Södermanlands-Nerikes Nations Veteraner kallas härmed jämlikt stadgarnas § 3 att sammanträda i nationssalen omedelbart före högtidslandskapet onsdagen den 30 april 1952, klockan 17.45 precis.

Föredragningslista:

1. Berättelse över granskning av föreningens räkenskaper för tiden 16 april 1947—19 april 1952. (Se stadgarnas § 7.)
2. Val av sex ledamöter i föreningens nämnd. (Se stadgarnas § 4.)
3. Beslut om avgifterna till föreningen.
4. Övriga ärenden.

Föreningens nämnd sammanträder omedelbart efter föreningssammanträdet.

Stockholm den 19 april 1952.

Fritiof Söderbäck
ordförande.

Räkenskaperna 22/4 1951—19/4 1952.

Ingående behållning: Sv. statens 3½ % obl. 1944, 4.000 kr. 3.960:54; Å sparkassa 1.493:51 Å postgiro 785:93. Summa kronor 6.239:98.

Inkomster: Avg. ss. ständ. medl. 100:—; Årsavg. 1.158:25; Rän-
tor 177:54; Gåvor 253:—; Försäljn. av Majhälsning 4:20. Summa kro-
nor 1.692:99.

Utgifter: Tryckning och exped. av 1951 års Majhälsning 2.047:80;
Förvaltn.-kostn. 59:—; Bidrag till kuratorsarvode 50:—. Summa kro-
nor 2.156:80.

Utgående behållning: Sv. statens 3½ % obl. 1944, 4000 kr.,
3.960:54; Å sparkassa 1.522:75; Å postgiro 292:88. Summa kronor
5.776:17.

Nya medlemmar.

Abolins, Janis, Leg. läkare, Stockholm.
 Abrahamson, Bertil, Kontraktspäst, Sköllersta.
 Ahltop, Gideon, Lasarettsläkare, Kalmar.
 Ahreborg, Hilmer, Kontraktspäst, Lillkyrka.
 Alvesjö, östen, Läroverksadjunkt, Uppsala.
 Annell, Anna-Lisa, c. Överläkare, Uppsala.
 Annell, Erik, Byråchef, Enskede.
 Anshelm, Tore, Komminister, Hällbybrunn.
 Arnö, Gunnar F., Folkskollärare, Långshyttan.
 Arnö, Ivar, Redaktör, Bromma.
 Arvidsson, Gösta, Fängelseassistent, Uppsala.
 Asklund, Nils-Erik, Läroverksadjunkt, Hudiksvall.
 Bager, Kerstin, Pol. mag., Stockholm.
 Bark, Harald, Prakt. läkare, Göteborg.
 Bjelkhagen, Ingemar, Leg. läkare, Stockholm.
 Björkman, Axel, Folkskollärare, Sandslån.
 Brandell, Gösta, Folkskollärare, Buresjön.
 Brolin, Nils, Provinsialläkare, Flen.
 Burman, Gunnar, Läroverksadjunkt, Luleå.
 Carlström, Curt, Jur. kand.
 von Delwig, Ragnar, Rådman, Stockholm.
 Enebo, Birgit, Fru, Stockholm.
 Engvall, Anna-Lisa, f. Ericsson, Fru, Värmskog.
 Ericsson, Leif, Tandläkare, Sundbyberg. (Ständig.)
 Erkman, Lars, Örebro.
 Fagerström, Einar, Regementsläkare, Gävle.
 Forsberg, Rolf, Kand., Kopparberg.
 Fröistedt, Ture S., Apotekare, Gammelstad.
 Gilmark, Bengt-Georg, Landsfogdeassistent, Bromma.
 Hambert, Olle, Med. kand., Uppsala.
 Hamilton, Adolf, f. d. Generaldirektör, Drottningholm.
 Hannerberg, David, Professor, Lund.
 Hansson, Lars-Erik, Leg. läkare, Sundsvall.
 Hedner, Brita, f. Ramstedt, Fil. mag., Fru, Stockholm.
 Hellberg, Lars, Docent, Uppsala.
 Hemberg, Bengt, Docent, Uppsala.
 Holstein, Bo, Läroverksadjunkt, Luleå.
 Holstein, Åke, c. o. adjunkt, Umeå.

Isoz, Haldan, f. d. Stiftssekreterare, Norrköping.
 Johansson, Gustaf-Adolf, Överläkare, Stockholm.
 Jonsell, S., Lasarettsläkare, Nyköping.
 Kihlberg, Gudrun, Fil. mag., Härnösand.
 Kihlbom, Kid, Fil. kand., Fru, Stockholm.
 Kleerup, Åke, Fil. kand., Stockholm.
 Kronberg, Elsa, f. Weiner, Läroverksadjunkt, Torsby.
 Lagerberg, Olof, Kaptän, Örebro.
 Lagergren, Ture, Rådman, Oskarshamn.
 Lagerholm-Claesson, Britta, Fru, Västland.
 Laurell, Theodor, Läroverksadjunkt, Sundbyberg.
 Leczinsky, Carl-Gustaf, Leg. läkare, Uppsala.
 Lewenhaupt, Ann-Marie, f. Westerström, Grevinna, Stockholm.
 Lindgren, Ulla, Fru, Johanneshov.
 Ljunggren, Irma, Läroverksadjunkt, Uppsala.
 Lowisin, Nils, Friherre, Direktör, Pershagen.
 Lundgren, Gunlög, f. Ringmar, Fru, Johanneshov.
 Lönnqvist, Olov, Fil. lic., Bromma.
 Löwerot, Karin, Fil. mag., Nyköping.
 Magnusson, Margot, Fil. mag., Fru, c. o. Adjunkt, Djursholm.
 Moberg, Åke, Komminister, Örebro.
 Montgomery, Henry, Tingsnotarie, Eskilstuna.
 Mäsner, John H., Redaktör, Uppsala.
 Mälstad, Gustaf, Advokat, Stockholm.
 Nordlander, Nils-Brage, Leg. läkare, Uppsala.
 Olofsson, Ossian, Fil. Dr., Lund.
 Ottosson, G. A., f. d. Häradshövding, Stenungsund.
 Palmberg, Johan B., Jur. kand., Örebro.
 Pejner-Norell, Marianne, Fru, Göteborg.
 Rankka, Erik, Läroverksadjunkt, Uppsala.
 Rickson, Levi, Författare, Örebro.
 Ringmar, Torgil, Fil. kand., Sköldinge.
 Rydström, B., Kyrkoherde em., Uttran.
 Samzelius, Lars, Jur. kand., Stockholm.
 Sköllerfelt, Gunnar, Redaktör, Södertälje.
 Sommarström, Josua, Missionär, Fil. lic., Uppsala.
 Storm, David, Arkivarie, Stockholm.
 Strömbom, Sixten, Professor, Göteborg.
 Stålberg, Åke, Prakt. läkare, Eskilstuna.
 Söderberg, Lisa, Fil. mag., Gävle.
 Tivenius, Curt-Lennart, Med. lic., Örebro.
 Tysander, Lennart, Stadsnotarie, Arboga.

Wahlberg, Ulf F., Direktörsassistent, Johanneshov.
 Wahlund, Bo, Komminister, Bie.
 Wallmén, Olof, Fil. kand., Uppsala.
 Weidenhaijn, Ivar, Hovrättsråd, Stockholm.
 Wellander, Martin, Sekreterare, Stockholm.
 Wickman, Bertel, Jägmästare, Sala.
 Wickman, Lars, Advokat, Strängnäs.
 Öhrwall, Anders, Musikdirektör, Örebro.

Föreningens nämnd.

Valda ledamöter: Fritiof Söderbäck, f. d. direktör (ordf.), Martin Jansson, f. d. kommerseråd, Mauritz Carlson, f. d. direktör, Carl Wellander, bankdirektör †, Carl Cederblad, f. d. läroverksadjunkt, Sven Sernander, bibliotekarie (sekr.) †, Eric Wahlberg, förbundsdirektör (v. ordf.), Arne Furumark, docent, Lars Andér, med. lic. (tj. f. sekr.).

Självskrivna ledamöter: Dick Helander, professor, nat:s inspektor, Staffan Hæger, jur. stud., nat:s förste kurator, Jonas L:son Samzelius, förste bibliotekarie, nat:s skattmästare (fören:s skattm.).

Avgifterna för 1952.

Alltsedan föreningens bildande 1927 har årsavgiften varit 3 kr., avgiften för ständig ledamot 50 kr. och för understödjande ledamot 100 kr. Penningvärdets fall och tryckerikostnadernas stegring ha vållat förluster de sista åren. I samband med kallelserna till årets kamratmöte ha nya medlemmar värvats. De hittills anmälda äro förtecknade här ovan. Det är att hoppas att ännu fler kommer, särskilt från de årgångar, som lämnat Uppsala de 20 sista åren. I annat fall måste avgifterna höjas. I anledning av jubileet har årets Majhälsning också blivit ovanligt stor. Det vore därför tacksamt om medlemmarna i vår ville inbetala 5 kr. i st. f. de stadgeenliga 3.

Av räkenskaperna framgår att föreningen under det gångna året, som svar på fjolårets vädjan, erhöilo gåvor om tillsammans kronor 253:—. Till alla dem, som räckte en hjälpande hand, riktas härmed ett varmt tack.

Jonas L:son Samzelius.